

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BANDIRMALI KIBRIS GAZİLERİNİN GÖZÜYLE 1974 KIBRIS
BARIŞ HAREKÂTI ÜZERİNE SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI**

Nesrin DAYICA

**Kasım-2025
BATMAN**

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BANDIRMALI KIBRIS GAZİLERİNİN GÖZÜYLE 1974 KIBRIS
BARIŞ HAREKÂTI ÜZERİNE SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI**

Nesrin DAYICA

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Canan SARIYAR SEZAN**

Diğer Jüri Yeleri

Doç. Dr. Tekin İDEM Dr. Öğr. Üyesi Yunus ÖZDURĞUN

**Kasım-2025
BATMAN**

TEZ KABUL VE ONAYI

Nesrin DAYICA tarafından hazırlanan “Bandırmalı Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Sözlü Tarih Çalışması” adlı tez çalışması 28/11/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç.Dr. Tekin İDEM

.....

Danışman

Doç. Dr. Canan SARIYAR SEZAN

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Yunus ÖZDURĞUN

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Murat ÖTER
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

ETHICAL DECLARATION

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Nesrin DAYICA

28.11.2025

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BANDIRMALI KIBRIS GAZİLERİNİN GÖZÜYLE 1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI ÜZERİNE SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

Nesrin DAYICA

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Canan SARIYAR SEZAN

2025, 70 Sayfa

Bu çalışma, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtını Bandırmalı Kıbrıs Gazilerinin tanıklıkları üzerinden ele alan nitel bir sözlü tarih araştırmasıdır. Kıbrıs Adası'nın Osmanlı hâkimiyetinden İngiliz idaresine geçişiyle başlayan süreçte, Rum toplumunun Enosis hedefi doğrultusunda kurduğu EOKA örgütünün faaliyetleri ve buna karşı Kıbrıslı Türklerin TMT çatısı altında yürüttüğü direniş hareketleri, adadaki siyasal ve toplumsal gerilimin temel dinamiklerini oluşturmuştur. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, Rumların sistematik saldırıları ve 15 Temmuz 1974 darbesiyle fiilen işlevsiz hâle gelmiş; bu gelişmeler Türkiye'nin garantörlük hakkını kullanarak Kıbrıs Barış Harekâtını başlatmasına zemin hazırlamıştır.

Çalışmada, harekât öncesi Kıbrıs'ın siyasal ve askerî durumu, harekâta giden süreç, harekâtın nedenleri, iki aşamalı askerî operasyonun seyri ve harekât sonrası oluşan yeni düzen bütüncül bir çerçevede ele alınmıştır. Araştırmanın ana kaynağını ise Bandırma Muharip Gaziler Derneği'ne kayıtlı Kıbrıs Gazileriyle gerçekleştirilen mülakatlar oluşturmaktadır. Örneklem yöntemiyle seçilen dokuz gaziyle yapılan görüşmeler, yazılı kayıtların yanı sıra ses ve görüntü kayıtlarıyla da belgelenmiş, elde edilen veriler belge analiz tekniğiyle değerlendirilmiştir.

Gazilerin anlatıları, Kıbrıs Barış Harekâtının askerî boyutunun yanı sıra, harekâtın insani, psikolojik ve toplumsal yönlerini de görünür kılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, resmî belgeler ve literatürün ötesine geçerek, tarihsel sürecin sahada görev almış bireylerin hafızaları üzerinden yeniden inşa edilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, TMT, EOKA, Enosis, Garantörlük Anlaşması, Barış Harekâtı, Cenevre Görüşmeleri, Kıbrıs Gazileri.

ABSTRACT

MASTER THESIS

AN ORAL HISTORY STUDY ON THE 1974 CYPRUS PEACE OPERATION THROUGH THE EYES OF VETERANS FROM BANDIRMA

Nesrin DAYICA

Batman University Graduate Education Institute

History Department of Science

Advisor: Dr. Asst. Prof. Canan SARIYAR SEZAN

2025, 70 Pages

This study is a qualitative oral history research that examines the 1974 Cyprus Peace Operation through the testimonies of veterans from Bandırma who participated in Cyprus. In the process that began with the transition of the island of Cyprus from Ottoman rule to British administration, the activities of the EOKA organization, established by the Greek community in pursuit of Enosis, and the resistance movements carried out by Turkish Cypriots under the TMT, constituted the main dynamics of political and social tension on the island. The Republic of Cyprus, established in 1960, became practically dysfunctional due to the systematic attacks by the Greeks and the coup on July 15, 1974; these developments paved the way for Turkey to launch the Cyprus Peace Operation by invoking its guarantor rights.

The study addresses the political and military situation of Cyprus before the operation, the process leading up to the operation, the reasons for the operation, the course of the two-phase military operation, and the new order established after the operation within a comprehensive framework. The primary source of the research consists of interviews conducted with Cyprus veterans registered with the Bandırma Combat Veterans Association. The interviews conducted with nine veterans selected through a sampling method were documented not only with written records but also with audio and video recordings, and the data obtained were analyzed using the document analysis technique.

The accounts of the veterans make visible not only the military dimension of the Cyprus Peace Operation but also its humanitarian, psychological, and social aspects. In this context, the study aims to contribute to the reconstruction of the historical process through the memories of individuals who served on the field, going beyond official documents and the existing literature.

Keywords: Cyprus, TMT, EOKA, Enosis, Guarantor Agreement, Peace Operation, Geneva Talks, Cyprus Veterans.

ÖN SÖZ

Bu çalışmaya başlamamızdaki en önemli etken; tarihin her zaman birileri tarafından yazılmasıyla oluşan bir bilim dalı olmasından kaynaklı, yaşayan tanıklarıyla tanışmanın bizde yarattığı heyecan ve gururdur. Yakın tarihi birinci ağızdan dinlemenin, Kıbrıs Barış Harekâtının yaşayan kahramanlarıyla oturup bir bardak çay içmenin verdiği keyif büyüktür. Bu çalışma gibi, diğer il ve ilçelerden Kıbrıs Barış Harekâtına katılan gazilerin anılarını kapsayan çalışmalar yapılmıştır. Balıkesir gazilerinin de anılarını yaşatmak ve tarihe not düşmek amacıyla başlatılan bu çalışmada; harekâta katılan gazi sayısının çok olmasından dolayı, çalışma konusu Bandırma ilçesindeki Gazileri ve onların röportajlarını kapsayacak şekilde daraltılmıştır.

“Bandırmalı Gazilerin Gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı” anlatılırken arşiv kaynaklarından, araştırmalardan, yüksek lisans ve doktora tezlerine yararlanılmıştır.

“Bandırmalı Gazilerin Gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Sözlü Bir Tarih Çalışması” adını taşıyan tez, toplam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm “*Kıbrıs Barış Adası Tarihi*” başlığı altında incelenmiştir. Bu bölümde tarihsel gelişimine yer verilmiştir. İkinci bölüm “*Kıbrıs Barış Harekâtı*” başlığı altında ele alınmıştır. Bu bölümde *Kıbrıs Barış Harekâtını hazırlayan süreç, Harekâtın Başlangıcı, Hava İndirme Harekâtı, Harekât Bitimi ve Harekâtın Sonuçları* anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise; *Bandırmalı Gazilerle yapılan röportajlarda gazilerin vermiş oldukları bilgiler ışığında Kıbrıs Barış Harekâtına* temas edilmektedir. Bu bölümde gazilerimizin harekât sürecinde yaşadıkları ve hatıraları anlatılmıştır.

Bu çalışmada, bilgisiyle, desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Doç. Dr. Canan Sarıyar Sezan’a teşekkürü bir borç bilirim.

Nesrin DAYICA
Batman-2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
EKLER LİSTESİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	xi
1.1. Konunun Önemi.....	3
1.2. Konunun Yöntemi.....	3
1.3. Konunun Kaynakları.....	4
1.4. Konunun Sınırlılıkları	4
2. KIBRIS ADASI TARİHİ	5
2.1. Kıbrıs Adası Stratejik ve Jeopolitik Önemi	5
2.2. Osmanlı Öncesi Kıbrıs Tarihi	7
2.3. Osmanlı Hakimiyetinde Kıbrıs Adası.....	9
2.4. Kıbrıs'ın İngiltere'ye Terki ve Kıbrıs'ta İngiliz Dönemi Tarihi.....	12
3. KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI	14
3.1. Kıbrıs Barış Harekâtını Hazırlayan Süreç	14
3.2. Harekâtın Başlangıcı.....	15
3.3. Hava İndirme Harekâtı.....	17
3.4. Harekât Süreci.....	18
3.5. Harekât Bitimi.....	21
3.6. Harekâtın Sonuçları	22
3.7. Harekât Sonrası Diplomatik Gelişmeler	24
3.8. Kıbrıs Türklerinin Harekât Sonrası Sosyal ve Siyasi Yapılanması	24
3.9. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtında KTBK Birlikleri	26
4. KIBRIS GAZİLERİ VE HATIRALARI	29
4.1. Türkiye Muharip Gaziler Derneği ve Bandırma Muharip Gaziler Derneği	29
4.2. Gazi Necip Şengöl	40
4.3. Gazi Muzaffer Erenler	44
4.4. Gazi Besim Erdal	48
4.5. Gazi Mehmet Ön.....	291
4.6. Gazi Abdullah İntepe	54
4.7. Gazi Adem Demirkazma	58

4.8. Gazi Hüsmen Küçükcarabacı	61
4.9. Gazi Remzi Uymaz	64
5. SONUÇ	67
KAYNAKLAR	68
EKLER	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.1

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 4.1. İllere Göre Kıbrıs Barış Harekâtına Katılanlar ve Şehit Durumu.....	32
Tablo 4.2. Kıbrıs Barış Harekâtı Şehitleri Kuvvet Dağılımı.....	34
Tablo 4.3. Bandırmalı Kıbrıs Barış Harekâtı Gazileri Tam Listesi	35
Tablo 4.4. Röportaj Yapılan Gazilerin Listesi	40

EKLER LİSTESİ

Sayfa No

EK-1 Kıbrıs Gazisi Yazılı Rozet.....	71
EK-2 Gazi Yazılı Rozet.....	72
EK-3 Yurtta Sulh Cihanda Sulh Yazılı Madalya- Muharip Gazi Rozeti K.K.T.C. tarafından verilen Gazilik Madalyası.....	73
EK-4 Em.Dz.II.Kad.Bçvş. Gazi Necip Şengöl ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı	74
EK-5 Em.Dz.II.Kad.Bçvş. Gazi Necip Şengöl ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı(2).....	75
EK-6 Gazi Muzaffer Erenler ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı	76
EK-7 Gazi Muzaffer Erenler ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı(2).....	77
EK-8 Em.Dz.Tnk.II.Kad.Kd.Bçvş. Gazi Besim Erdal ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı	78
EK-9 Em.Dz.Tnk.II.Kad.Kd.Bçvş. Gazi Besim Erdal ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı(2)	79
EK-10 Em.Dz.II.Kad.Bçvş. Gazi Mehmet Ön ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı	80
EK-11 Gazi Adem Demirkazma ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı.....	81
EK-12 Gazi Adem Demirkazma ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı(2). .	82
EK-13 Em.Dz.Rad.II.Kad.Kd.Bçvş. Gazi Abdullah İntepe ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı	83
EK-14 Em.Dz.Rad.II.Kad.Kd.Bçvş. Gazi Abdullah İntepe ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı(2).....	84
EK-15 Gazi Hüsmen Küçükcarabacı ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı ..	85
EK-16 Gazi Mehmet Ön ve Gazi Hüsmen Küçükcarabacı ile yapılan mülakatların akabinde birlikte çekilen fotoğrafları.....	86
EK-17 Gazi Remzi Uymaz ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı	87

SİMGELER VE KISALTMALAR

A.	: Alay
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
agt	: Adı geçen tez
Dz.Asb.Bçvş.	: Deniz Astsubay Başçavuş
Dz.Asb.Çvş.	: Deniz Astsubay Çavuş
Dz.Asb.Kd.Bçvş.	: Deniz Astsubay Kıdemli Başçavuş
Dz.Asb.II.Kad.Kd.Bçvş.	: Deniz Astsubay 2 Kademeli Kıdemli Başçavuş
Dz.K.K.	: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı
Dz.Rad.Asb.Çvş.	: Deniz Radar Astsubay Çavuş
Eğt.Mrk.K.lığı	: Eğitim Merkez Komutanlığı
Em.Kur.Alb.	: Emekli Kurmay Albay
Em.P.Alb.	: Emekli Piyade Albay
Em.P.Yb.	: Emekli Piyade Yarbay
Em.Top.Alb.	: Emekli Topçu Albay
EOKA	: Ethniki Organosis Kypriou Agonistan (Yunancadan Çevirisi: Kıbrıs Ulusal Örgütü)
H.E.K.	: Hurda,Enkaz. Kullanılamaz
Hv.K.K.	: Hava Kuvvetleri Komutanlığı
K.	: Komutan
K.K.K.	: Kara Kuvvetleri Komutanlığı
Mng.K.Yrd.	: Manga Komutan Yardımcısı
MSB	: Milli Savunma Bakanlığı
Onr.Des.Tb.K.lığı	: Onarım Destek Tabur Komutanlığı
Tb.	: Tabur
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
Tug.	: Tugay
50.P.A.	: 50.Piyade Alayı (Türk Dil Kurumu, 2023)

1. GİRİŞ

Kıbrıs adası, 34°33' ve 35°42' Kuzey enlemleri ile 32°16' ve 34°36' Doğu boylamları arasında yer alır. Kuzey Kıbrıs'ın kuzeyinde 70 km mesafeyle Türkiye, doğusunda 102 km mesafeyle Suriye ve 165 km mesafeyle Lübnan; güney doğusunda 233 km mesafeyle İsrail, güneyinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve 347 km mesafeyle Mısır; kuzey batısında ise 835 km mesafeyle Yunanistan yer almaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin toplam yüzölçümü 3242 km²'dir. 2011 yılı Nüfus ve Konut sayımlarına göre nüfus 286,257 kişidir. Başkent Lefkoşa olup; diğer ilçeler Gazimağusa, Girne, Güzelyurt, Yeni İskele ve Lefke'dir (KKTC Enf.D., 2024).

Kıbrıs Adasının öneminin şunlardan kaynaklandığı söylenebilir:

- Ortadoğu'daki petrole ulaşmada önemli bir nokta olması.
- Ortadoğu ile Afrika arasındaki eksenin kontrolünü sağlayarak Ortadoğu, Anadolu ve Süveyş Kanalı'nın hâkimiyetinde kilit bir yer olması.
- Hava gücünde etkili olma açısından kayda değer bir bölge olması.

Kıbrıs Adasının Mısır ve Doğu Akdeniz ticaret yolları üzerinde yer alması, tarihin bilinen ilk devirlerinden itibaren adanın önem kazanmasını ve bu önemin devamlılığını sağlamıştır. Jeolojik devirlerde bir çöküntü neticesinde Hatay bölgesinden ayrılıp bir ada haline gelen Kıbrıs'ın, yapılan araştırmalar neticesinde ilk halkının Anadolu'dan geldiği saptanmıştır. Adaya Mısır Uygarlığı, Hititler, Akalar, Dorlar, Fenikeliler, Asurlular, Persler, Roma İmparatorluğu, Doğu Roma (*Bizans*), Araplar, Memlukler, Venedik ve Osmanlı Devleti, Fransızlar ve İngilizler farklı dönemlerde etkili olmuşlar veya bu adayı yönetmişlerdir. 1571 yılına kadar yönetimde defalarca el değiştiren ada, bu tarihten sonra kesintisiz olarak üç yüz yılı aşkın süreyle Osmanlı Devleti hâkimiyetinde kalmıştır. 1878 yılında adanın İngiltere'nin idaresine bırakılmasıyla adada yaşayan Türklerin nüfusunun azaltılarak azınlık hale getirilmesi, bu sayede Rumların Enosis hayallerini gerçekleştirmelerine yönelik sistematik olarak çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Özmen, 2018, s.21-33).

Adadaki Türklerin yok edilmesi yahut asimile edilmesi çalışmaları Kıbrıs Barış Harekâtına giden sürecin müsebbibi olmuştur. Ada'da Türk nüfusunun varlığı ve Türkiye'ye yakınlığı, Türkiye'yi ada üzerinde haklı söz sahibi yapmakta ve adada yaşayan ırkdaşlarına sahip çıkmaya teşvik etmektedir.

93 Harbi'nde Rus İmparatorluğu karşısında yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti, Ruslara karşı daha fazla ödün vermemek amacıyla Birleşik Krallık'ın (*İngiltere*) isteği üzerine ve Berlin Antlaşması kapsamında, adayı 92.799 sterlin karşılığında Kıbrıs Sözleşmesi (4 Haziran 1878) ile İngiltere'ye kiralamıştır. Böylelikle Osmanlı Devleti mülkiyeti devam etmekle birlikte, yönetim İngiltere'ye geçmiştir (Şimşir, 2005, s.45-48). 1914 yılına gelindiğinde ise I. Dünya Savaşı patlak verip Osmanlı Devleti İngiltere'nin karşısında Almanya ile katılma kararı alınca, İngiltere adayı ilhak ederek vali tayin etmiştir (İsmail, 1988, s.18).

İngiltere 1931 Yılı Ekim ayı itibariyle Rumların Enosis isteğiyle ayaklanması üzerine yönetim politikasını sertleştirmişse de ayaklanmaların önüne geçememiştir. 1955 yılında Rumların kurduğu EOKA örgütü İngiltere'yi adadan çıkartmak için silahlı eylemlere başlamıştır. İngiltere yönetimi adanın tamamında kontrolü sağlayamadığından, taksim isteği bulunan Türkler ile Enosisi tesis etmek isteyen Rumlar arasında da çatışmalar başlamıştır. Kıbrıslı Türkler de Rumların silahlı terör eylemlerine karşı kendilerini korumak amacıyla TMT adlı teşkilatı kurmuşlar ve silahlanmaya gitmişlerdir. Adada yükselen çatışmalar ve huzursuzluk ortamı adım adım Barış Harekâtı sürecini getirmiştir. 20 Temmuz 1974 tarihine gelindiğinde garantör devlet olan Türkiye, adadaki bozulan demokrasiyi tekrar tesis etmek ve adada yaşayan Türk halkının yaşamlarını teminat altına almak amacıyla Kıbrıs Barış Harekâtı sürecini başlatmıştır (Tenşi, 2018, s.12).

1.1. Konunun Önemi

Cumhuriyet tarihinin en önemli gelişmelerinden biri olan 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, Kıbrıs adasında yaşayan Türk ve Rumların sorunları sebebiyle adada yaşanan gerginliklerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Kıbrıs adası, Kıbrıs Barış Harekâtına giden yolda, harekât süreci ve bitiminde, birçok askerî teşkilatın önemli gündem maddelerinden biri olmuştur. Hatta bugün dahi Güney Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi hakkında tartışmalar sürmektedir. Bu bakımdan Kıbrıs Barış Harekâtının nedenleri ve sonuçlarının esaslı bir şekilde tespit edilmesi yüksek öneme haizdir.

Jeopolitik konumu nedeniyle Kıbrıs adasının Akdeniz, Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları için önemi son derece barizdir. Jeopolitik öneminin bir sonucu olarak ada, tarihsel süreçte birçok medeniyet tarafından el değiştirmiştir. Bu medeniyet değişiklikleri çeşitli folklorik unsurları beraberinde getirmiş; doğal olarak etnik çatışmaları kaçınılmaz kılmıştır.

Asırlarca Osmanlı Devleti'nin himayesinde kalan adada, halkın huzur ve sükûnu hususunda kayda değer bir sorun olmamışsa da adanın idaresinin İngilizlerin eline geçmesinden sonra idarenin Türklere karşı taraflı tutumları, uyguladıkları baskılar, zorunlu göç politikaları sonucu problemler ortaya çıkmış ve geri dönülemez bir noktaya gelmiştir.

Bu çalışmada, Kıbrıs'ın kısa tarihine değinilerek, harekâta giden süreçte yaşanan gelişmeler temel hatlarıyla sunulmuştur. Çalışmanın ana konusu ise Bandırmalı Kıbrıs Gazilerinin harekât sürecinde yaşadıkları, onların gözünden harekâtın olumlu ve olumsuz yönleri ve ordumuzun mevcudiyeti, imkân ve kabiliyeti yönünden yorumlanmasıdır. Kıbrıs Barış Harekâtına katılan Bandırmalı gaziler ile daha önce herhangi bir röportaj yapılmamış olup, emsal çalışmalarda yer almamaktadırlar. Bu bakımdan literatüre ve sözlü tarih çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Konunun Yöntemi

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Kıbrıs Adası Tarihi, ikinci bölüm Kıbrıs Barış Harekâtı ve üçüncü bölüm Kıbrıs Gazileri ve Hatıraları şeklinde hazırlanmıştır. Çalışmanın ana konusu mülakatlar olduğu için saha çalışmaları ağırlıktadır. Gazilerin hepsi ile görüşülmesi mümkün olamayacağından örneklem

yöntemi kullanılmıştır. On yedi gazi ile görüşme yapılmış, literatüre ve sözlü tarih çalışmalarına katkı sağlayacağı uygun görülen dokuz mülakat çalışmaya dâhil edilmiştir

Yapılan mülakatlar hem eş zamanlı yazıya geçirilmiş hem de video ve ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler için başta Batman Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan olmak üzere gerekli yasal izinler alınmıştır. Ayrıca verdikleri bilgiler için gazilerin sözlü ve yazılı rızaları alınmıştır. Açıkça beyan etmedikleri hiçbir bilgi kayda geçirilmemiş ve çalışmaya eklenmemiştir. Gazilerden alınan tüm bilgi ve belgeler titizlikle incelenerek “Belge Analiz Tekniği” yöntemi kullanılmış, bu şekliyle çalışma son halini almıştır.

1.3. Konunun Kaynakları

Çalışmanın birinci kısmını oluşturan “Kıbrıs Adası Tarihi” ve ikinci bölümü olan “Kıbrıs Barış Harekâtı” bölümlerinde konu ile alakalı kitaplar, makaleler, tezler, meclis tutanakları, arşiv belgeleri ile ulusal gazetelerden yararlanılmıştır. Saha çalışması Balıkesir ilinden Kıbrıs Barış Harekâtına katılan ve hali hazırda yaşayan gazilerin sayısının fazla olması (*İstanbul ve İzmir illerinden sonra 1.222 kişi ile harekâta en çok katılım sağlayan üçüncü ildir.*) ve hepsiyle görüşme imkânımızın olmaması sebebiyle, Bandırmalı Kıbrıs Barış Harekâtı gazileriyle sınırlı tutulmuştur. Türkiye Muharip Gaziler Derneği Bandırma ilçe temsilciliğinden alınan listede kayıtlı yüz iki gaziden örneklem yöntemiyle on yedi gazi ile görüşme yapılmıştır.

1.4. Konunun Sınırlılıkları

Bandırmalı Kıbrıs gazileri daha önce herhangi akademik bir çalışmada yer almamıştır. Gazilerin bir kısmı ile görüşmüş, röportaj yapabilmişsek de bir kısmı ile ilerleyen yaşları ve haldeki rahatsızlıklarından dolayı görüşme imkânımız olmamıştır. Bir kısmı ise müsait olamaması veyahut şehir dışında olmaları nedeniyle röportaj veremeyeceklerini tarafımıza bildirmişlerdir. Mülakata katılanların büyük bir kısmı da yaşadıkları ve tarafımıza aktardıkları çoğu olayın kayda geçirilmemesini ve çalışmaya eklenmemesi kaydıyla röportaj vermişlerdir. Mülakatlar, Bandırma Muharip Gaziler Derneğinde yapılmış olduğundan, çalışmaya dâhil edilen tüm gaziler de bu unvana sahip (Kıbrıs Barış Harekâtına fiili olarak katılan) olanlardan ibarettir.

2. KIBRIS ADASI TARİHİ

2.1. Kıbrıs Adası Stratejik ve Jeopolitik Önemi

Geçmişten bugüne değin güç ve enerji kaynaklarının kontrolü için ortaya çıkan yoğun rekabet sonucunda Kıbrıs'ın, Akdeniz gibi üç kıtanın kesiştiği noktada bulunması, Süveyş Kanalı, Cebelitarık Boğazı ve İstanbul Boğazı gibi hayati su yollarına bağlanması Ortadoğu ve Avrupa'nın güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır (Tansu, 2024, s.12). En yakın komşusu Türkiye olan Kıbrıs, 9.251 km² yüz ölçümü ile Akdeniz'in üçüncü büyük adası, coğrafi bölünme açısından da Doğu Akdeniz'in en büyük adasıdır (Keser, 2007, s.138).

Kıbrıs tarih boyunca birçok medeniyetin bir arada yaşadığı bir ada olmuştur. Tarihin hemen bütün dönemlerinde ilgi odağı olan adanın, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının tam ortasında bulunan konumu stratejik olarak önemlidir. Yalnızca Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler açısından değil, başta Yunanistan olmak üzere, İngiltere, ABD ve son dönemde AB üyesi ülkeler de kendi çıkarları açısından adanın öneminin farkındadırlar.

Özellikle bugün gelinen noktada Kıbrıs adasının Akdeniz'de bu kadar hassas bir coğrafyada yer alması önemini arttırmaktadır. Bugünün dünyasında küresel jeopolitik güç merkezi olarak görülen Çin, İngiltere ve Fransa yanında, bölgesel jeopolitik güç olarak Türkiye; Ortadoğu'dan Balkanlara ve Orta Asya'ya açılan kapı üzerindedir (Hrp.Ak. K.lığı, 1994, s.48). Bu coğrafyada hâkim güç olmak isteyen bir ülkenin Akdeniz'de sabit bir üs konumundaki Kıbrıs adasını göz ardı etmesi beklenemez (Keser, 2006, s.114-174). Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ifade ettiği gibi, Kıbrıs, stratejik olarak ve Türkiye'nin ulusal güvenliği açısından çok büyük bir öneme haizdir. Adadaki Türk varlığının korunması Türkiye açısından hayati önem taşımaktadır.

Doğalgaz ve petrol boru hatlarının İskenderun körfezine kadar uzanması, bölgenin stratejik önemini yansıtan birçok jeopolitik hususla birlikte, Doğu Akdeniz'deki doğalgaz yataklarının küresel güçler tarafından kullanılması adanın etkisini arttırmaktadır (Cömert, 2017, s.26-30). Akdeniz deniz ticareti güvenliği açısından önemli bir üs olan ve bahsedilen enerji kaynakları sebebiyle Kıbrıs'ın güvenliğinin sağlanması hayati önem arz etmektedir (Koç, 2022, s.13-40).

2.2. Osmanlı Devleti Öncesi Kıbrıs Tarihi

Kıbrıs adası, Akdeniz'in doğu kesiminde stratejik bir noktada yer alması sebebiyle tarih boyunca pek çok medeniyetin ilgisini çekmiştir. Bu küçük ada, doğrudan Doğu ile Batı arasında köprü vazifesi görmesinin yanı sıra, deniz ticaret yollarının da kavşağında yer almaktadır. Askerî ve politik anlamda çeşitli güçlerin hedefinde bulunması nedeniyle tarih boyunca pek çok uygarlık tarafından ele geçirilmek istenmiştir (Erzen, 1975, s.75).

Adanın Khirokitia ve Kalavastos gibi bölgelerinde yapılan arkeolojik çalışmalar, adadaki ilk insan yerleşiminin, M.Ö. 7000'li yıllara kadar uzandığını göstermektedir (Atasoy, 2011, s.32). Bu tarihten itibaren sürekli olarak medeniyetlerin gelişimine sahne olmuştur. Neolitik Çağ'da Anadolu'dan gelen göçlerle şekillenen adanın ilk sakinleri, avcılık ve toplayıcılığın yerini yerleşik yaşama bırakmaya başlayan, tarım ve hayvancılıkla uğraşan topluluktur (Solsten, 1993, s.5).

M.Ö. 2000'li yılların başlarında daha hareketli bir hal alan adaya, Mısır, Hititler ve Fenikeliler gibi güçlü medeniyetler Kıbrıs'a ilgi göstermiştir. Ada Hititler ve Mısırlılar arasında mücadele alanı olmuştur. M.Ö. 1500'lü yıllarda Mısır Firavunlarının egemenliğine geçmiş, ardından Hititler, Fenikeliler ve Asurlular adada etkili olmuşlardır. Hititler ve Fenikeliler, ticaret yollarını kontrol etme amacıyla adaya yerleşmiş ve koloniler kurmuşlardır. Özellikle Fenikelilerin, liman kentlerinde kurduğu koloniler, Akdeniz ticaretinin kalbinde yer almıştır. Kıbrıs, doğal kaynakları ve Akdeniz'deki konumu nedeniyle döneminin en önemli ticaret merkezlerinden biri haline gelmiştir. Aynı zamanda kültürel olarak da adaya önemli etkilerde bulunan Fenikelilerin o dönemde çıkardığı bakır madenleri ekonomik açıdan büyük önem taşımakta olup; adaya da ismini vermiştir (Gazioğlu, 2000, s.20-40; Olgun, 1990, s.5-6).

M.Ö. 6. yüzyılda Ahemeniş Persleri, Kıbrıs'ı yönetimleri altına almış, ada uzun yıllar boyunca Ahemeniş İmparatorluğu'nun bir parçası olarak kalmıştır Pers yönetimi, adada bulunan yerel krallıkların varlığını sürdürmesine izin verirken, siyasi nüfuzunu korumuş, vergilendirmeye tabi tutmuştur. Bu süreçte Salamis, Soli, Paphos gibi şehir devletleri önem kazanmış, hem kültürel hem de ekonomik açıdan önemli bir merkez olarak kalmıştır. Perslerin askerî ve mali politikaları, bölgedeki ticari faaliyetlerin devamlılığını sağlamıştır (Artuç, 1989, s.27).

M.Ö. 333 yılında Büyük İskender'in, Persleri mağlup etmesiyle Kıbrıs Helenistik döneme girmiştir. İskender'in ölümünden ardından ada, komutanlarından Ptolemaios'un kontrolüne geçmiştir. Böylelikle Kıbrıs, Mısır merkezli Ptolemaios Hanedanlığı

tarafından yönetilmeye başlanmış, Helenistik kültürle bütünleşmiştir. (Olgun, 1990, s.5-20.) Helenistik kültürün etkisiyle şehircilik gelişmiştir. Ptolemaioslar döneminde ada, Akdeniz'in kültürel merkezlerinden biri olarak dikkat çekmiş; adaya sanat, mimari ve ticaret alanında önemli yatırımlar yapılmıştır. Yunanca, toplumun hâkim dili haline gelmiştir. Kıbrıs'ta sosyal yapının değişmesine ve kültürel zenginleşmeye yol açmıştır (Fehmi, 1992, s.49).

M.Ö. 58 yılında ilhak edilmesiyle Roma İmparatorluğu egemenliği altına giren Kıbrıs, imparatorluğun idari bir birimi haline gelmiştir. Roma yönetimi döneminde adada altyapı ve kentleşme faaliyetleri gelişmiş, yollar, su kemerleri ve tiyatrolar inşa edilmiştir. Bu dönemde Kıbrıs, Hristiyanlık açısından da önemli bir merkez haline gelmiştir. Pavlus ve Barnabas'ın (*on iki havariden ikisi*) Kıbrıs'a gelişi Hristiyanlığın burada kök salmasını sağlamıştır. Bu gelişme Hristiyanlık tarihinde önemli bir yere sahiptir (Artuç, 1989, s.25-45). Ayrıca bu dönemdeki ekonomik faaliyetler, özellikle zeytinyağı ve bakır madenciliğini öne çıkarmıştır (Arslan, 1990, s.44-70; Armaoğlu, 1991, s.44-70).

Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle, Kıbrıs Doğu Roma (*Bizans İmparatorluğu*)'nın hâkimiyetine girmiştir. Bizans dönemi boyunca ada, hem siyasi hem dini anlamda önemli bir merkez olmayı sürdürmüştür. Bu dönem, dini ve kültürel yapıların geliştiği, kiliselerin ve manastırların inşa edildiği bir süreçtir. Ancak adada yaşanan depremler, Arap akınları ve iç karışıklıklar nedeniyle bu dönem istikrarsız bir dönem olarak kayıtlara geçmiştir (Fehmi, 1992, s.45-70). 7. yüzyılda başlayan Arap akınları, adada büyük tahribat yaratmıştır. 688 yılında Bizans ve Araplar arasında yapılan bir anlaşma ile Kıbrıs "ortak yönetim" sistemine tabi tutulmuş, bu yönetim şekli 965 yılına kadar devam etmiştir. 965 yılında Bizanslar tekrar tam hâkimiyeti ele almış ve ada üzerindeki kontrolü sağlamlaştırmıştır (Gürsoy, 1964, s.34-50).

Kıbrıs, Haçlı Seferleri döneminde de dikkat çekmiştir. 1191 yılında III. Haçlı Seferi'nin lideri İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard tarafından ele geçirilen ada, Haçlı Seferleri sırasında Lüzinyan Krallığı'nın merkezi olmuş ve bu dönemde Frank kültürünün izleri belirginleşmiştir. Richard, kısa süre sonra adayı tapınak şövalyelerine satmış; ancak şövalyelerin ada halkına kötü muamelesi nedeniyle halk isyan etmiş ve ada tekrar el değiştirmiştir. 1192 yılında ada, Lüzinyan Hanedanı'nın eline geçmiş ve burada yaklaşık üç asır sürecek olan bir feodal monarşi dönemi başlamıştır (Arslan, 1990, s.8). Bu dönemde adada Latin kültürü yerleşmiştir. Kaleler ve surlar inşa edilerek askerî savunma güçlendirilmiştir.

1489 yılında Lüzinyan Hanedanının son temsilcisi kraliçe Caterina Cornaro, adayı Venediklilere devretmiş ve böylece Kıbrıs Adası, Osmanlı fethine kadar Venedik Cumhuriyeti tarafından yönetilmiştir. Venedikliler adayı ticari ve askerî üs olarak güçlendirmiş ve Akdeniz ticaret yollarının güvenliğini sağlamış, ancak Osmanlı tehdidi artmıştır (Denktaş, 1994, s.12-40; Gazioğlu, 1994, s.50-70). Ada, Akdeniz'deki Osmanlı hâkimiyetinin tamamlanması açısından stratejik hedef haline gelmiştir.

Bu süreçte ada, "Doğu Akdeniz'in kilidi" olarak anılmış ve Osmanlı'nın 1571'deki fetih hareketine kadar Venedik'in önemli bir karakolu işlevi görmüştür (Armaoğlu, 1991, s.45). Arkeolojik bulgular, Kıbrıs'ın kültürel mozağının Antik Yunan, Roma ve Orta Çağ katmanlarıyla şekillendiğini ortaya koymaktadır (Erzen, 1971, s.82).

Osmanlı öncesi Kıbrıs'ın tarihi, aynı zamanda bu topraklarda şekillenen kültürlerin ve toplumların izlerini taşımaktadır. Ada, farklı dönemlerde farklı toplulukların egemenliği altında kalmış olsa da, her birinin etkisi Kıbrıs'ın kimliğinde derin izler bırakmıştır. Bu çok katmanlı tarih, ada halkının farklı kökenlerini ve zengin kültürel mozaik yapısını da açıklamaktadır.

Örneğin, M.Ö. 1. yüzyılda Kıbrıs hem Asya hem de Avrupa medeniyetleriyle etkileşim halindeydi. Fenikeliler adada önemli koloniler kurarken, Kıbrıs'ın doğal kaynakları da komşu uygarlıkların ilgisini çekiyordu. Bakır madenleri adanın adının kökenini oluşturduğuna inanılır ve ekonomik açıdan büyük bir çekim merkezi olmuştur. Bu dönemde Kıbrıs, sadece stratejik bir durak değil, aynı zamanda zengin bir ticaret merkezi olarak da öne çıkmıştır (Mansel, 1945, s.150-158; Güney, 2002, s.17-18).

Helenistik dönem, adada şehir devletlerinin güçlendiği, kültür ve sanatın geliştiği bir zaman dilimidir. Ptolemaios Hanedanlığı yönetiminde Kıbrıs, Akdeniz'in kültür başkentlerinden biri olmuş, mimari ve sanat alanlarında önemli eserler verilmiştir. Aynı zamanda bu dönemde Kıbrıs'ın nüfus yapısında da değişimler yaşanmış; Yunan kültürünün yoğun etkisi altında bir toplumsal yapı oluşmuştur.

Roma ve Bizans dönemleri, Kıbrıs'ta uzun süreli siyasi istikrarın sağlandığı ve Hristiyanlığın yaygınlaştığı dönemlerdir. Roma imparatorluğunun sunduğu altyapı imkânları, adanın ekonomik gelişimini desteklemiş; limanlar, ticaret yolları ve şehircilik alanında yatırımlar yapılmıştır. Bizans döneminde ise dini yapıların artışı, ada üzerinde Bizans kültürünün derinleştiğinin göstergesidir (Alasya,1988, s.5-10).

Ancak 7. yüzyıldan sonra Arap akınları Kıbrıs'ta yıkıcı etkiler bırakmıştır. Sık sık el değiştiren ada hem Bizans hem de Arap tarafları arasında bir mücadele alanı olmuştur. 965 yılında Bizansların ada üzerindeki tam hâkimiyeti yeniden sağlanmıştır ancak bu

dönem, Kıbrıs'ın eski parlak günlerinden bir nebze uzaklaştığı yıllardır (Alasya,1988, s.5-20).

Haçlı Seferleri ile Kıbrıs, Avrupa'nın ilgisini tekrar çekmiş ve özellikle 1191'de İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard'ın ele geçirmesiyle yeni bir dönem başlamıştır. Richard, adayı kısa süreliğine elinde tutup, sonra Tapınak Şövalyeleri'ne devretmiş ancak bu yönetim halkın tepkisini çekmiş ve Lüzinyanlara geçiş gerçekleşmiştir. Bu dönem boyunca ada, Batı Avrupa'nın feodal yapısını benimsemiş, Latin kültürünün etkisi altına girmiştir (Bozkurt, 2001, s.29).

Son olarak, Venedik dönemi Kıbrıs'ın Akdeniz'de bir ticaret ve deniz gücü olarak önem kazandığı bir zaman olmuştur. Ancak Venedik yönetimi, Osmanlı'nın yükselişi karşısında dayanamamış ve 1571 yılında Osmanlılara teslim olmak zorunda kalmıştır. Bu fetihle birlikte Kıbrıs, Osmanlı dönemine ve dolayısıyla daha uzun süreli Türk hâkimiyetine geçmiştir (Alasya, 1987, s.7).

2.3. Osmanlı Hâkimiyetinde Kıbrıs Adası

Kıbrıs Adası, 1571 yılında Osmanlı Devleti'nin egemenliğine girmiştir. Bu fetih, yalnızca bir toprak kazanımı değil, aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki Osmanlı hâkimiyetinin tamamlanması açısından stratejik bir adım olarak değerlendirilmiştir. Lala Mustafa Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu, uzun zorlu bir kuşatmanın ardından Venediklerin elinde bulunan Kıbrıs'ı ele geçirmiştir. Bu fetih, Osmanlı'nın Doğu Akdeniz'deki hâkimiyetini pekiştirdiği ve bölgedeki deniz ticaret yollarını kontrol altına aldığı kritik bir hamle olarak kayıtlara geçmiştir. Lala Mustafa Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetleri, önce Lefkoşa'yı kuşatıp ele geçirmişler, ardından Girne ve Mağusa gibi önemli liman kentlerini kontrol altına almışlardır. Bu fetihle Osmanlı, Doğu Akdeniz'deki deniz ticaret yollarını ve stratejik noktaları güvence altına alarak bölgedeki hâkimiyetini pekiştirdi (Alasya, 1991, s.88-95).

Osmanlı, “millet sistemi” çerçevesinde, adadaki Rum Ortodoks ve Müslüman Türk topluluklarının kendi dini ve sosyal yaşamlarını sürdürmelerine izin verdi. Fetih sonrası ada, “Beylerbeylik” statüsünde bir eyalet haline getirilmiş ve idari yapılanması yeniden düzenlenmiştir. Lefkoşa, Mağusa ve Baf sancakları kurulmuş, Her sancakta kadılar, subaşları gibi yerel yöneticiler görevlendirilmiştir. Osmanlı yönetimi, ada halkının çoğunluğunu oluşturan Rum Ortodokslara ve yeni iskân edilen Müslüman Türk nüfusuna “millet sistemi” çerçevesinde kendi dini ve sosyal yaşamlarını sürdürme hakkı

tanımıştır. Bu yaklaşım ile farklı dini ve etnik toplulukların barış içinde yaşaması amaçlanmıştır. (Gürsoy, 1964, s.34-38; Gazioğlu, 1994, s.101-110).

Osmanlı yönetimi, ada nüfusunu artırmak ve güvenliği sağlamak amacıyla Anadolu'dan Türklerin Kıbrıs'a göçünü teşvik etmiştir. Bu göç hareketi, ada nüfusunun yapısını değiştirmiş, Türk-İslam kültürü Kıbrıs'ta kalıcı şekilde yerleşmiştir. Özellikle çiftçiler ve zanaatkârlar Anadolu'dan gelerek adadaki sosyal ve ekonomik yapıya katkıda bulunmuşlardır. Cami ve medreseler inşa edilerek Kıbrıs'ta Türk-İslam kültürünün kök salması sağlanmıştır (Alasya, 1991, s.88). Osmanlı idaresi, "millet sistemi" çerçevesinde Rum, Ermeni cemaatlerine dini özerklik tanımış, bu durum adada görece bir huzur ortamı sağlamıştır (Gazioğlu, 2000, s.89).

Kıbrıs'ın fethiyle birlikte uygulanan tımar sistemi, ada ekonomisinin canlanmasına katkı sağlamıştır. Bu sistem doğrultusunda adanın verimli arazileri çeşitli tımar sahiplerine (*tımarlı sipahilere*) verilmiş; bu kişiler hem vergi toplamış hem de gerektiğinde asker sağlamışlardır (Gazioğlu, 1994, s.101-125). Bu sistemle hem ekonomik üretim artmış hem de güvenlik sağlanmıştır. Kıbrıs tarım, hayvancılık ve ticaretle ön plana çıkmış, zeytincilik, bağcılık ve özellikle narenciye üretimi artış göstermiştir. Liman kentleri, özellikle Mağusa bölgenin ticaret merkezleri haline gelmiştir. Osmanlı, vergilendirme sisteminde adil olmaya çalışmışsa da zaman zaman ağır vergi yükleri halkı zorlamıştır. Yine de Osmanlı idaresi altında Kıbrıs, Akdeniz'de canlı bir ekonomik merkez olarak varlığını sürdürmüştür (Fehmi, 1992, s.75-95). Ayrıca Osmanlılar, Kıbrıs'ta bulunan yerli halkın büyük çoğunluğunu yerinde bırakmış; onların diline, dinine ve geleneklerine karışmamıştır. Bu, Osmanlı idaresinin diğer topraklarında olduğu gibi Kıbrıs'ta da toplumsal huzuru ve sürekliliği sağlamıştır (Gürsoy, 1964, s.34).

Osmanlı idaresi döneminde Kıbrıs, üç sancak (*Lefkoşa, Mağusa ve Baf*) ve çeşitli kazalara bölünmüştür. Her kazada kadılar görev yapmış; adli, idari ve mali işleyiş bu yapı üzerinden yürütülmüştür. Vakıf sistemi de bu dönemde gelişme göstermiş; camiler, medreseler, hanlar ve hamamlar inşa edilerek adanın sosyal yapısı kuvvetlendirilmiştir. Lefkoşa'daki Selimiye Camii (*eski Ayasofya Katedrali*) en önemli eserlerden biridir ve Osmanlı varlığının simgesi olmuştur (Gazioğlu, 1994, s.101-110). Bugün dahi Kıbrıs'ta Osmanlı dönemine ait çok sayıda eser bulunması, bu dönemin izlerinin silinmediğini göstermektedir (Gazioğlu, 1994, s.101). Yönetim yapısında, kadılar hukuki işlerin yürütülmesinden sorumluydu. Askerî ve idari işler ise sancak beyi ve subaşılar tarafından organize edilirdi. Bu yapı Osmanlı'nın diğer eyaletlerinde olduğu gibi Kıbrıs'ta da uygulanan bu sistem adada hem merkezî otoritenin hem de yerel yönetimin dengeli bir

şekilde işlemlerini sağlamıştır (Gürsoy, 1964, s.34-55). Ancak zamanla Osmanlı Devleti'nin genelinde yaşanan ekonomik ve siyasi sorunlar Kıbrıs'ı da etkilemiştir.

18. yüzyıldan itibaren merkezi otoritenin zayıflamasıyla birlikte yerel yöneticilerin ve bazı toplum kesimlerinin güçlenmesi, adada yönetim zafiyetine ve asayiş sorunlarına neden olmuştur. Vergi kaçakçılığı, kanunsuzluk ve asayiş sorunları artmış; bu da halk üzerinde baskı oluşturmuştur.

Buna rağmen Kıbrıs, Osmanlı Devleti'nin en uzun süreli ve nispeten istikrarlı hâkimiyet alanlarından biri olarak kayıtlara geçmiştir (Arslan, 1990, s.8-25; Denктаş, 1994, s.120-150). Sonuç olarak, Osmanlı hâkimiyeti döneminde Kıbrıs, siyasi, sosyal ve ekonomik yapısıyla önemli bir değişim yaşamıştır. Türk-İslam kültürü adada kalıcı hale gelmiş, Osmanlı idari sistemi yerleşmiş ve ada uzun yıllar boyunca bu yapı içinde istikrarını korumuştur. Osmanlı'nın Kıbrıs'taki yönetimi hem Askerî hem de sivil anlamda güçlü bir yapıdır. Lefkoşa'daki kışla ve kaleler, adanın savunmasında önemli rol oynamıştır. Ayrıca, Osmanlı donanması için kritik bir üs olarak Kıbrıs kullanılmıştır. Ada, bölgedeki Osmanlı hâkimiyetinin simgelerinden biri olmuştur.

Ayrıca 1571 fethinden itibaren Kıbrıs'taki Rum Ortodoks Kilisesi, Osmanlı yönetimi altında serbest bırakılmış; kilise kendi dini ayinlerini ve idarî işlerini yürütme hakkı vermeye devam etmiştir. Osmanlı Devleti'nin millet sistemi doğrultusunda uyguladığı bu hoşgörölü yaklaşım, adada toplumsal barışın korunmasına yardımcı Osmanlı düzeninin başarılı bir yansımasıdır (Artuç, 1989, s.55-85; Erim, 2001, s.79-105; Denктаş, 1994, s.120-125). Rum halkının Osmanlı'ya karşı büyük bir isyan hareketi başlatmasını uzun yıllar engellemiştir (Erim, 2001, s.79).

Osmanlı'nın Kıbrıs'taki varlığı, 1878 yılına kadar yaklaşık üç asır sürmüştür. Bu dönem, Kıbrıs tarihinde hem kültürel çeşitliliğin arttığı hem de Anadolu ile Kıbrıs arasında sıkı bir bağın kurulduğu bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlar, ileriki yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs politikasını etkileyen temel dinamiklerden biri haline gelecektir.

Ancak 19. yüzyılda milliyetçilik akımlarının etkisiyle Rumlar arasında Enosis (*Yunanistan'la birleşme*) talepleri artmıştır. 1821'deki Yunan İsyanı sırasında Kıbrıs Rumları da ayaklanmaya teşebbüs etmiş, Osmanlı yönetimi bu hareketi sert şekilde bastırmıştır. 1878'de imzalanan Kıbrıs Sözleşmesi ile ada, İngiltere'ye geçici olarak devredilmiş; Osmanlı mülkiyet hakkını korurken idari kontrol kaybedilmiştir. (Şimşir, 2005, s.7).

2.4. Kıbrıs'ın İngiltere'ye Terki ve Kıbrıs'ta İngiliz Dönemi Tarihi

İngiliz yönetimi, adada modern bir idari sistem kurarak limanlar, demiryolları ve okullar inşa etmiştir. Ancak Rumların Enosis talepleri bastırılamamış, 1931'deki ayaklanma sonucu İngiltere anayasayı askıya almıştır. II. Dünya Savaşı sonrası EOKA örgütünün silahlı mücadelesi başlamış, Türkler ise TMT ile örgütlenerek varlıklarını koruma mücadelesine girişmiştir (İsmail, 1988, s.112).

İngilizler, 1960'ta Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğünde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağlamış ancak anayasal krizler ve toplumlararası çatışmalar nedeniyle ada 1974'e kadar istikrarsız bir dönem geçirmiştir (Artuç, 1989, s.301).

Osmanlı Devleti, 19. yüzyılın sonlarına doğru zayıflama sürecine girmiştir. Bu zayıflama, özellikle Balkanlar ve Ortadoğu'daki kayıpların yanında stratejik noktalar üzerinde de dış müdahalelere kapı aralamıştır. Özellikle Doğu Akdeniz ve Balkanlar'daki jeopolitik dengeler kökten değişmiş, Kıbrıs Adası da büyük güçlerin stratejik odak bölgelerinden biri haline gelmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda (93 Harbi) alınan ağır yenilgi, imparatorluğu yeni bir diplomatik hamle yapmaya zorlamıştır. Bu doğrultuda, Osmanlı Devleti İngiltere ile 4 Haziran 1878 tarihinde Kıbrıs Sözleşmesini imzalayarak adanın idaresini geçici olarak İngiltere'ye bırakmıştır. Bu sözleşmeye göre, adanın mülkiyet hakkı saklı kalacak ancak yönetim fiilen İngiltere'ye devredilecektir. Osmanlı'nın bu hamlesi hem Rusya'nın üzerinde kurduğu baskıyı hafifletmek istemesiyle hem de İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik hedefleriyle ilişkilidir (Armaoğlu, 1991, s.222).

İngiltere, Kıbrıs'ı bir sömürge yönetimi haline getirerek, Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını genişletmek ve Süveyş Kanalı üzerindeki hâkimiyetini sağlamlaştırmak istemiştir. Bu kapsamda, adanın askerî ve lojistik potansiyelini geliştirmeye yönelik çeşitli yatırımlar yapılmış; yollar, eğitim ve sağlık sistemleri düzenlenmiş, limanlar ve telgraf hatları inşa edilmiştir. Ancak ağır vergi uygulamaları ve sıkı denetimler ada halkının tepkisini çekmiştir. Rumlar, özellikle Enosis hareketini destekleyerek Yunanistan'a bağlanma arzusunu açıkça ortaya koymuşlardır (Arıncı, 1964, s.50-75).

1914 yılında I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ve Osmanlı Devleti'nin İttifak Devletleri saflarında savaşa katılması üzerinde, İngiltere 5 Kasım 1914'te Kıbrıs'ı ilhak ettiğini resmen ilan etmiştir. Bu gelişme, adanın artık fiilen İngiliz toprağı haline gelmesine neden olmuştur. Osmanlı Devleti ise 1923 yılında imzalanan Lozan

Antlaşması ile hukuki zemine oturtulan bu durumu resmen tanımak zorunda kalmıştır. Böylece, Kıbrıs üzerindeki Osmanlı egemenliği sona ermiştir (Toluner, 1977, s.34).

İngiltere Kıbrıs'ta "koloni sistemi" uygulamış; bu süreçte de huzursuzluk sona ermemiştir. İngiliz egemenliği altındaki adada siyasi gerilimler artarken, Rumlar Enosis talebini daha güçlü şekilde savunmaya başlamış, buna karşı Kıbrıslı Türklerin de tutumu giderek sertleşmiştir (Toluner, 1977, s.33-50). İngiltere başlangıçta Rumların bu taleplerini göz ardı etmiştir. Fakat Rum Ortodoks nüfus zamanla daha örgütlü hareket ederek, yönetime karşı siyasi ve sosyal baskılarını artırmışlardır. 1931 yılında Rumların düzenlediği isyan sert biçimde bastırılmıştır (Toluner, 1977, s.33-40). İngiliz yönetimini tedirgin eden bu olay sonrası ada yönetimi daha da otoriter bir yapıya bürünmüştür (Fehmi, 1992, s.74).

Bu dönemde Rumların silahlı mücadeleye yönelmeleriyle birlikte 1955 yılında EOKA (*Ethniki Organosis Kyprion Agoniston*) adını verdikleri örgütü kurmuşlardır. Temel hedefi, adanın İngiliz yönetiminden kurtarılması ve Yunanistan'a bağlanması olan bu örgüt İngiltere'ye karşı silahlı eylemler gerçekleştirmeye başlamıştır. Ancak bu süreçte, hedef yalnızca İngiltere yönetimi değildir. Adada yaşayan Türk azınlığa da saldırılar gerçekleştirilmeye başlanılmıştır. Adadaki bu saldırılar etnik kıyıma dönüşmüş, Kıbrıslı Türkler açısından hayati bir tehdit oluşturmuştur. Adadaki Türkler buna karşılık kendi güvenliğini sağlamak adına 1958 yılında TMT (*Türk Mukavemet Teşkilatı*)'yi kurmuşlardır (İsmail, 1988, s.29).

İngiltere, adada yükselen gerilimi düşürmek ve çatışmaları sona erdirmek amacıyla Türkiye ve Yunanistan'ı da kapsayan diplomatik görüşmelere yönelmiştir. Bu görüşmeler sonucunda, 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuş; İngiltere, Türkiye ve Yunanistan adanın garantör devletleri olarak tanımlanmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasası iki toplumun siyasi eşitliğini esas almış, yönetim mekanizmaları Türk ve Rum halklarının ortaklığını öngörmüştür.

Ancak bu düzenleme, adada uzun vadeli bir barış sağlayamamış ve ilerleyen yıllarda yaşanacak yeni çatışmaların zeminini hazırlamıştır. İngilizler, ada üzerindeki stratejik çıkarlarını korumaya çalışırken, Kıbrıslı Türk ve Rum halkları arasındaki ayrışma derinleşmiştir (Denktaş, 1994, s.120-140).

3. KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

3.1. Kıbrıs Barış Harekâtını Hazırlayan Süreç

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, Türk ve Rum toplumları arasında siyasi eşitliğe dayalı bir sistem üzerine inşa edilmişti. Ortak yönetim esasına dayalı bu yapıda, Türk ve Rum toplumlarının birlikte yönettiği bir anayasa sistemi kurgulanmıştır. Ancak, Rum ve Türk toplulukları arasında tarihsel derinlikleri olan güvensizlik ve anlaşmazlıklar, bu sistemi kısa sürede işlevsiz kılmış, siyasi krizler boy göstermiştir. 1963 yılında Rum tarafının anayasada değişiklik yapma girişimleri, Kıbrıs Türkleri tarafından anayasal hakların gaspı olarak algılanmış ve iki toplum arasında çatışmaların artmasına yol açmıştır (İsmail, 1998, s.35-55). Türk toplumuna yönelik saldırılar, yerleşim yerlerinin boşaltılması ve mültecilerin ortaya çıkması, Kıbrıs Türkleri için ciddi bir güvenlik tehdidi oluşturmuştur (İsmail, 1988, s.35-45). Türkiye, garantör devlet sıfatıyla adadaki Türklerin haklarını korumak için çeşitli diplomatik girişimlerde bulunmuşsa da çabaları sonuçsuz kalmıştır.

1963 yılına gelindiğinde, dönemin Cumhurbaşkanı Makarios'un, anayasanın on üç maddesini değiştirmeye yönelik önerisi, Türk toplumunun tepkisine yol açmış ve ardından "Kanlı Noel" olarak bilinen saldırılar başlamıştır. 21 Aralık 1963 tarihinde Lefkoşa'da Türk sivillere yönelik başlatılan saldırılar kısa sürede tüm adaya yayılmış, köyler yakılmış, yüzlerce Türk vatandaşı evlerinden edilmiştir. Bu olaylar neticesinde Kıbrıslı Türkler adanın çeşitli bölgelerinde oluşturdukları mücahit bölgelerine çekilerek kendi güvenliklerini sağlamaya çalışmışlardır (İsmail, 1988, s.35).

1964 yılında Türk Hükümeti, ada üzerindeki haklarını kullanarak garantörlük görevini yerine getirme yönünde kararlı davranarak Erenköy bölgesine sınırlı bir hava müdahalesi gerçekleştirmiştir. Bu müdahale uluslararası kamuoyunda yankı uyandırmış; ancak uluslararası alanda tam bir çözüm sağlamamıştır (Denktaş, 1994, s.120-130). Bu tarihten itibaren Türkiye, diplomasi ve caydırıcılık arasında hassas bir denge kurmak zorunda kalmıştır. 1967 yılında Rumların tekrar Türk köylerine saldırması üzerine, Türkiye ile Yunanistan arasında gerilim yeniden tırmanmış, savaş ihtimali gündeme gelmiştir. Ancak ABD'nin arabuluculuğunda yürütülen diplomatik girişimlerle bir

süreliliğine gerginlik yatıştırılmıştır. Buna rağmen, Rum tarafının Enosis hedefinden vazgeçmemesi ve Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak ettirme planlarını sürdürmesi adadaki Türk varlığını tehdit etmeye devam etmiştir (Denktaş, 1994, s.122).

1971 ve 1974 yılları arasında Rum tarafının Enosis hedefinden vazgeçmemesi, Kıbrıslı Türklere yönelik saldırılar ve EOKA-B adlı silahlı örgütün faaliyetleri adadaki durumu giderek kötüleştirmiştir. Örgüt, 1971 sonrasında Makarios'a karşı da cephe alarak daha radikal bir çizgi benimsemiştir. 15 Temmuz 1974 tarihinde Yunanistan'daki askerî cunta desteğiyle, EOKA-B tarafından Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı bir darbe gerçekleştirilmiş, Makarios görevden uzaklaştırılarak yerine Enosis yanlısı Nikos Sampson atanmıştır. Bu gelişmeler, Kıbrıslı Türkler için varoluşsal bir tehdit halini almıştır (Alasya, 1991, s.150-170).

Türkiye, garantör devlet sıfatıyla 1960 tarihli Londra ve Zürih Anlaşmalarına dayanarak adaya müdahale etme hakkını elinde bulundurmaktaydı. Yunanistan'ın askerî cuntası tarafından desteklenen bu darbenin ardından, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti uluslararası meşruiyeti olan garantörlük hakkı kapsamında askerî harekât kararı almıştır. 20 Temmuz 1974 sabahı saat 06.05'te Türk Silahlı Kuvvetleri, "*Ayşe Tatile Çıksın*" parolasıyla Kıbrıs Barış Harekâtını başlatmıştır (Alasya, 1991, s.156). Harekâtın amacı, Kıbrıslı Türklerin can ve mal güvenliğini sağlamak, anayasal düzeni yeniden tesis etmek ve adada sulhu sağlamaktır. Bu karar, Türkiye için hem siyasi hem de askerî bir dönüm noktası olmuştur (Artuç, 1989, s.90-110). Harekât sürecinde Cenevre'de yapılan görüşmelerden bir netice alınamaması, harekâtın ikinci safhasının da gerçekleştirilmesine zemin hazırlamıştır.

3.2. Harekâtın Başlangıcı

1974 yılının 15 Temmuz'unda Kıbrıs'ta gerçekleşen darbe sadece adanın değil bölgedeki tüm dengelerin değişmesine neden olmuştur. Yunanistan'daki cunta yönetiminin desteklediği EOKA-B'nin gerçekleştirdiği bu darbe ile Makarios devrilmiş, yerine Enosis yanlısı Nikos Sampson getirilmiştir. Bu gelişme, özellikle Kıbrıslı Türkler arasında büyük endişeye yol açmıştır. Sampson'un göreve gelir gelmez yaptığı açıklamalar adanın Yunanistan'a bağlanmasının sinyallerini içerirken, Kıbrıslı Türklerin de can ve mal güvenliği ciddi şekilde tehlikeye girmiştir (Armaoğlu, 1991, s.330-350).

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, garantör devlet sıfatıyla 1959-1960 tarihli Londra-Zürih Antlaşmaları uyarınca adaya müdahale etme hakkına sahipti. Bu gelişmeler

üzerine 16 Temmuz 1974 tarihinde Türkiye’de Milli Güvenlik Kurulu, durumun ciddiyetini ele alarak hızlı bir değerlendirme sürecine girmiştir. Dışışleri Bakanlığı, diplomatik yollarla çözüm arayışına girmiş, İngiltere ve Yunanistan’la temas kurmuştur. Ancak diplomasi çabalar sonuçsuz kalmıştır. İngiltere, müdahaleye yanaşmayarak yalnızca siyasi çözüm çağrısında bulunmakla yetinmiştir (Armaoğlu, 1991, s.337). Yunanistan’ın da cunta etkisi altında bulunması sebebiyle Türkiye tek başına harekete geçme kararı almıştır (Erim, 2001, s.210-230).

Bu noktada Türkiye, tek başına da olsa harekât kararı alma zorunluluğu hissetmiştir. Bakanlar Kurulu 19 Temmuz 1974’te oy birliği ile harekât kararı almıştır. Karar aynı gün dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından onaylanmış ve 20 Temmuz 1974 sabahında Türk Silahlı Kuvvetleri, “*Ayşe Tatile Çıksın*” parolasıyla hava, kara ve deniz kuvvetlerinin eşgüdümünde harekât başlatılmıştır (Erim, 2001, s.148). Bu parola, dönemin Dışışleri Bakanı Turan Güneş’in kızı Ayşe’ye gönderme yapılmak suretiyle, harekâtın şifreli şekilde duyurulması amacıyla belirlenmiştir (Erim, 2001, s.212).

Kıbrıs’a yapılan bu müdahale, uluslararası hukuk bağlamında Türkiye’nin garantörlük hakkına dayandırılmıştır. Harekâtın amacı, Kıbrıslı Türklerin can ve mal güvenliğini sağlamak, adada bozulan anayasal düzeni tekrar tesis etmek ve bağımsızlığı korumaktır. Bu bağlamda Türkiye, sadece kendi çıkarları için değil, Kıbrıslı Türklerin yaşam hakkı için adım atmıştır.

Harekâtın ilk günü Girne kıyılarına amfibi çıkarma yapılmıştır. Aynı anda hava indirme birlikleri, Lefkoşa’nın kuzeyinde bulunan Gönyeli bölgesine paraşütle iniş yapmıştır. Özellikle Paraşüt ve Hava İndirme Tugayları tarafından gerçekleştirilen çıkarma faaliyetleri dikkat çekmiştir. Bu operasyon, Kıbrıs Türklerinin moralini yükseltmiş ve güvenliklerini sağlamaya yönelik kritik bir adım olmuştur. Türk birlikleri hızla ilerleyerek Rum savunma hatlarını zorlamıştır (Artuç, 1989, s.95-115). Aynı zamanda Amfibi Alayları, Girne kıyılarına çıkarma yaparak stratejik bölgeleri kontrol altına almaya başlamıştır. Türk Hava Kuvvetleri, Rum mevzilerini etkisiz hale getirmiş; bu sayede kara birliklerinin ilerlemesi kolaylaştırılmıştır. Kara Kuvvetleri Komutanlığı’na bağlı zırhlı birlikler de kısa sürede Girne-Lefkoşa hattında hızlı ve etkili bir şekilde ilerleyerek Rum savunma hatlarını yarıp geçmeyi başarmıştır (İsmail, 1988, s.50-60; Artuç, 1989, s.97).

Harekâtın başladığı ilk saatlerden itibaren Kıbrıslı Türkler, coşkuyla Türk askerini karşılamış; sivil halk moral bulmuş ve umutsuzluk yerini direniş azmine bırakmıştır. Türk

birlikleri Girne-Lefkoşa hattında ilerleyerek önemli başarılar elde etmiştir. Bu süreçte yerel Türk direnişiyle de koordinasyon sağlanmıştır. Böylece hem askerî hem siyasi hedefler ilk günlerde büyük ölçüde gerçekleşmiştir (İsmail, 1988, s.50-70).

Harekâtın ilk kırk sekiz saatinde Türk birlikleri, Girne-Lefkoşa hattında kritik noktaları ele geçirmiş, ancak uluslararası baskılar nedeniyle ateşkes ilan edilmiştir. Bu süreçte Cenevre görüşmeleri başarısız olunca, 14 Ağustos'ta İkinci Barış Harekâtı başlatılmıştır (Gürel, 1984, s.214).

3.3. Hava İndirme Harekâtı

1974 Kıbrıs Barış Harekâtının en kritik safhalarından biri olarak kabul edilen hava indirme operasyonu, harekâtın ilk günü olan 20 Temmuz sabahı Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Kıbrıs adasının iç bölgelerine hızlı ve etkili şekilde müdahale edilmesi amaçlanmıştır. Uçaklarla bölgeye intikal eden komandolar, stratejik tepeleri kontrol altına alarak kara birliklerinin ilerleyişini kolaylaştırmıştır. Beşparmak Dağları'ndaki Rum mevzilerini etkisiz hale getirmek için kritik bir rol oynamıştır. Harekâtın bu safhasında, hava savunma sistemlerinin yetersizliği nedeniyle Türk uçakları riskli sortiler gerçekleştirmiş, ancak hedeflerin %85'i imha edilmiştir (Mütercimler, 1990, s.67). Yapılan bu taktiksel hamle, sadece askerî açıdan değil, aynı zamanda harekâtın psikolojik etkisi açısından da büyük önem taşımaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri, havadan ve denizden yaptığı çıkarma ile adanın kuzey bölgesindeki stratejik noktaları kontrol altına almış, Rum güçlerinin önemli bir kısmını kuşatmıştır. Bu operasyon, Türk ordusunun kararlılığını ve koordinasyon yeteneğini ortaya koymuştur.

Hava indirme birliklerinin ana hedefi, Lefkoşa'nın kuzeyinde bulunan Gönyeli bölgesi olmuştur. Bu bölge, Lefkoşa'nın kuzeyinde kritik bir noktada bulunmakta, adanın iç kesimleriyle bağlantı kurulmasını sağlamaktadır. Rum güçleri, bu hatta mevzilenerek Kıbrıslı Türklere yönelik saldırılarını organize etmekteydi. Türk ordusu, bu hattı keserek hem Rumların ilerleyişini durdurmayı hem de kendi birlikleriyle iş birliği içinde hareket eden Türk Mukavemet Teşkilatı unsurlarına destek sağlamayı amaçlamıştır. Hava indirme harekâtı kapsamında; Hava İndirme Tugayı, Komando Tugayı ve 51. Mekanize Piyade Taburu yer almıştır. Bu birliklerin çoğu, daha öncesinde iç güvenlik görevlerinde deneyim kazanmış, disiplinli ve hızlı hareket kabiliyetine sahip unsurlardan oluşmaktaydı (Tandoğan, 2010, s.57). Türkiye'den havalanan C-130 ve C-160 tipi askerî nakliye

uçakları ile Türk paraşütçü ve komandoları, yoğun bir düşman ateşi altında hızlı ve disiplinli bir şekilde hedef bölgeye inmişlerdir. Organize şekilde mevzilerini alarak çevre güvenliğini hızla sağlamışlardır. Kıbrıslı Türkler, Türk askerinin gökyüzünden paraşütlerle inmesini büyük bir umut ve sevinçle karşılamıştır. Bu, onların moralini yükseltmiş, direnç ve dayanma güçlerini artırmıştır. Rum tarafında ise Türk ordusunun ani ve etkili müdahalesi şaşkınlık ve panik yaratmıştır. Birlikler, Kıbrıs'ta hava yoluyla doğrudan çatışma alanına indirilen ilk unsurlar olmuşlardır (Gazioğlu, 2000, s.178). Gerçekleştirilen paraşüt indirme operasyonları, dikkatle planlanmış ve başarılı bir şekilde icra edilmiştir (Gazioğlu, 2000, s.175-185).

İndirilen birlikler, kısa sürede çevre kontrolünü sağlamış ve adanın iç kesimlerinde Türk köylerine ulaşarak sivil halkın güvenliğini sağlamaya başlamışlardır. Aynı zamanda Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı mensupları ile koordinasyon kurulmuş, müşterek hareket kabiliyeti geliştirilmiştir. Bu sayede Rum birlikleri iki cephe arasında sıkıştırılmış, adadaki Türklerin nefes alması sağlanmıştır.

Bu operasyonun başarısında hava desteği de büyük rol oynamıştır. Türk Hava Kuvvetleri, hava indirme yapılacak bölgelerdeki Rum savunma hatlarını önceden bombalayarak birliklerin hareket alanını genişletmiş ve güvenli iniş için gerekli hava desteğini sağlamıştır. Keşif uçuşları ve ateş destek koordinasyonu sayesinde birliklerin ilerleyişi etkin şekilde takip ve koordine edilmiştir. Zamanlama ve koordinasyon açısından oldukça hassas olan bu tür operasyonlarda, Türk ordusunun gösterdiği başarı, uluslararası askerî çevrelerce de dikkatle izlenmiştir (Denktaş, 1994, s.145).

Gönyeli bölgesindeki bu operasyonun ardından Lefkoşa-Girne hattı arasındaki stratejik koridor kontrol altına alınmış, bu da birinci harekâtın genel başarısına önemli katkı sağlamıştır. Bu harekâtının başarıyla tamamlanması, Türk ordusunun sahadaki etkinliğini artırmış ve Kıbrıs Türklerinin güvenliğini sağlamada kritik bir adım olmuştur. Hava indirme ve amfibi çıkarma birliklerinin koordineli hareketi, savaş taktikleri arasında örnek gösterilmiştir. Modern savaş tarihi kayıtlarına en başarılı örneklerden biri olarak geçmiş olan bu operasyon, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin eş zamanlı ve çok yönlü harekât yapabilme kapasitesini de gözler önüne sermiştir (Polat, 2007, s.106).

3.4. Harekât Süreci

1974 Kıbrıs Barış Harekâtının sahadaki ilerleyişi, askerî strateji açısından dikkatle planlanmış ve safha safha uygulanmıştır. 20 Temmuz sabahı başlatılan harekâtın ilk

safhası, Girne kıyılarına yapılan amfibi çıkarma ve Gönyeli bölgesine gerçekleştirilen hava indirme operasyonları ile başlamış; aynı gün içerisinde Türk birlikleri, adanın kuzey kesimlerinde etkili bir ilerleyiş göstermiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri, özellikle Girne-Lefkoşa hattında hızlı ve kararlı bir şekilde ilerleyerek Rum savunma hatlarını yarmayı başarmıştır. Bu süreçte Girne kıyılarına çıkan amfibi deniz piyade birlikleri ile kara kuvvetlerinin zırhlı unsurları arasında başarılı bir koordinasyon sağlanmış; birlikler belirlenen hedeflere doğru paralel şekilde hareket etmişlerdir. Aynı zamanda paraşütçüler ve komandolar da adanın iç kesimlerinde, Rum unsurların yoğun olduğu bölgelerde çatışmaya girmişlerdir (Artuç, 1989, s.119).

İlk gün yaşanan çatışmalar oldukça şiddetli geçmiş; özellikle Türk birliklerinin Lefkoşa'ya yaklaşması sırasında Rum milislerin yoğun direnişiyle karşılaşmıştır. Ancak Türk ordusunun üstün hava desteği, sahada dengeleri kısa sürede değiştirmiştir. Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı savaş uçakları, Rum savunma mevzilerini etkisiz hale getirerek kara birliklerinin önünü açmıştır. Türk ordusunun sahada hareket alanı genişletilerek kısa sürede stratejik bölgeler ele geçirilmiştir. Bu sayede Kıbrıslı Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerle bağlantı kurulmuştur. Girne kıyılarından çıkarma yapan birliklerle, Gönyeli bölgesine paraşütle indirilen birliklerin birleşmesiyle güvenlik koridoru oluşturulmuştur (Şahinler, 1979, s.25).

Harekâtın ikinci gününden itibaren, Rum birliklerinin direnişi, özellikle Kaymaklı, Boğaz, Dikmen ve Alayköy gibi kritik bölgelerde yoğunlaşmış, her iki tarafın da ciddi kayıplar verdiği yoğun çatışmalar yaşanmıştır. Güçlü mevzilere sahip Rum milisler bazı bölgelerde Türk birliklerinin ilerleyişini geçici olarak yavaşlatmışsa da Hava Kuvvetleri'nin sağladığı üstünlük ve topçu desteği, bu dirençleri kırmıştır. Hv.K.K.lığı topçu desteği ve keşif uçuşlarıyla kara birliklerine destek sağlamış, TMT'nin yerel bilgisi, birliklerin harekâtını kolaylaştırmıştır.

20 Temmuz'dan, 22 Temmuz'a kadar süren bu ilk aşamada, Türk birlikleri daha önce planlanan askerî hedeflerinin çoğuna ulaşmıştır. 22 Temmuz 1974 günü öğle saatlerinde birinci harekât sona ermiş ve Birleşmiş Milletler ara bulucluğu ile geçici bir ateşkes sağlanmıştır. Sahadaki gerçeklikten uzak bu ateşkes süresinde de Rum ve Yunan birlikleri sivillere ve yerleşim yerlerine yönelik tacizlerini sürdürmüştür. Bu durum, Türkiye'nin sahadaki meşru varlığını ve güvenlik gerekçelerini daha da güçlendirmiştir (Gazioğlu, 1994, s.224).

Bu noktada diplomasi yeniden devreye girmiş; Cenevre’de Türkiye, Yunanistan ve İngiltere’nin katılımıyla görüşmeler başlatılmıştır. Temel amacı, adada barışın sağlanması ve iki toplumun haklarının güvence altına alınması olan görüşmelerde Türkiye, Kıbrıs Türklerinin siyasi eşitliğinin tanınması ve güvenliğinin sağlanması için ısrarcı olmuştur. Ancak Yunanistan’ın cunta baskısı altında hareket etmesi ve Rum tarafının siyasi eşitlik konusuna uzlaşmaz bir tavır sergilemesi bu görüşmelerden de çözüm çıkmamasına sebep olmuştur. Rum tarafı Kıbrıslı Türklerin haklarını tanımamakta ısrarcı davranmıştır. Aynı dönemde EOKA-B ve diğer silahlı unsurlar, adanın bazı bölgelerinde Türk köylerine yönelik saldırılarını sürdürmüş, yerleşim alanları ateşe verilmiş, sivil halk yaşam tehdidi altında kalmıştır (Fırat, 1997, s.211).

Bu gelişmeler üzerine Türkiye, harekâtın ikinci aşamasına geçmek zorunda kalmıştır. Kıbrıs’taki fiili durumun Türk halkı aleyhine şekillenmesini engellemek için askerî hareketliliğin devam etmesi kaçınılmazdır. Bundan sebep, Türkiye hem askerî hem de siyasi olarak yeni bir kararlılık göstermiştir.

14 Ağustos 1974’te başlatılan ikinci harekât, daha geniş, kapsamlı ve kesin sonuç alıcı bir operasyon niteliği taşımıştır. Türk birlikleri bu safhada Lefkoşa’nın doğusu, Mağusa ve Mesarya Ovasına kadar olan hattı kontrol altına alarak, kuzeyde Türk kontrolü, güneyde ise Rum kontrolü olmak üzere fiili bir bölünmüşlük oluşturmuştur. Zırhlı birlikler Mağusa-Lefkoşa hattını kontrol ederken, deniz piyadeleri Baf ve Larnaka’da çıkartma yapmıştır. 16 Ağustos’ta ateşkes ilan edildiğinde, adanın %37’si Türk kontrolüne geçmiş ve iki toplumlu federal yapının temelleri atılmıştır (Keser, 2006, s.132).

Harekât sürecinde Türk ordusu, yalnızca askerî başarıyla değil, sivil halka gösterdiği insani yaklaşımla da ön plana çıkmıştır. Kıbrıslı Türkler, harekât sayesinde güvenliklerini sağlamış, canlarını ve topraklarını koruyabilmişlerdir. Aynı zamanda harekâtın başarısı, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki jeopolitik ağırlığını da gözler önüne sermiştir.

Ayrıca, bu süreçte halkın da desteği önemlidir. Türkiye’deki kamuoyu, hükümetin aldığı kararları desteklemiş, özellikle Anadolu’nun dört bir yanından gönderilen yardımlar, askerlere gönderilen mektuplar ve edilen dualar hem sahadaki birliklere hem de Kıbrıs Türklerine moral olmuştur. Bandırma’dan Erzurum’a, Trabzon’dan Antalya’ya kadar herkes “Kıbrıs bizim kardeşimizdir.” demiştir. Bu toplumsal dayanışma duygusu, harekâtın sadece bir devlet politikası değil, bir millet meselesi olduğunu göstermektedir.

3.5. Harekât Bitimi

İkinci harekâtın amacı yalnızca saldırılara karşılık vermek değil, aynı zamanda adadaki Türk halkının can güvenliğini sağlamak, kalıcı ve savunulabilir bir coğrafi denge tesis etmektir. Özellikle Lefkoşa'nın doğusu, Mağusa, Mesarya Ovası ve Lefke hattı gibi alanlarda sağlanacak bir hâkimiyet; dağınık ve saldırı tehdidi altındaki Türk yerleşimlerini daha geniş, kontrol edilebilir ve savunulabilir bir hale getireceğinden öncelikli stratejik hedef olarak belirlenmiştir (Artuç, 1989, s.130-145).

14 Ağustos 1974 sabahı başlayan ikinci harekât safhasında, Türk birlikleri, adanın kuzeyinden güneyine doğru ilerlemiş; Lefkoşa'nın doğusundaki kritik yerleşim bölgeleri kısa sürede kontrol altına alınmıştır. Aynı gün Güzelyurt, Lefke, Büyükkonuk, Değirmenlik ve Mağusa çevresi ele geçirilerek kuzeyde birleşik bir Türk varlığı oluşturulmuştur. Böylelikle adada bir Türk yönetim bölgesi oluşmuş ve bu bölge ilerleyen süreçte Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin temellerini oluşturacak coğrafi sınırları da belirlemiştir (Armaoğlu, 2017, s.343). 16 Ağustos 1974 günü Türkiye, harekâtı başarıyla tamamlamış ve aynı gün yürürlüğe giren BM destekli ateşkes ilan edilmiştir. Bu ateşkesle birlikte çatışmalar sona ermiş; Türk ve Rum tarafları arasında fiili bir hat oluşmuştur. Bu hat, daha sonra “Yeşil Hat” olarak adlandırılmış ve Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün gözetimi altında sınır hattı işlevi görmeye başlamıştır. Bu fiili bölünmüşlük, adanın kuzeyinde Türk, güneyinde ise Rum yönetiminin varlığını pekiştirmiştir.

16 Ağustos itibariyle sağlanan ateşkesle birlikte, Kıbrıs'ta fiili durum kalıcı bir hâl almaya başlamış; barış ortamı, BM gözetiminde kurulmaya çalışılmıştır. Ancak adadaki çözüm süreci, bu tarihten sonra da kolay ilerlememiş; siyasi çözüm arayışları uzun yıllar devam etmiştir.

Harekâtın bitmesiyle birlikte Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî varlığı sabit hale gelmiştir. Ada üzerindeki Türk kontrolü, yalnızca askerî değil, idari bir düzene de dönüşmüştür. Kontrol altına alınan bölgelerde asayiş sağlanmış, halkın ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli düzenlemeler başlatılmıştır. Aynı zamanda, Rumların saldırılarından kaçarak kuzeye sığınan binlerce Kıbrıslı Türk için geçici barınma alanları oluşturulmuştur. Türkiye'den gönderilen insani yardım malzemeleriyle birlikte, yerel idareler aracılığıyla yaşam koşulları hızla iyileştirilmeye çalışılmıştır.

Bu ikinci aşama, birincisine kıyasla daha kısa sürmüştü de etkisi çok daha derindir. Sadece askerî bir başarı değil, aynı zamanda diplomatik ve sosyolojik bir zemin de yaratılmıştır. Askerî disiplin ve sivillere yönelik koruyucu tavır, Türk ordusunun

başarısında etkili olmuştur. Rum sivillerin bazı bölgeleri terk etmesiyle, adada büyük bir nüfus hareketliliği başlamıştır. Bu durum ileride yaşanacak göç dalgalarının da başlangıcını oluşturmuştur (Gazioğlu, 1960, s.215-225).

Bu süreçte, Kıbrıs'taki Türk varlığının askerî değil, aynı zamanda insani ve tarihi bir sorumluluk olduğu fikri kamuoyunda yaygınlık kazanmıştır. Türkiye'nin müdahalesi, yalnızca garantörlük yükümlülüğü değil, aynı zamanda tarihi ve kültürel bağların bir gereği olarak değerlendirilmiştir. Her ne kadar bu görüş uluslararası alanda tam karşılık bulmasa da Türkiye için öncelik, Kıbrıs Türk halkının güvenliği olmuştur (Fırat, 1997, s.235-240). Bu nedenle Kıbrıs Harekâtı, askerî bir zaferin ötesinde bir milletin varlık mücadelesi olarak da yorumlanmıştır. (İsmail, 1988, s.71).

3.6. Harekâtın Sonuçları

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, yalnızca adadaki sıcak çatışmayı sona erdirmekle kalmamış, aynı zamanda Türkiye'nin dış politikada attığı en güçlü ve kararlı adımlardan biri olarak tarihe geçmiştir. Harekâtın askerî, siyasi, toplumsal ve uluslararası alandaki sonuçları uzun vadeli etkiler yaratmış; bu etkiler hem Türkiye açısından hem de Kıbrıs Türk halkı açısından derin izler bırakmıştır.

Öncelikle, harekât sayesinde Kıbrıslı Türklerin can güvenliği sağlanmış, yıllardır maruz kaldıkları sistematik şiddet ve ayrımcılık sona erdirilmiştir. 1963-1974 yılları arasında yoğun baskı, şiddet, tehdit ve katliamlara maruz kalan Kıbrıs Türk halkı, 20 Temmuz sabahı Türk askerinin adaya ayak basmasıyla birlikte kendisini yeniden güvende hissetmeye başlamıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin adada kontrol altına aldığı bölgelerde, yıllardır kuşatma altında yaşamaya zorlanan Türk köylerinin rahatlaması sağlanmış, sığınaklardan çıkamayan insanlar evlerine dönme umudu taşımıştır (Keser, 2006, s.114-125). Bu yönüyle harekât, insani boyutuyla da değerlendirilmeli; sadece siyasi değil, vicdani bir sorumluluğun yerine getirilmesi olarak görülmelidir (Keser, 2013, s.114).

Askerî açıdan değerlendirildiğinde, Türkiye ilk kez garantörlük hakkını fiilen kullanarak sınır ötesi bir operasyon gerçekleştirmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin eş zamanlı deniz çıkarması, hava indirme harekâtı ve kara harekâtını koordine etmesi, profesyonelliğini ve modern savaş koşullarına uyum kabiliyetini göstermiştir. İkinci harekât safhasında özellikle hızlı ilerleyiş ve hedef odaklı operasyonlar, hem taktik başarı hem de moral üstünlük anlamında önemlidir. Bu Türkiye'nin askerî caydırıcılığını bölgede ciddi ölçüde artırmış, uluslararası askerî çevrelerde de dikkatle takip edilmiştir.

Bu durum, Türkiye'nin bölgesel caydırıcılığını artırmış ve ileriki yıllarda savunma stratejilerini şekillendirmiştir (Arslan, 1990, s.210-230).

Harekâtın ardından Kıbrıs adası fiilen ikiye bölünmüş; kuzeyde Türklerin, güneyde ise Rumların yoğun olarak yaşadığı bölgeler ortaya çıkmıştır. Bu fiili bölünmüşlük, daha sonra siyasi bir yapıya dönüşmüş ve 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk

Cumhuriyeti'nin ilan edilmesiyle kalıcı hale gelmiştir. KKTC'nin ilanı her ne kadar Türkiye dışında geniş bir uluslararası tanınma görmemiş olsa da, self-determinasyon hakkının meşru bir tezahürü olarak değerlendirilmiştir (Denктаş, 1998, s.89).

Diğer yandan, harekâtın Türkiye açısından bazı dış politika sonuçları da olmuştur. Uluslararası arenada ve özellikle ABD tarafından Türkiye'ye uygulanan silah ambargosu, Türk savunma sanayisinin gelişmesinde önemli bir etken olmuştur. Türkiye, ambargo sonrası kendi savunma ihtiyaçlarını yerli üretimle karşılamaya yönelik politikalar geliştirmiştir. Bu sürecin ilerleyen yıllarda ASELSAN, ROKETSAN gibi savunma şirketlerinin doğmasına zemin hazırladığı söylenebilir.

Sosyolojik düzlemde, Kıbrıs Barış Harekâtı, Türkiye'de toplumun bütün kesimlerinde ciddi bir dayanışma ve birlik duygusu yaratmıştır. Bu, sadece siyasi bir mesele değil, aynı zamanda “kardeşlik” ve “vatan sevgisi” temelli bir seferberlik olarak görülmüştür (Bayraktar Gazetesi, 27.07.1974,s.1). Anadolu'nun dört bir yanında Kıbrıs için yardım kampanyaları düzenlenmiştir. Gencinden yaşlısına kadar herkes askere moral mektubu yazmış, kermesler düzenlenmiş, bağışlar toplanmıştır. Özellikle Bandırma, Konya, Elazığ gibi şehirlerde halkın kendi imkânlarıyla Kıbrıs'taki Türkler için battaniye, yiyecek ve giysi gönderdiği arşiv belgelerinde açıkça yer almaktadır (Bayraktar Gazetesi, 27.07.1974,s.1).

Uluslararası hukuk bağlamında, Türkiye müdahalesini 1960 Garanti Antlaşması'na dayandırsa da Birleşmiş Milletler ve Avrupa ülkeleri nezdinde çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Türkiye, müdahale sebebi hususunda kararlı bir duruş sergileyerek bu eleştirilerin büyük bölümüne diplomatik zeminlerde cevap vermiştir. Harekât sonrası başlayan barış süreci, BM gözetiminde yürütülse de, kalıcı bir çözüm için taraflar arasında güven sorunu giderilememiştir.

3.7. Harekât Sonrası Diplomatik Gelişmeler

1974 Barış Harekâtının ardından, Kıbrıs'ta fiili bölünme gerçekleşmiş ve uluslararası arenada yeni bir diplomatik süreç başlamıştır. Türkiye, müdahalesinin meşruiyetini 1960 Garanti Antlaşması'na dayandırarak savunmuş ve garantör devlet sıfatıyla adada güvenliğin sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Ancak bu pozisyon, özellikle Batı ülkeleri ve ABD tarafından eleştirilmiş, Türkiye'ye yönelik yaptırımlar gündeme gelmiştir (Artuç, 1989, s.150-170).

ABD, 1975 yılında Türkiye'ye silah ambargosu uygulamaya başlamış, bu karar iki ülke arasındaki ilişkileri germiştir. Türkiye, bu ambargoya karşı İncirlik Üssü'nün kullanımını kısıtlamış ve dış politika stratejilerini yeniden gözden geçirmiştir. Bu dönemde Türkiye, Batı dışındaki alternatif diplomatik ilişkiler arayışına yönelmiştir (Armaoğlu, 1991, s.360-380).

Cenevre Konferansı'nda Türkiye, Kıbrıslı Türklerin siyasi eşitliği ve güvenliğinin sağlanması için ısrarcı bir tutum sergilemiştir. Ancak Yunanistan ve Rum tarafı, federasyon fikrine yanaşmayarak görüşmeleri çıkmaza sürüklemiştir. Bu başarısızlık, 1974 Ağustos'unda ikinci harekâtın yapılmasına neden olmuştur (Fırat, 1997, s.235-255).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, çatışmaların durdurulması ve yabancı askerlerin çekilmesi yönünde kararlar almıştır. Ancak bu kararların uygulanması adada taraflar arasında sürekli sorun yaratmıştır. Türkiye, BM kararlarını desteklediğini belirtmiş, ancak adadaki Türklerin güvenliğinin korunmasının öncelikli olduğunu vurgulamıştır (Gazioğlu, 1994, s.280-300).

Avrupa Konseyi ve Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi uluslararası örgütler, Türkiye'ye siyasi baskı uygulamış, insan hakları ihlalleri iddiaları gündeme gelmiştir. Türkiye ise askerî operasyonların uluslararası hukuk çerçevesinde gerçekleştirildiğini, sivillere zarar verilmediğini resmi belgelerle savunmuştur (İsmail, 1988, s.120-140.) Türkiye, garantör devlet olarak adada kalıcı barış sağlanana kadar askerî varlığını sürdüreceğini açıklamış ve Kıbrıslı Türklerin güvenliğini sağlama konusunda kararlılığını devam ettirmiştir.

3.8. Kıbrıs Türklerinin Harekât Sonrası Sosyal ve Siyasi Yapılanması

1974 Barış Harekâtı sonrasında, Kıbrıs Türk halkı için yalnızca fiziki değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal açıdan da yeni bir dönem başlamıştır. Yıllardır saldırılar,

kuşatmalar ve ekonomik ambargolar altında yaşam mücadelesi veren Türkler, artık daha güvenli bir coğrafyada yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Ancak bu yeni süreç, yalnızca “güvende olmakla” sınırlı değildir. Kıbrıs Türkleri, tarihsel hafızalarında derin izler bırakan travmaların ardından, kendi geleceklerini yeniden inşa etmek zorunda kalmışlardır.

Harekât sonrası Türk birliklerinin kontrolünde kalan kuzey bölgesi, artık fiilen Kıbrıs Türklerinin yaşam alanı haline gelmiştir. Ancak burada yaşayan halk, çoğunlukla göçmen durumuna düşmüştür. Rumların yoğun yaşadığı bölgelerdeki Türkler, saldırılar nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalmış, kuzeye doğru göç etmiştir. Aynı şekilde, Türklerin denetiminde kalan bölgelerdeki Rumlar da güneye geçmiştir. Bu durum, adada etnik bazlı bir nüfus değişimini beraberinde getirmiştir. Kuzey artık neredeyse sadece Türklerin yaşadığı bir yapıya bürünmüştür (Keser, 2013, s.143-157).

Göç eden Kıbrıslı Türklerin barınma, beslenme ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması ilk dönemde ciddi bir sorun oluşturmuştur. Türkiye’den gönderilen yardım malzemeleri, sağlık ekipleri ve öğretmenler bu geçiş sürecinde kritik roller üstlenmiştir. Özellikle Kızılay’ın yardımları ve sivil toplum örgütlerinin dayanışması, sosyal yapının ayakta kalmasını sağlamıştır. Geçici barınma alanları kurulmuş, terk edilen Rum evleri yeniden düzenlenerek iskâna açılmıştır. Ancak bu süreçte birçok aile bir süre çadırlarda, ortak alanlarda yaşamak zorunda kalmıştır. Siyasi yapılanma da bu süreçte eş zamanlı olarak şekillenmiştir. 13 Şubat 1975 tarihinde “Kıbrıs Türk Federe Devleti” ilan edilmiştir. Bu ilan, bağımsızlık ilanı değil, federatif bir çözüm hedefiyle yapılan bir geçiş adımıdır. Yani Türk tarafı hâlâ iki toplumlu bir çözümden yana olduğunu diplomatik düzeyde göstermeye çalışmıştır. Ancak bu yapı, bir yandan da kendi kendini yönetme iradesinin somut bir ifadesidir. Cumhurbaşkanlığı görevine Rauf Denктаş getirilmiş, meclis, bakanlar kurulu ve yerel yönetimler organize edilmeye başlanmıştır. Türk halkı, artık kendi yöneticilerini kendisi seçecektir (Denктаş, 1994, s.201-212). Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerde yeni yapılanmalara gidilmiştir. Türkiye’den öğretmenler, doktorlar ve teknik personel gelerek eksiklikler kapatılmaya çalışılmıştır. Yeni okullar, hastaneler, kamu binaları hızla inşa edilmiştir. Harekât öncesinde kapalı olan bazı Türk okulları yeniden açılmıştır. Aynı zamanda, Türk lirası bölge genelinde kullanılmaya başlanmış ve Türkiye ile ticari ilişkiler daha sistematik hale gelmiştir. Bu, ekonomik bağımlılığı artırsa da aynı zamanda istikrar için bir çapa işlevi görmüştür. (Kızılkürek, 2002, s.210-215).

Kültürel hayatta da yeniden canlanma yaşanmıştır. Tiyatro grupları kurulmuş, dernekler faaliyete geçmiş ve yerel gazeteler yayın yapmaya başlamıştır. “Kıbrıs Türk Kimliği” artık yalnızca hayatta kalma üzerinden değil, kültürel üretim ve siyasi temsil üzerinden de yeniden tanımlanmıştır.

Bu dönemde özellikle genç nüfus için yeni hedefler ve umutlar yaratılmaya çalışılmıştır. Eğitim burslarıyla Türkiye’ye gönderilen öğrenciler, ilerleyen yıllarda Kıbrıs’a dönüp çeşitli kurumlarda görev almıştır. Böylece adada bir “yerli aydın sınıfı” oluşmaya başlamıştır. Bu sınıf, hem halkla devlet arasında köprü olmuş hem de yeni kurulan yapının gelişimine ciddi katkılar sunmuştur (Şahin İ., Şahin C. & Öztürk M. (2013, s.599-630).

Uygulanan ambargolar, tanınmama sorunu, uluslararası yalnızlık, ekonomik darlık gibi ciddi sıkıntılara rağmen Kıbrıslı Türkler ayakta durmuştur. O yıllarda Kıbrıs’ta yaşananlar, bir milletin yeniden var olma iradesinin ne kadar güçlü olabileceğinin kanıtı gibidir. Türkiye’nin desteğiyle ama aynı zamanda kendi öz çabalarıyla yeni bir toplum inşa edilmiştir (Kızılkürek, 2002, 198-215).

3.9. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtında Kıbrıs Barış Kuvvetleri Komutanlığı (KTBK) Birlikleri

KIBRIS BARIŞ KUVVETLERİ (KTBK)

Kolordu Bağlı Birlikler

38’İNCİ PİYADE TÜMENİ

61’inci Piyade Alayı (2 Tabur)

230’uncu Piyade Alayı (2 Tabur)

229’uncu Piyade Alayı’nın 1 ve 3’üncü Piyade Taburları Karargâh ve Destek Bölükleri (Deniz Piyade Alayı ve Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı emrinde)

Topçu Alayı

Tank Taburu İstihkâm Taburu

Muhabere Taburu

Sıhhiye Taburu

Tümenin Diğer Muhabere Destek ve Hizmet Birlikleri

39'UNCU PİYADE TÜMENİ

14'üncü Piyade Alayı (2 Tabur)
49'uncu Piyade Alayı (2 Tabur)
50'nci Piyade Alayı (3 Tabur)
Topçu Alayı
Tank Taburu
İstihkâm Taburu
Muhabere Taburu
Sıhhiye Taburu
Tümenin Diğer Muhabere Destek ve Hizmet Birlikleri

TUGAY, ALAY VE TABURLAR

Hava İndirme Tugayı (4 Tabur)
Komando Tugayı (3 Tabur)
Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı (KTKA)
Zırhlı Birlikler Gösteri ve Tatbikat Alayı
Deniz Piyade (Amfibi) Alayı
Nevşehir Jandarma Komando Taburu
Batman Jandarma Komando Taburu
5'inci Zırhlı Tugay (Gaziantep)
51'inci Mekanize Piyade Taburu
52'nci Mekanize Taburunun 1 Bölüğü ve 2 Topçu Bataryası

HAREKÂTA KATILAN DİĞER BİRLİKLER

Deniz ve Hava Kuvvetleri Birlikleri
Kara Kuvvetleri Helikopter Alayı
2'nci Ordu Muhabere Alayı
2'nci Ordu Uçaksavar Taburu
Kara Kuvvetleri Havadan İkmal Bölüğü
Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)

TEŞKİL EDİLEN ÖZEL KUVVETLER

Çakmak Özel Görev Kuvveti

Bora Özel Görev Kuvveti

Girne Üs Komutanlığı (Kıyı Bölgesi Komutanlığı)

4. KIBRIS GAZİLERİ VE HATIRALARI

4.1. Türkiye Muharip Gaziler Derneği ve Bandırma Muharip Gaziler Derneği

Türkiye Muharip Gaziler Cemiyeti, Aralık 1965'te E.Kur.Alb. Sadık Atak ve arkadaşlarından oluşan grubun, Türkiye Eski Muharipler Derneğinden ayrılmasından sonra, Ankara valiliğine müracaatıyla kurulmuştur. Derneğin ismi daha sonra "Türkiye Muharip Gaziler Derneği" olarak değişmiştir. Kurucu üyeleri; E.Kur.Alb. Sadık Atak, E.Top.Alb. İhsan Ali Alper, E.Alb. Fuat Ergül E.P.Yb. Suphi Özden, E.P.Alb. Osman Nuri Baştuğ, E.P.Alb. Sait Bilgiç E.P.Alb. Sıtkı Karadeniz ve E.P.Alb. Hasip Rona'dır.

İstiklal Savaşı Gazileri Derneği ve KORSAVAŞ Derneği Temsilcileri ile 2847 sayılı kanuna göre kurulacak Türkiye Muharip Gaziler Derneği (TÜMGAZİDER)'nin teşkili için bir araya gelinmiş, birleşmeye dair protokol imzalanmıştır. Derneğin tüzüğü, kurucu üyeler tarafından 14 Ekim 1983 tarihinde kabul edilmiş ve tüzük metni ile yetmiş altı kişiden oluşan kurucu listesi MSB'ye gönderilmiştir. Derneğin isminin kısa ismi "TÜMGAZİDER"dir (Bandırma Muharip Gaziler Derneği Arşivinden).

Derneğin amacı; Gazilik değerinin korunması ve yüceltilmesi, vatan, millet ve bayrak sevgisinin yükseltilmesi, yüceltilmesi ve bu konuda oluşan toplumsal coşkuya ortak olunması, tüm muharip gazilerin bir çatı altında toplanmalarının sağlanması, gazilerin savaş ve askerliğe ait anılarının yaşatılması, gazilerin ve dul eşlerinin tanışmalarının ve dayanışmalarının sağlanması, üyelerinin sosyal, ekonomik, kültürel ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli girişimlerde bulunulması, gazilerin toplumda hak ettikleri saygı ve sevginin sağlanması, milletin bütünlüğünün ve devletin bölünmezliğinin, cumhuriyetin kurulması ve korunması yolunda meydana gelen mücadelelerin, dökülen kanların, şehit ve gazi olan kahramanların her platformda yeni nesillere anlatılması, tarihe, milli gelenek ve göreneklere bağlılık, fedakârlık, dayanışma ve yardımlaşma hasletlerini güçlendirmek ve yüceltmek yolunda faaliyette bulunulması, Atatürk ilke ve inkılaplarına ve Türk milliyetçiliğine bağlı kalarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin sonsuza dek varlığının korunması konusunda yürütülen çalışmalara katkı sağlanmasıdır.

Bilindiği üzere dernek isimlerinin başına “Türkiye” ifadesinin konulması Bakanlar Kurulu kararı ile gerçekleşir. Dernek, Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran ve bekasını (devamlılığını) sağlayan savaşları, bu savaşların kahramanlarını ve milli değerleri günümüze taşıyan, yurt içi ve yurt dışında özverili çalışmalarda bulunan ve ahde vefa örneği sergileyen önemli bir kuruluştur.

Türkiye Muharip Gaziler Derneği 2847 sayılı, Askerî dernekleri kapsayan özel kanunla kurulan 4 dernekten biridir. 2016 yılı itibariyle yaklaşık yirmi beş bin üyesi olan Türkiye Gaziler Derneği aynı zamanda, Kuvay-ı Milliye’yi de yasal olarak törenlerde temsil eder.

Derneğin organları;

- ✓ Dernek Genel Kurulu
- ✓ Genel Yönetim Kurulu
- ✓ Genel Denetleme Kurulu
- ✓ Genel Disiplin Kurulu
- ✓ Şube Genel Kurulu
- ✓ Şube Yönetim Kurulu
- ✓ Şube Denetleme Kurulu ve
- ✓ Temsilciliklerdir.

Dernek üyeleri 3 grupta toplanır. Bunlar;

- ✓ Tabii üyeler (2847 sayılı kanunda yer alan ve derneğe üye olmaya hak kazananları ifade eder).
- ✓ Asli (Asıl) üyeler (Tabii üyelerden, derneğe usulüne uygun, yazılı olarak başvurarak tüzük hükümlerine uymayı taahhüt edenler, ilgili yönetim kurulu kararıyla asli üyeliğe alınırlar).
- ✓ Fahri üyeler (Gönüllülük esasına göre, gazi eş ve yetimlerden oluşan, yönetim kurullarında yer almayıp, dernek faaliyetlerini takip eden üyelerden oluşur).

Türkiye Muharip Gaziler Derneğinin gazi üyeleri İstiklal Savaşı’na, Kore Savaşı’na ve Kıbrıs Barış Harekâtına katılmışlardır. Derneğin gazi üyeleri bahsi geçen savaşlar hakkında her türlü bilgi ve belgenin canlı kaynağı durumundadır. Bununla birlikte, İstiklal Savaşı’nda düzenli ordu kuruluncaya kadar düşmana karşı koyan Kuvay-ı Milliye’yi bu derneğin savaşa katılan üyeleri temsil eder (Son İstiklal Savaşı Gazisi Yarbay M.Şekip Birgül, 11 Kasım 2008 tarihinde 105 yaşında vefat etmiştir).

Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili düzenlenen iki tören bulunmaktadır. Bunlardan biri; derneğin genel merkez, tüm şube ve temsilcilikleri nezdinde düzenlenen “20 Temmuz Kıbrıs Barış Harekâtı Töreni” ve diğeri; KKTC makamlarınca düzenlenen “15 Kasım KKTC’nin Kuruluş Yıl Dönümü Töreni”dir.

Bandırma Muharip Gaziler Derneği, merkezi Ankara’da bulunan ve “Kamu Yararına Çalışan Dernekler” statüsünde bulunan Türkiye Muharip Gaziler Derneğinin ilçe teşkilatlanmasıdır. (Hali hazırda Haydar Çavuş Mahallesi Terziler Caddesi No: 49/18 Bandırma/Balıkesir adresinde faaliyetlerine devam etmektedir.) Balıkesir’in Erdek ilçesinde teşkilatlanma bulunmadığından dolayı bu ilçede ikamet eden Kıbrıs Barış Harekâtı Gazilerimiz de Bandırma Muharip Gaziler Derneği çatısı altında bulunmaktadır. Bandırma ve Erdek ilçelerinden (Köyler dâhil) harekâta katılan toplam yüz kırk dört gazi bulunmakla birlikte, kırk iki kişi vefat etmiştir. Halde yüz iki gazimiz hayattadır. (Ocak 2024 verileridir. Değişiklik gösterebilir.) Uzun ve sağlıklı ömürler diliyoruz.

Kıbrıs Barış Harekâtına katılan kişi sayısı Türkiye Muharip Gaziler Derneği arşivinden elde edilen veriler ışığında tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.1. İllere Göre Kıbrıs Barış Harekâtına Katılanlar ve Şehit Durumu (Tandoğan, 2015, s.92).

İLLERE GÖRE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTINA KATILANLAR VE ŞEHİT DURUMU			
SIRA NO	İL	SAVAŞA İŞTİRAK EDENLER	ŞEHİT SAYISI
1	ADANA	976	5
2	ADİYAMAN	286	6
3	AFYON	548	12
4	AĞRI	225	2
5	AMASYA	324	7
6	ANKARA	968	19
7	ANTALYA	503	4
8	ARTVİN	161	1
9	AYDIN	461	8
10	BALIKESİR	1222	16
11	BİLECİK	190	1
12	BİNGÖL	148	-
13	BİTLİS	206	1
14	BOLU	614	7
15	BURDUR	169	2
16	BURSA	1209	20
17	ÇANAKKALE	578	10
18	ÇANKIRI	434	10
19	ÇORUM	585	6
20	DENİZLİ	465	9
21	DİYARBAKIR	535	4
22	EDİRNE	498	5
23	ELAZIĞ	435	6
24	ERZİNCAN	304	4
25	ERZURUM	663	7
26	ESKİŞEHİR	456	8
27	GAZİANTEP	580	5
28	GİRESUN	483	5
29	GÜMÜŞHANE	200	4
30	HAKKÂRİ	64	2
31	HATAY	607	15

32	ISPARTA	272	3
33	MERSİN (İÇEL)	498	8
34	İSTANBUL	1642	25
35	İZMİR	1443	21
36	KARS	640	8
37	KASTAMONU	502	9
38	KAYSERİ	577	7
39	KIRKLARELİ	483	5
40	KİRŞEHİR	246	3
41	KOCAELİ	529	5
42	KONYA	959	6
43	KÜTAHYA	419	7
44	MALATYA	584	5
45	MANİSA	1120	12
46	KAHRAMANMARAŞ	509	4
47	MARDİN	603	2
48	MUĞLA	402	10
49	MUŞ	308	6
50	NEVŞEHİR	222	4
51	NİĞDE	447	8
52	ORDU	574	5
53	RİZE	308	2
54	SAKARYA	789	18
55	SAMSUN	899	12
56	SİİRT	419	4
57	SİNOP	320	4
58	SİVAS	778	17
59	TEKİRDAĞ	519	8
60	TOKAT	625	7
61	TRABZON	640	6
62	TUNCELİ	193	3
63	ŞANLIURFA	635	9
64	UŞAK	228	3
65	VAN	296	2
66	YOZGAT	530	15
67	ZONGULDAK	736	11
68	BİLİNMEYEN	1576	3
	TOPLAM	37567	498

Görüldüğü üzere memleketin her bir köşesinden, her ilinden asker Barış Harekâtına katılmıştır. Harekâta katılan 1576 kişinin ise memleketi bilinmemektedir.

Tüm askeri birliklerin müşterek icra ettiği bu operasyonda verilen şehit sayısı tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Kıbrıs Barış Harekâtı Şehitleri Kuvvet Dağılımı (Tandoğan, 2015, s.92).

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI ŞEHİTLERİ KUVVET DAĞILIMI			
SIRA NO	KUVVET	ŞEHİT SAYISI	YÜZDESİ
1	K.K.K.LİĞİ	411	% 82.6
2	DZ.K.K.LİĞİ	69	% 13.8
3	HV.K.K.LİĞİ	5	% 1
4	J.GN.K.LİĞİ	13	% 2.6
	TOPLAM	498	

Hava Kuvvetleri Komutanlığına mensup personelin şehit sayısının diğer kuvvetlere göre azlığı elbette ki operasyondaki sayılarının azlığından kaynaklanmaktadır. (Her uçakta toplamda 4 personel bulunmaktaydı.)

Yine Jandarma Genel Komutanlığı ve Deniz Kuvvetleri Komutanlıklarının şehit sayılarının Kara Kuvvetleri Komutanlığı ile mukayese edilemeyecek kadar az olması operasyonun hemen hemen tüm safhalarının karada icra edilmesi ve piyade birliklerinin sayısının pek tabii fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Bandırma Muharip Gaziler Derneğinde gerçekleştirilen mülakatlar akabinde Bandırma Muharip Gaziler Derneği arşivi de taranmış, bu sayede Bandırmalı tüm muharip gazilerin isimlerine ulaşılmıştır. Bu isimler tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.3. Bandırmalı Kıbrıs Barış Harekâtı Gazileri Tam Listesi (Bandırma Muharip Gaziler Derneği Arşivi).

BANDIRMA MUHARİP GAZİLER DERNEĞİ KAYNAĞINDAN BANDIRMALI KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI GAZİLERİ TAM LİSTESİ				
SIRA NO	AD-SOYAD	MAHALLE/ KÖY	İKAMET ETTİĞİ İLÇE	VEFAT
1	Abdullah GÜLCAN	Ayyıldız Mah.	Bandırma	Sağ
2	Abdullah İNTEPE	17 Eylül Mah.	Bandırma	Sağ
3	Abdullah KÜMBETOĞLU	Edincik Mah.	Bandırma	Sağ
4	Adem DEMİR	17 Eylül Mah.	Bandırma	Sağ
5	Adem YILDIZ	Misakça Mah.	Bandırma	Vefat
6	Adnan YENER	Kayacık Mah.	Bandırma	Vefat
7	Ahmet ANDAÇ	Halitpaşa Mah.	Erdek	Sağ
8	Ahmet ÇALIK	Soğukkuyu Mah.	Osmangazi	Sağ
9	Ahmet Hayati ASANBAYLI	Ayyıldız Mah.	Bandırma	Vefat
10	Ahmet POLAT	İhsaniye Mah.	Bandırma	Vefat
11	Ahmet YABANCI	100.Yıl Mah.	Bandırma	Sağ
12	Ahmet YAYLA	Çınarlı Mah.	Marmara	Sağ
13	Ali KALDI	Narlı Mah.	Erdek	Sağ
14	Ali KARABELA	Yiğitler Mah.	Marmara	Sağ
15	Arif CAN	Kuşçenneti Mah.	Bandırma	Sağ
16	Aziz ABLAK	Harmanlı Mah.	Erdek	Sağ
17	Behçet SÖZENER	Zeytinli Mah.	Erdek	Vefat
18	Besim ERDAL	Kayacık Mah.	Bandırma	Sağ
19	Bilal TATLI	Hacıyusuf Mah.	Bandırma	Sağ
20	Cahit SÜZEN	Paşabayır Mah.	Bandırma	Sağ
21	Cavit ÇAKIR	Paşamescit Mah.	Bandırma	Vefat
22	Celalettin ERDENİZ	Asmalı Mah.	Marmara	Sağ
23	Cemil CAN	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
24	Cemil KARACA	Paşakonak Mah.	Bandırma	Sağ
25	Cevdet DEMİRKAN	Doğruca Mah.	Bandırma	Vefat
26	Doğan ÇELİKKAYA	Aksakal Mah.	Bandırma	Vefat
27	Duran YAYLA	Çınarlı Mah.	Marmara	Sağ

28	Dursun SONGÜN	Emre Mah.	Bandırma	Sağ
29	Fahrettin BİLİR	İhsaniye Mah.	Bandırma	Sağ
30	Fevzi BALKAN	Tatlısu Mah.	Erdek	Sağ
31	Fevzi YALÇIN	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
32	Göksen ÖZDİL	Dere Mah.	Bandırma	Sağ
33	Güngör YELKEN	Gündoğdu Mah.	Marmara	Sağ
34	Habip ELİTOK	Ocaklar Mah.	Erdek	Sağ
35	Halil İbrahim ARAR	Karşıyaka Mah.	Erdek	Vefat
36	Halil İbrahim BATIR	Sahil Mah.	Erdek	Sağ
37	Halil KARADAĞ	Avcılar Mah.	Bandırma	Sağ
38	Halim KAZANBAŞ	600 Evler Mah.	Bandırma	Sağ
39	Haluk BİLGİ	Paşabayır Mah.	Bandırma	Sağ
40	Hamdi ÖVSENE	Harmanlı Mah.	Erdek	Sağ
41	Hamza AVŞAR	Dere Mah.	Bandırma	Vefat
42	Hanefi MERT	Ocaklar Mah.	Erdek	Sağ
43	Harun KIZILASLAN	17 Eylül Mah.	Bandırma	Sağ
44	Harun TAŞÇI	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
45	Hasan AYDOĞAN	Halitpaşa Mah.	Erdek	Sağ
46	Hasan DURMUŞ	Paşabayır Mah.	Bandırma	Sağ
47	Hasan KAHYAOĞLU	Karşıyaka Mah.	Erdek	Sağ
48	Hasan KIRCALI	Paşakent Mah.	Bandırma	Sağ
49	Hasan LAFÇI	İhsaniye Mah.	Bandırma	Sağ
50	Hasan MUMCU	Sunullah Mah.	Bandırma	Vefat
51	Hasan OK	Edincik Mah.	Bandırma	Sağ
52	Hasan ÖNER	İlhan Mah.	Erdek	Sağ
53	Hasan ÖZYOL	Paşabayır Mah.	Bandırma	Sağ
54	Hasan SALTAN	17 Eylül Mah.	Bandırma	Vefat
55	Hasan SARI	Kurtuluş Mah.	Bandırma	Vefat
56	Hayati SEVİNÇ	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
57	Hayri DEMİRCAN	Çınarlı Mah.	Bandırma	Sağ
58	Hıdır BABAYİĞİT	Kuşçenneti Mah.	Bandırma	Sağ
59	Hüseyin BABUCUKLU	Topağaç Mah.	Marmara	Sağ
60	Hüseyin ÇELİK	Paşabayır Mah.	Bandırma	Vefat

61	Hüseyin DEĞİRMENCİ	Paşabayır Mah.	Bandırma	Sağ
62	Hüseyin DOST	Tatlısu Mah.	Erdek	Sağ
63	Hüseyin GÖREN	Karşıyaka Mah.	Erdek	Sağ
64	Hüseyin GÜÇ	Doğanlar Mah.	Erdek	Sağ
65	Hüsmen KÜÇÜKARABACI	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
66	İbrahim BOZKURT	Paşabayır Mah.	Bandırma	Sağ
67	İbrahim CÖMERT	Yiğitler Mah.	Marmara	Sağ
68	İhsan AKGÜL	Yalı Mah.	Erdek	Sağ
69	İrfan ÇİÇEK	Paşakent Mah.	Bandırma	Sağ
70	İsmail Hakkı OGAN	600 Evler Mah.	Bandırma	Sağ
71	İsmail Haluk OZAR	Hacıyusuf Mah.	Bandırma	Vefat
72	İsmail KARADAĞ	17 Eylül Mah.	Bandırma	Vefat
73	İsmail KIRAN	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
74	İsmail ORAK	Yalı Mah.	Erdek	Sağ
75	İsmail UZUNOĞLU	100.Yıl Mah.	Bandırma	Sağ
76	İsmet ERMETİNLER	17 Eylül Mah.	Bandırma	Vefat
77	İzzettin TAŞTEPE	17 Eylül Mah.	Bandırma	Vefat
78	Kamil TAŞKIN	Kayacık Mah.	Bandırma	Sağ
79	Kazım ARSLAN	Okullar Mah.	Marmara	Vefat
80	Kazım TAŞ	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
81	Kemal AYVAZOĞLU	Çınarlı Mah.	Bandırma	Vefat
82	Kemal Şahin ATLI	Alaettin Mah.	Erdek	Vefat
83	Lütfi SARBAY	İlhan Mah.	Erdek	Sağ
84	Mehmet Fikri ÇAMLICA	Levent Mah.	Bandırma	Vefat
85	Mehmet GÖZ	İhsaniye Mah.	Bandırma	Vefat
86	Mehmet KARAGÖZ	Bereketli Mah.	Bandırma	Vefat
87	Mehmet KILIÇ	Yalı Mah.	Erdek	Sağ
88	Mehmet ÖN	Paşabayır Mah.	Bandırma	Sağ
89	Mehmet ÖZDEMİR	Beyköy Mah.	Bandırma	Sağ
90	Mehmet Sabri AYDOĞAN	Paşakent Mah.	Bandırma	Vefat
91	Mehmet VURAL	17 Eylül Mah.	Bandırma	Sağ
92	Metin ÖZTÜRK	Hacıyusuf Mah.	Bandırma	Sağ
93	Muharrem ADAŞ	Alaettin Mah.	Erdek	Vefat

94	Mustafa BAŞKURT	Kayacık Mah.	Bandırma	Sağ
95	Mustafa EKİCİ	Çınarlı Mah.	Bandırma	Sağ
96	Mustafa GOŞ	Edincik Mah.	Bandırma	Sağ
97	Mustafa KENAR	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
98	Mustafa ÖZDEMİR	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
99	Mustafa SAVAŞ	Levent Mah.	Bandırma	Sağ
100	Mustafa YÜKSEL	Paşabayır Mah.	Bandırma	Vefat
101	Muzaffer ERENLER	İhsaniye Mah.	Bandırma	Sağ
102	Naci OBUZ	Hacıyusuf Mah.	Bandırma	Sağ
103	Nazım TURAN	Kayacık Mah.	Bandırma	Vefat
104	Nazim SALAR	Şirinçavuş Mah.	Bandırma	Sağ
105	Necib ŞENGÖL	Paşamescit Mah.	Bandırma	Sağ
106	Necip KANSOY	Doğruca Mah.	Bandırma	Sağ
107	Oktay BASUT	Sunullah Mah.	Bandırma	Vefat
108	Oktay TEZÖLMEZ	Avşa Mah.	Marmara	Vefat
109	Orhan BANDIRMALI	İhsaniye Mah.	Bandırma	Sağ
110	Ömer CANBEY	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
111	Ömer SARIKAYA	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
112	Özcan ALÇIGAN	Günaydın Mah.	Bandırma	Vefat
113	Rahmi KANDEMİR	Aksakal Mah.	Bandırma	Vefat
114	Rasim CANBAZ	Çınarlı Mah.	Marmara	Sağ
115	Rasim ORUÇ	İhsaniye Mah.	Bandırma	Vefat
116	Recep KEÇECİ	Yeni Mah.	Bandırma	Sağ
117	Refik ÖZBAY	Alaettin Mah.	Erdek	Vefat
118	Remzi ACAR	Hamamlı Mah.	Erdek	Sağ
119	Remzi UYMAZ	Bentbaşı Mah.	Bandırma	Sağ
120	Rüstem MANDACI	Paşakent Mah.	Bandırma	Sağ
121	Sabri ÖZDEMİR	Yalı Mah.	Erdek	Sağ
122	Salih AVCI	Paşabayır Mah.	Bandırma	Vefat
123	Salih OKUMUŞ	Atatürk Mah.	Erdek	Sağ
124	Salih YASLAR	Paşabayır Mah.	Bandırma	Vefat
125	Sami BİLDİBAY	Edincik Mah.	Bandırma	Sağ
126	Sami EKİCİ	Halitpaşa Mah.	Erdek	Vefat

127	Sefer GÖZETEN	Ayyıldız Mah.	Bandırma	Sağ
128	Selman FINDIKLI	Yalı Mah.	Erdek	Sağ
129	Servet ERGİN	Halitpaşa Mah.	Erdek	Sağ
130	Seyit Yıldırım EVRENOS	Sunullah Mah.	Bandırma	Sağ
131	Süleyman DENİZ	Sunullah Mah.	Bandırma	Vefat
132	Şerif ŞAHİN	100.Yıl Mah.	Bandırma	Vefat
133	Şevket SÜLÜN	Edincik Mah.	Bandırma	Sağ
134	Tandoğan SONGÜR	Ocaklar Mah.	Erdek	Sağ
135	Tayfun FAKABASMAZ	Paşabayır Mah.	Bandırma	Sağ
136	Teoman HAPCIOĞLU	Edincik Mah.	Bandırma	Sağ
137	Tuncer ÇOLAK	100.Yıl Mah.	Bandırma	Sağ
138	Ülkü ŞAHİN	Misakça Mah.	Bandırma	Sağ
139	Veli IŞIK	Levent Mah.	Bandırma	Vefat
140	Veli MUSLU	Paşalimanı Mah.	Erdek	Vefat
141	Yafes DALGIÇ	Yeni Mah.	Bandırma	Sağ
142	Yaşar DOĞRU	Kartaltepe Mah.	Bandırma	Sağ
143	Yaşar DURMUŞ	Çakılıköy Mah.	Bandırma	Vefat
144	Zeki ÇIRPANLI	Şahinburgaz Mah.	Erdek	Sağ

Erdek ve Marmara ilçelerinde Muharip Gaziler Derneği ilçe teşkilatlanması bulunmadığından bu ilçelerdeki gaziler Bandırma Muharip Gaziler Derneği'ne bağlıdır. Bu veriler tabloda bahsi geçen üç ilçeden (Bandırma, Erdek ve Marmara) Kıbrıs Barış Harekâtına katılan Muharip Gazilerimizdir. Toplam sayı yüz kırk dört olup; kırk iki gazimiz vefat etmiştir (Bandırma Muharip Gaziler Derneği Arşivi, Ocak 2024 verileri).

Bandırma Muharip Gaziler Derneğine ziyaretlerimizde mülakata katılım sağlayan, sorularımızı yanıtlayan ve bu çalışmaya alınan gazilerimizin listesi tabloda verilmiştir.

Tablo 4.4. Röportaj Yapılan Gazilerin Listesi.

S/N	Adı-Soyadı	Askerlik Yeri	Rütbesi/Sınıfı
1	Necip Şengöl	Deniz Hava Filosu	Dz.Asb.Kd.Bçvş
2	Muzaffer Erenler	K.K.K.'lığı/Ankara	P.Onb.
3	Besim Erdal	TCG Donatan/Gölcük	Dz.Tnk.Asb.Çvş.
4	Mehmet Ön	Eğirdir Dağ Komando Tugayı/Isparta	P.Er
5	Abdullah İntepe	TCG İçel Muhribi/Mersin	Dz.Rad.Asb.Çvş.
6	Adem Demirkazma	50. Piyade Alayı/	P.Onb.
7	Hüsmen Küçükcarabacı	Hava İndirme Tugayı/Kayseri	P.Er
8	Remzi Uymaz	60 Yataklı Seyyar Cerrahi Hastanesi/Erzurum	P.Er

Bizleri ağırlayan, samimiyetle sorularımıza cevap veren Sayın Gazilerimiz, değerli büyüklerimize bizlere vakit ayırdıkları için teşekkür ederiz. Sayın gazilerimizin hatıraları bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

4.2. Gazi Necip Şengöl

Görüşme Yeri, Tarihi ve Saati: Bandırma Muharip Gaziler Derneği,

15.01.2024, 14.10 - 15.10

Adı-Soyadı: Necip Şengöl

Doğum Tarihi ve Yaşı: 18.04.1949 - 76 yaşında

Doğum Yeri: Osmanbey Mahallesi, Şişli/İstanbul

Anne-Baba Adı: Hacer Hadiye - Kadir

Harekât Sürecindeki Rütbesi ve Görevi: Dz.Asb.Kd.Bçvş. - Uçak Operatörü

Emekli Deniz Astsubayı olan Kıbrıs Gazisi Necip Şengöl, ev hanımı olan merhum Hacer Hadiye Hanım ve dokuma ustası olan merhum Kadir Bey'in üç çocuğundan

ikincisi olarak, İstanbul'un Şişli ilçesine bağlı Osmanbey mahallesinde, o zamanki ikamet ettikleri evde dünyaya gelmiştir. Ev hanımı olan ablası merhum Halide Hanım da bayan kuaförü olan erkek kardeşi merhum Halit Bey de elli sekiz yaşlarında iken vefat etmişlerdir.

Gazi Necip Şengöl, her iki harekâta da aktif olarak katılan gazilerden birisidir. Kendisi ile yapılan görüşmede askerlik mesleğini seçme sebebi, eğitim süreci, şahsi ve miri silahı sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“Askerlik mesleğine ailemin yönlendirmesi ile başladım. Çocukluğum İstanbul'da geçti. İlkokulu Şişli'de bulunan 19 Mayıs İlkokulunda okudum. Henüz on bir yaşındaydım ki Deniz Astsubay Okuluna başladım. Akabinde Derince/Yassıada'da bulunan Deniz Astsubay Lisesini tamamlayarak, toplamda yedi yıllık askerî eğitimin ardından Dz.Asb.Çvş. rütbesiyle kıt'a'ya çıktım. Askerî okula erken başladığım için çocukluğumdan da çok bir şey anlayamadım. Miri silahım yoktu. Şahsi silahım Smith & Wesson'dur.”

Gazi Necip Şengöl'e eğitiminin bitimine müteakip aldığı görevler ve yerleri sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“1970 yılında ilk olarak 'Kılıç Ali' muhribine çıktım. Aynı sene İçel muhribini ABD'den aldık. 1971 yılında Deniz Hava Filosu kuruldu, biz de orada görevlendirildik. Amerika'dan görevlendirilen personelden 'Deniz Havacılık' hususunda eğitim aldık. Biz de kendi personelimizi eğittik. Türkiye'de Deniz Havacılık Komutanlığı ilk olarak kurulduğundan, biz de ilk kurucuları arasında bulunuyoruz. Deniz Havacılık bünyesinde bulunduğumdan dolayı mesleğime de 'Deniz Havacı Astsubayı' olarak devam ettim ve bu şekilde emekli oldum.”

Gazi Necip Şengöl'e her iki harekâta da katılıp katılmadığı, katıldıysa hangi rütbeyle katıldığı, harekât başlangıcında hangi birlikte görevli olduğu ve nereden intikal ettiği ve aldığı görev sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“Her iki harekâta da fiili olarak katıldım. İki harekatta da rütbem Dz.Asb.Kd.Bçvş. idi. Harekâtın başlayacağı sıralarda Bandırma'da görevliydim. Harekâta 'Uçak Operatörü' olarak görevlendirildim. Ege'de, Çiğli Hava Üssü'nde 'Deniz Kurdu' tatbikatında iken emir geldi. Ekiple birlikte harekâtın bir hafta öncesinde Antalya Havaalanı'na intikal ettik. Buradan da harekâta katıldık.”

Gazi Necip Şengöl'e harekât emri geldiğinde kendilerine açıkça harekâta katılacaklarının bildirilip bildirilmediği sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“Bize bilmesi gereken prensibi doğrultusunda ‘Keşif Karakolu’ görevi olduğu söylendi.”

Gazi Necip Şengöl’e harekâta katılacaklarının ne zaman bildirildiği sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“Antalya havaalanında, Kıbrıs Barış Harekâtına katılacağımız söylendi.”

Gazi Necip Şengöl’e harekâta katılacaklarından dolayı kendisinin ve çevresinin duygu ve düşünceleri sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“Bizler askeriz. Bizler işe gitmeyiz, göreve gideriz. Size diyebilirim ki tek bir kişide dahi tereddüt emaresi bulunmuyor, aksine herkesin gözleri parlıyordu.”

Gazi Necip Şengöl’e harekâta hangi vasıta ile katıldığı sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“Benim de içinde bulunduğum iki operatör ve iki pilottan (*Pilotlardan kıdemli olan uçak komutanıdır.*) oluşan toplam dört kişilik mürettebat ve S2-E uçağı (*Uçakta kullandıkları silahlar torpido, roket ve su bombasıdır.*) vasıtasıyla (*Uçak operatörleri denizaltı arama ve imha faaliyetinden sorumludur.*) katıldık.”

Gazi Necip Şengöl’e mürettebatı olduğu S2-E uçağı ile düşman gemilerinin tahrip edilip edilmediği sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“Bizim savaş uçağımız ile iki adet düşman gemisi batırıldı. Kocatepe gemisi batarken de görevdeydim.”

Gazi Necip Şengöl’e harekât süreci sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“Türk Hava Kuvvetleri, harekât üssü olarak kullanmak amacıyla Antalya Havaalanı’na el koydu. Havaalanının yemekhane bölümü yatakhane olarak planlandı. Alt salon da dinlenme ve çalışma alanı yapıldı. Bize sabah saat dört ila beş sularında çıkarmanın başladığı bildirildi. Harekâтта birlikte olduğum uçuş ekibinin görevi, savaş anında düşman su üstü gemilerinin tespiti ve imhası idi. Biz de bize tevdi edilen görevi layığıyla yapmaya çalıştık ve muvaffak da olduk. Düşman su üstü gemilerini kısa sürede tespit ettik. İlk harekâтта başlarda üstünlük Türkiye’deydi. Fakat telsizlerden sızmalar olduğu bilgisi geldi. Bu da haliyle muhabere zafiyeti oluşturdu. Faaliyet sonu eksikliklerimiz ve üstün görülen yanlarımız üst komuta kademesi tarafından esaslı bir değerlendirmeye tabi tutulmuş olacak ki ikinci harekâтта çok daha temkinli ve artık tecrübeliydik. Deniz aşırı bir harekâtta tüm kuvvetlerin topyekûn katılması ve hepsinin organizesi mutlaka çok zahmetliydi. İkinci harekâтта zafiyet olmadığından, birinciye kıyasla daha düzenli oldu.”

Gazi Necip Şengöl’e harekâtın kendince en önemli gördüğü noktası sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“Kocatepe gemisinin batması bence harekâtın en önemli olayıydı.”

Gazi Necip Şengöl’e harekâтта yaşadığı zorluklar sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“Çok şükür ben yiyecek ve içecek sıkıntısı çekmedim. Fakat bu sıkıntıları çeken silah arkadaşlarımızın olduğunu bilmek bile boğazımızdan bir şey geçmesine müsaade etmedi.”

Gazi Necip Şengöl’e harekâttan sonraki görev süreci sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“1970-1979 yılları arasında Bandırma’da görev yaptım. 1979 yılında ‘Cengiz Topel İzmit Havaalanı’ faaliyete geçince atamam buraya yapıldı. 1990 yılında emekli oldum. Emekli olana kadar burada görev yaptım.”

Gazi Necip Şengöl’e aile hayatı sorulmuştur. Gazi Şengöl:

“1973 yılında eşim Emine Hanım ile Bandırma’da tanışıp evlendim. 1974 yılında oğlum Gökhan dünyaya geldi fakat doğumunda yanında yoktum. 1974 Kasım ayında Kıbrıs’tan ayrıldım. 1979 yılında kızım Yasemin’in doğumuyla ikinci kez baba oldum. Aynı sene İzmit’e atamam yapıldı. Emekli olana kadar İzmit’te çalıştım. Sonrasında ailemle memleketimize geri dönmek istedik. Bandırma’ya yerleştik. Burada ticaret hayatına başladım. 10 sene kadar Level firmasının endüstriyel ürünlerinin bölge bayiliğini yaptım. 2000 yılında ticaret hayatını bıraktım. Bu sıralarda kızım Yasemin İstanbul’da bankacı olarak çalışmaya başlamıştı. Biz de eşimle kızımızın yanına gittik. Burada bir süre kaldık. Sonrasında ise Bandırma’ya kesin dönüş yaptık. O gün bugündür Bandırmada yaşıyoruz.”

Ailesi ile birlikte halen Bandırma’da yaşayan Gazi Necip Şengöl, Bandırma Muharip Gaziler Derneğinin başkanlığını yapmaktadır. Gazilik ünvanının Kıbrıs Barış Harekâtına katılan personelden yalnızca Kıbrıs Adasının 6 mil karasularına girenlere verildiğini belirten gazimize, gazilik beratı da 1984 yılında takdim edilmiştir.

4.3. Gazi Muzaffer Erenler

Görüşme Yeri, Tarihi ve Saati: Bandırma Muharip Gaziler Derneği,

15.01.2024, 15.30 - 16.40

Adı-Soyadı: Muzaffer Erenler

Doğum Tarihi ve Yaşı: 19.04.1953 - 72 yaşında

Doğum Yeri: Mustafakemalpaşa/Bursa

Anne-Baba Adı: Zeliha - Ali

Harekât Sürecindeki Rütbesi ve Görevi: P.Onb. - Mng.K.Yrd.

Kıbrıs Gazisi Muzaffer Erenler, ev hanımı olan merhum Zeliha Hanım ve çiftçi olan merhum Ali Bey'in üç çocuğunun ilki olarak Bursa'nın Mustafakemalpaşa ilçesinde dünyaya gelmiştir. İki erkek kardeşi Kamil Bey ve Tamer Bey'dir. Gazi Muzaffer Erenler, henüz iki yaşında iken ailesi Bandırma'ya yerleşmiş; kendisi de Bandırma ilçesi, Çınarlı mahallesinde büyümüştür. İlkokulu Süleyman Şeker İlkokulunda, ortaokulu ise Bandırma Ortaokulunda okumuştur. Askere gitmeden evvel çeşitli yerlerde garsonluk ve kahvehane işletmeciliği yapmıştır.

Gazi Muzaffer Erenler, her iki harekâta da aktif olarak katılan gazilerden birisidir. Kendisi ile yapılan görüşmede askerlik süreci, şahsi ve miri silahı sorulmuştur. Gazi Erenler:

“1973 yılının Kasım ayında 53/3 tertip olarak Çorum'a katılış yaptım. Vatani görevimi P.Er olarak ifa ettim. Acemi birliği eğitimimi Çorum'da tamamladım. Akabinde usta birliği eğitimim için Ankara K.K.K.'lığı emrine katılış yaptım. O senelerde askerlik 20 ay olarak icra ediliyordu. 1974 yılında, Ankara'da askerliğime devam ederken harekâta katıldım. Harekâta katıldığımda henüz 8 aylık askerdim. Hali hazırda TSK envanterinde bulunan G3 piyade tüfekleri ilk o zaman kullanılmaya başlandı. Bize de Mersin'e geldiğimizde tüfekler teslim edildi. Şahsıma ait beylik silahım Kırıkkale'dir.”

Gazi Muzaffer Erenler'e her iki harekâta da katılıp katılmadığı, katıldıysa hangi rütbeyle katıldığı, harekât başlangıcında hangi birlikte görevli olduğu ve nereden intikal ettiği ve aldığı görev sorulmuştur. Gazi Erenler:

“Her iki harekâta da fiili olarak Piyade Onbaşı rütbesi ile katıldım. Bahsettiğim Ankara'da bulunan birliğimde görevliydim. Buradan kara yoluyla intikal ederek katıldık. Birinci harekâta Manga Komutanı Yardımcısı olarak, ikinci harekâta ise Havan İleri Gözetleyicisi olarak görev aldım.”

Gazi Muzaffer Erenler’e harekât emri geldiğinde kendilerine açıkça harekâta katılacaklarının bildirilip bildirilmediği sorulmuştur. Gazi Erenler:

“Ankara’da vatani görevime devam ederken harekât duyumları geldi fakat komuta katından net bir açıklama yapılmadı.”

Gazi Muzaffer Erenler’e harekâta katılacaklarının ne zaman bildirildiği sorulmuştur. Gazi Erenler:

“Harekâta katılacağımız görev yaptığımız alaydan ayrılıp Kıbrıs’a gitmek için bindiğimiz gemiye dek açıklanmadı. Gemide bölük komutanımız ‘Kıbrıs’a çıkartmaya gidiyoruz. Bakın! Esir almak yok fakat esir olmak da yok. Rumlar, çok gaddar insanlar, işkence yaparlar. Esir olmayın!’ dedi.”

Gazi Muzaffer Erenler’e harekâta katılacaklarından dolayı kendisinin ve çevresinin duygu ve düşünceleri sorulmuştur. Gazi Erenler:

“O dönemki haliyet-i ruhiye zannımca en basit şekilde şöyle açıklanır; harekât için gönüllü asker istendiğinde (*askerlere tatbikat denmişse de herkes içten içe harekâta katılacağını biliyordur.*) tek bir kişi bile geri durmadı. Herkes, ardında bırakacaklarını bir an bile düşünmeksizin istekle el kaldırdı.”

Gazi Muzaffer Erenler’e harekâta hangi vasıta ile katıldığı sorulmuştur. Gazi Erenler:

“Ankara Piyade Alayı karargâhında asgari personel bırakıldı. Gönüllü 300-400 asker ile tren ve otobüslerle Mersin’e geldik. Takviye birlik olarak Adana-Osmaniye 50. Piyade Alayı emrine (*Kıbrıs adasına ilk çıkan ve en çok şehit veren birliktir.*) katıldık. Buradan otuz gemi ve büyük bir kafil ile Kıbrıs’a gittik. Harekâta katılacağımız tarafımıza bildirilince ailelerimize mektup yazabileceğimiz söylendi. Böylelikle ailelerimize mektup yazıp Kıbrıs’a gideceğimizi haber verdik.”

Gazi Muzaffer Erenler’e harekât süreci sorulmuştur. Gazi Erenler:

“Mersin’den birlik ile harekâtın üçüncü gününde, muharebe sahasına koydan çıkartma yaptık. Harekâta katıldığımız daha ilk günde, yanlış muhabere yüzünden Alay Komutanımızı (*Albay*) şehit verdik, dost unsurlar ile çatışma yaşandı. Bizim uçaklarımız yanlışlıkla karada bulunan kendi askerlerimizi bombaladı ve neticesinde çok sayıda şehit verdik. Beşparmak Dağları cayır cayır yanıyordu.

İkinci harekâtın öncesinde Yeralokka (*Yeşil hattın kenarında, bizim birliklerimizin olduğu tarafta bulunan bir köy*)’da mevzideyken (*mevziler arası 8 metredir.*) sabaha kadar top ve tanklarla dövüldük. İkinci harekâtın da ilk gününde başarısız olarak çekildik ve saat akşam beş sularında yaralı ve şehitlerimizi almak için

çatışma bölgesine döndük. Tüm yaralıları taşıyacak imkân ve kabiliyet olmamasından dolayı komutanlarımız acı da olsa ‘Yaralılardan hafif durumda olanlarının alınması, ağır yaralıların bırakılması’ talimatını verdiler. Sadece iyileşebilecek durumda olan yaralıların sevk edilmeye çalışıldığı esnarlarda arkamızdan pek çok silah arkadaşımız ‘Beni de alın, burada bırakmayın.’ diye bağırdılar. Onların feryatlarına kulaklarımızı o gün tıkamak zorunda kaldıysak da eminim ki ben de olduğu gibi, o seslenişleri duyan diğerlerinin de kulaklarında hala yankılanıyordur.

Bahsettiğim günün gecesi ‘Barış Gücü’ kontrolünde ateşkes yapıldı fakat sabahın ilk ışıklarıyla yine çatışmalar başladı. 1963 senesinde bizden alınan alay karargâhlarına, konuşlanan düşman karargâhlarının bulunduğu yerleri geri almak amacıyla komutanlarımız: ‘Ne olursa olsun, akşamüzeri saat beşe kadar bu karargâhlar alınacak!’ dendi ve öyle de oldu. Nihayetinde Türk Bayrağı geri alınan bölgede göndere çekildi. Bizim unsurlarımız tanklarla 50. piyade alayı birliklerinin önünde barikat kurdular. Bu tankları kendimize siper edinerek düşman mevzilerine saldırdık.

İkinci harekâtta gördüğümüz manzara şuydu: Düşman unsurları Beşparmak Dağlarına aydınlatmalı asansörlü silah koymuşlar. İbretlik olsun diye de, ıhlamur ağaçlarından çardak yaparak harekâttan kaçmaya niyetlenen yunan askerlerinin ayaklarına uçaksavar bağlamışlar. Biz beş dakika sonra ölecek gibi arkadaşlarımızla vedalaşarak güne başladık.”

Gazi Muzaffer Erenler’e harekâtın kendince en önemli gördüğü noktası sorulmuştur. Gazi Erenler:

“Bence harekâtın en önemli noktası ve başarılı olunmasının temel sebebi, gerek tespit ve imha kabiliyeti gerekse kara muharebelerinden çok daha avantajlı olması bakımından Hv.K.K.lığına ait uçaklarımızdır.”

Gazi Muzaffer Erenler’e harekâtta yaşadığı zorluklar sorulmuştur. Gazi Erenler:

“Harekâtın en zorlu koşullarında, toplamda on bir ay yirmi gün kaldık ve son zamana değin mevzilerde yatıp kalktık. Uyku zaten yok, soğuk kumanya (*sarma, barbunya pilaki vb. (askerlere herhangi bir göreve giderken iâşe olarak, kolay taşınabilecek paketli, uzun süreli gıdalar ve konservelerde hazır yemekler verilir.)*) ve peksimet ile süreci idame ettirdik. Su, başlı başına bir problemdi. Bundan mütevellit su bulabilmek amacıyla yirmi metrelik su kuyularına indik. Yokluk var, imkânsızlık had safhada. Düşman safında ölenlerin botlarını aldık da giymek zorunda kaldık.”

Gazi Muzaffer Erenler’e harekâtın bitimi ve görev süreci sorulmuştur. Gazi Erenler:

“Harekât sonunda 10 günlük mükâfat izni verilince Bandırma’ya geldim. İznin bitimine müteakip tekrar Kıbrıs’a döndüm. Terhis olana kadar mağaralarda konuşlandı. Teskerelerimizi de Kıbrıs’tan aldık.”

Gazi Muzaffer Erenler’e aile hayatı sorulmuştur. Gazi Erenler:

“Annemin ismi Zeliha. Merhum oldu tabii. Ona ‘Oğlun şehit oldu.’ demişler. İzin için memlekete gelip de beni karşısında kanlı canlı görünce anne yüreği ya, dayanamadı. Zar zor dindirdik gözyaşlarını.

1975 yılında, harekât bitip, vatani görevini tamamlayınca Bandırma’ya döndüm. Tüp bayisinde çalışmaya başladım. 1976’da eşim Nuran Hanım’la evlendim. Oğullarım Hakan 1978’de, Volkan 1982’de ve Anıl 1993’te dünyaya geldiler. O günden beri Bandırma’da yaşamaya devam ediyoruz.”

Ailesi ile birlikte halen Bandırma’da yaşayan Gazi Muzaffer Erenler, Bandırma Muharip Gaziler Derneğinin daimi üyeleri arasında bulunmaktadır.

4.4. Gazi Besim Erdal

Görüşme Yeri, Tarihi ve Saati: Bandırma Muharip Gaziler Derneği,

15.01.2024, 16.45 - 17.20

Adı-Soyadı: Besim Erdal

Doğum Tarihi ve Yaşı: 12.01.1952 - 73 yaşında

Doğum Yeri: Sunullah Mahallesi, Bandırma/Balıkesir

Anne-Baba Adı: Emetullah - Durmuş

Harekât Sürecindeki Rütbesi ve Görevi: Dz.Tnk.Asb.Çvş. - Teknik Personel

Emekli Deniz Astsubayı olan Kıbrıs Gazisi Besim Erdal, ev hanımı olan merhum Emetullah Hanım ve TCDD’de makinist olan merhum Durmuş Bey’in iki çocuğundan ikincisi olarak Balıkesir’in Bandırma ilçesine bağlı Sunullah mahallesinde dünyaya gelmiştir. Ablası Remziye Hanım’dır.

İlkokulu Bandırma’da bulunan 17 Eylül İlkokulunda, ortaokulu ise Şehit Mehmet Gönenç Ortaokulunda okumuştur. Lise öğrenimini Bandırma Endüstri Meslek Lisesi’nde Kaynak/Demir bölümünde tamamlamıştır.

Gazi Besim Erdal, ikinci harekâta aktif olarak katılan gazilerden birisidir. Kendisi ile yapılan görüşmede askerlik mesleğini seçme sebebi, eğitim süreci, şahsi ve miri silahı sorulmuştur. Gazi Erdal:

“Babam o zamanlar emekli. Tek oğlu da benim. Asker olmamdan biraz çekinmişti fakat benim bir işyeri açacak gücüm yoktu. Ben de babama da hem maddi olarak yük olmamak hem de destek vermek amacıyla bu mesleğe yöneldim. Radyoda Hasan Mutlucan’ın okuduğu kahramanlık şiirleri olurdu. Onları dinlemek de tabii askerlik fikrini iyiden iyiye benimsememe neden oldu. Gazetedeki ilanlarda gördüm. Arkadaşımla başvuru yapmaya karar verdik. Bir gece gemisiyle İstanbul’a gittim. Mülakatlar Beylerbeyi’nde icra ediliyordu. Başarılı olunca on dokuz yaşında, askerî eğitimin yapıldığı Yassıada’da bulunan birliğe katıldım. Burada altı ay eğitim aldım. 1973 yılında, eğitim bitiminde Dz.Asb.Çvş. rütbesiyle kıt’aya çıktım. O dönemde beylik tabancası zimmetle sadece subaylara verilir, astsubaylar ücreti mukabilinde alırdı. Astsubaylara verilecek zati tabancalar ilk olarak 1992 senesinde verilmeye başlandı. Benim de şahsi silahım Smith & Wesson’dur.

Gazi Besim Erdal’a eğitiminin bitimine müteakip aldığı görevler ve yerleri sorulmuştur. Gazi Erdal:

“Eğitimim bitince ilk görev yerim olan Gölcük’e geldim. Gölcük’e bağlı TCG Donatan gemisinde (*Mersin limanında görevli*) teknik personel olarak görev yaptım.”

Gazi Besim Erdal’a harekât emri geldiğinde kendilerine açıkça harekâta katılacaklarının bildirilip bildirilmediği sorulmuştur. Gazi Erdal:

“Ben birinci harekâta katılmadım. Kıbrıs Barış Harekâtının başlatıldığını dönemin Başbakanı Bülent Ecevit’in harekât sabahı saat sekiz sularındaki açıklamasından öğrendim. O dönem henüz Dz.Asb.Çvş. rütbesinde Gölcük’e bağlı TCG Donatan gemisinde (*Mersin limanında görevli*) teknik personel olarak görevliydim.”

Gazi Besim Erdal’a harekâta katılacaklarının ne zaman bildirildiği sorulmuştur. Gazi Erdal:

“Deniz Harp Okulu öğrencileri son sınıfa geldiklerinde eğitimlerinin son safhası olan staj eğitimlerini gemilerde görürler. Görevli olduğum TCG Donatan gemisinde de staj gören öğrenciler vardı. Gemide görevliyken emir geldi. Biz de Antalya’ya gelip Marmaris’te askerî öğrencileri indirdik. Akabinde gemi mürettebatıyla birlikte Mersin limanına döndük.”

Gazi Besim Erdal’a harekâta katılacaklarından dolayı kendisinin ve çevresinin duygu ve düşünceleri sorulmuştur. Gazi Erdal:

“Hiç kimse tereddüt etmedi. Harekât zaten başlamıştı ve şehit haberleri geliyordu. Herkes gitmek için can atıyordu.”

Gazi Necip Besim Erdal’a harekâta hangi vasıta ile katıldığı sorulmuştur. Gazi Erdal:

“Harekâta görevli olduğum TCG Donatan gemisi ile katıldım. Gemi 17 katlı tam donanımlı bir tamir gemisi. İhtiyaç halinde de takviye görevi yapar. 14 Ağustos 1974 akşamı gemiye katılış yapacak kara kuvvetleri personelinin bir kısmı geldi. Ertesi sabah da beş bin civarı personelden oluşan bir kfile geldi. Gemi çok büyük olduğundan bu kadar askeri taşıyabilecek kapasiteye sahip. 15 Ağustos gecesi iki kılavuz gemiyle birlikte Mersin’den yola çıktık. Sabahında da çıkartma yapıldı.”

Gazi Besim Erdal’a harekât süreci sorulmuştur. Gazi Erdal:

“TCG Donatan büyüklüğünde bir gemi kıyıya yanaşamayacağından, kfiledeki personel daha küçük gemilere sevk edildi. Çıkartma bu şekilde yapıldı. Vaktin kısıtlı olmasından dolayı aileme mektup yazamadım. Memlekete döndüğümde ailem, harekâtı radyodan duyduklarını ve benim de katılacağımı tahmin ettiklerini söylediler.

TCG Donatan, harekât sırasında tamir görevi yapmadı. Büyüklüğünden yararlanılarak, personel intikali, mühimmat ikmali ve yaralanan personelin sevk

görevlerinde kullanıldı. Savaş gemilerinden olan Mareşal Fevzi Çakmak gemisi tank ve top atışlarıyla ciddi yaralar aldı. Bu gemiye Mersin limanında yama yapılmasından dolayı halk tarafından ‘Delikli Gemi’ lakabı takılmış. Harekât devam ederken yaralanan Mareşal Fevzi Çakmak gemisi tamir için Gölcük’e döndü. Bir başka savaş gemisi olan Adatepe Muhribi de yara alarak 17 metre içeri göçmüş, perde saç zarar görmüş, kavisli bir hal almış. Ateşkes ilan edildiği zamanlarda bile atışlar devam etti. Silah sesleri, ancak bizim uçaklarımızdan biri alçak uçuş yaparak düşman gemi ve saflarını savurunca sustu.”

Gazi Besim Erdal’a harekâtın kendince en önemli gördüğü noktası sorulmuştur. Gazi Erdal:

“Kocatepe gemisinin batmasıdır.”

Gazi Besim Erdal’a harekâta yaşadığı zorluklar sorulmuştur. Gazi Erdal:

“Gemide görevli olmamdan dolayı, yiyecek ve su sıkıntısı çekmedim fakat uykusuzluk had safhadaydı. Geceleri dağıtılan soğuk kumanyalar üzüm ve ekmekten ibaretti. Mersin halkı da harekât süresince elinden geldiğince askerimize yiyecek ve içecek konusunda yardımcı oldu.”

Gazi Besim Erdal’a harekâttan sonraki görev süreci sorulmuştur. Gazi Erdal:

“İkinci harekâtın bitiminden on-on beş gün sonra Bandırma’ya geldim. Babamın harekâtın bitiminden haberi yokmuş. Gece yarısı karşısında beni görünce, kaçtığımı düşünerek eve girmeme izin vermedi. Onu, ancak yanımda bulunan izin kâğıdımı göstererek ikna edebildim.

1974’ün Eylül’ünde ‘İçel Gemisi’ne katılış yaptım. İçel gemisi de Gölcük’e bağlı. 1981 yılında, harekât sırasında batan Kocatepe gemisinden sonra, II.Kocatepe ismi verilen gemiye atamam yapıldı. 1984 yılında Çanakkale Dz.Kuv.K.lığı, Onr.Des.Tb.K.lığı emrine geçtim. Dört yıl burada görev yaptım. 1989 yılında ‘Derya Gemisi’ne tayin oldum. Burada da bir sene çalıştım. 1990 yılında Karamürsel Eğt.Mrk.K.lığı, Onr.Des.Tb.K.lığı emrine geçtim. Emekli olana kadar burada çalıştım. 2000 yılında Dz.II.Kad.Kd.Bvş. rütbesiyle emekliliğe ayrıldım.”

Gazi Besim Erdal’a aile hayatı sorulmuştur. Gazi Erdal:

“1976 yılında eşim Ayten Hanım ile evlendim. 1978 yılında ilk çocuğum olan Ufuk dünyaya geldi. 1984 yılında Umut’u; 1987 yılında da Uğur’u kucağımıza aldık. Emekli olduktan sonra da memleket dedik, Bandırma’da kalmayı tercih ettik.”

Ailesi ile birlikte halen Bandırma’da yaşayan Gazi Besim Erdal, Bandırma Muharip Gaziler Derneğinin daimi üyeleri arasında bulunmaktadır.

4.5. Gazi Mehmet Ön

Görüşme Yeri, Tarihi ve Saati: Bandırma Muharip Gaziler Derneği,

16.01.2024, 14.00 - 15.30

Adı-Soyadı: Mehmet Ön

Doğum Tarihi ve Yaşı: 19.05.1952 - 73 yaşında

Doğum Yeri: Kangal/Sivas

Anne-Baba Adı: Arife - Ahmet

Harekât Sürecindeki Rütbesi ve Görevi: P.Er - Avcı Eri

Kıbrıs Gazisi Mehmet Ön, ev hanımı olan merhum Arife Hanım ve çiftçi olan merhum Ahmet Bey'in iki çocuğunun ilki olarak Sivas'ın Kangal ilçesinde dünyaya gelmiştir. Erkek kardeşi Minnet Bey'dir. İlkokulu Kangal'da bulunan Atatürk İlkokulunda okumuş, okuldan sonra çeşitli yerlerde çalışmış, on sekiz yaşında İstanbul'a çalışmaya gitmiştir. Burada inşaatçılık yapan gazimiz, dayısı ile birlikte iş sebebiyle Bandırma'ya gelmiş, sonrasında da burada kalmıştır.

Gazi Mehmet Ön, her iki harekâta da aktif olarak katılan gazilerden birisidir. Kendisi ile yapılan görüşmede askerlik süreci, şahsi ve miri silahı sorulmuştur. Gazi Ön:

“1973'ün Aralık'ında Isparta'ya teslim oldum. 53/3 tertip ve P.Er olarak Isparta ilinin Eğirdir ilçesinde bulunan Eğirdir Dağ Komando Tugayında acemi birliği eğitimi aldım. Acemi eğitimi bitince, *(Eğirdir Dağ Komando Tugayı ve acemi birliği eğitimi o zaman ve hala daha diğer acemi birliği eğitimlerinden daha uzun sürelidir.)* usta birliği için Kayseri İndirme Tugayına katılış yaptım. Burada üç bin fitten atlayış yaptım. Miri silahım yoktu. Şahsi silah kullanmıyorum.”

Gazi Mehmet Ön'e her iki harekâta da katılıp katılmadığı, katıldıysa hangi rütbeyle katıldığı, harekât başlangıcında hangi birlikte görevli olduğu ve nereden intikal ettiği ve aldığı görev sorulmuştur. Gazi Ön:

“Her iki harekâta da P.Er olarak katıldım. Vatani görevimi yaptığım birlikten uçakla getirildik. İkinci atlayışımı da Lefkoşa'ya harekâtın hemen ilk gününde yaptım.”

Gazi Mehmet Ön'e harekât emri geldiğinde kendilerine açıkça harekâta katılacaklarının bildirilip bildirilmediği sorulmuştur. Gazi Ön:

“Harekâta katılacağımızı komutanlarımız bize direkt olarak söylemedi. Bilmesi gereken prensibi doğrultusunda ‘Hazır olun, gzmeye gideceğiz.’ dediler. Fakat zaten Kıbrıs kamuoyunda gündemde idi. Biz de harekâta katılacağımızı anladık.”

Gazi Mehmet Ön'e harekâta katılacaklarının ne zaman bildirildiği sorulmuştur.

Gazi Ön:

“Uçakta, atlayış yapmadan önce bildirildi.”

Gazi Mehmet Ön'e harekâta katılacaklarından dolayı kendisinin ve çevresinin duygu ve düşünceleri sorulmuştur. Gazi Ön:

“Türk askeri tereddüt etmez, mevzu bahis vatandır. Kıbrıs da yavru vatandır.”

Gazi Mehmet Ön'e harekât süreci sorulmuştur. Gazi Ön:

“Atlayışı gerçekleştirdikten hemen sonra çatışmaya girdik ve tugay olarak çok sayıda şehit verdik. Harekâtın ilk gününde kıraç arazide kaldık. Mevzi yok, kendimiz mevzi yaptık, buralarda kaldık. Sonra sekiz ay boyunca Rumlardan kalma, Barış Gücüyle aynı olan mevzilerde konuşulandı.

Harekâta Barış Gücü askeri olan bir İngiliz binbaşısını dövdüğüm gerekçesiyle tutuklandım. Savaş şartları... Ortalık yangın yeri. Türk mevzilerine çok yaklaştı. Bu tehdit demek. Mahkeme kuruldu. İngiliz bir Albay ve Türk bir Yarbay var mahkemede. Karar da gecikmeli olarak açıklanınca, inzibat karakolunda iki-üç ay mahkûm kaldım. En yakın arkadaşımın ismi Yavuz. Yavuz'du. Kobra mermisi ile şehit verdik. Harekâta dikkatimi çeken bir husus vardı. Düşman mevzileri çok öncesinden kazılmıştı.”

Gazi Mehmet Ön'e harekâtın kendince en önemli gördüğü noktası sorulmuştur.

Gazi Ön:

“Türk askerinin cansiperane verdiği mücadeleydi. Alman gazeteler ‘Türkler Burayı Alamaz.’ yazdı fakat umdukları gibi olmadı.”

Gazi Mehmet Ön'e harekâta yaşadığı zorluklar sorulmuştur. Gazi Ön:

“Kıbrıs'ta bulunduğumuz süre boyunca yalnızca bir veya iki defa sıcak çorba içebildik. Su, yiyecek ve giyecek sıkıntısı çektik. Hijyen koşullarının hiç de uygun olmadığını söylememe zaten gerek yoktur.”

Gazi Mehmet Ön'e harekâtın bitimi ve görev süreci sorulmuştur. Gazi Ön:

“Harekât bitine kadar Kıbrıs'taydım. Terhisimi de Kıbrıs'tan aldım. Terhis sonrası uçakla Türkiye'ye döndüm. Ankara'ya geldim, buradan da Bandırma'ya geçtim.”

Gazi Mehmet Ön'e aile hayatı sorulmuştur. Gazi Ön:

“Bandırma'ya dönünce inşaat sektöründe çalışmaya devam ettim. 1977 yılında eşim Arife Hanım ile evlendim. Oğlum Alparslan 1984 yılında doğdu. 1985 yılında ise kızım Kader'i kucağımıza aldık. 2004 yılında emekli oldum. Ailem ile Bandırma'da yaşamaya devam ediyorum.”

Ailesi ile birlikte halen Bandırma’da yaşıyan Gazi Mehmet Ön, Bandırma Muharip Gaziler Derneğinin daimi üyeleri arasında bulunmaktadır.

4.6. Gazi Abdullah İntepe

Görüşme Yeri, Tarihi ve Saati: Bandırma Muharip Gaziler Derneği,

17.01.2024, 14.20 - 16.45

Adı-Soyadı: Abdullah İntepe

Doğum Tarihi ve Yaşı: 29.10.1953 - 72 yaşında

Doğum Yeri: Bursa

Anne-Baba Adı: Fatma - Hüsamettin

Harekât Sürecindeki Rütbesi ve Görevi: Dz.Rad.Asb.Çvş. - SHM Asb.

Emekli Deniz Astsubayı olan Kıbrıs Gazisi Abdullah İntepe, ev hanımı olan Fatma Hanım ve Hüsamettin Bey'in beş çocuğundan dördüncüsü olarak, Bursa ilinde dünyaya gelmiştir. Abileri merhum Haşım ve Mehmet Beyler, ablası Gönül Hanım ve kız kardeşi Süreyya Hanım'dır.

Henüz bir buçuk yaşındayken ailesiyle birlikte Bandırma'ya taşınmış, 600 Evler mahallesinde ikamet etmiştir. İlkokulu Bandırma'da bulunan 600 Evler İlkokulunda, ortaokulu ise Bandırma Ortaokulunda okumuştur.

Gazi Abdullah İntepe, her iki harekâta da aktif olarak katılan gazilerden birisidir. Kendisi ile yapılan görüşmede askerlik mesleğini seçme sebebi, eğitim süreci, şahsi ve miri silahı sorulmuştur. Gazi İntepe:

“Askerlik mesleğine katılmadan önce özel sektörde çalıştım. Bu sürede arkadaşlarımdan askerliğin maddi olanaklarının iyi olduğunu duydum. Ben de başvuru yaptım. Mülakatları geçip, istenilen şartları sağlayarak kazanınca Beylerbeyi'nde bulunan Deniz Astsubay Okulu'na katılış yaptım. Buradan Dz.Asb.Çvş. rütbesiyle mezun oldum. Temel eğitimin ardından sınıf eğitimimi de Kocaeli ilinin Gölcük ilçesinde konuşlu Güverte Sınıf Okulunda aldım. Miri silahım yoktu, şahsi silahım da bulunmamaktadır.”

Gazi Abdullah İntepe'ye eğitiminin bitimine müteakip aldığı görevler ve yerleri sorulmuştur. Gazi İntepe:

“TCG Adatepe Muhribinde staj eğitimimi aldım. İlk atamam da 1974 Yılı Ocak ayında SHM (*Savaş Harekât Merkezi*) Astsubayı olarak TCG İçel Muhribine yapıldı. Birinci harekât süresinde NATO birlikleri tatbikatında görevliydim. Birinci harekâttan sonra NATO görevi bünyesinde TCG Kocatepe Muhribiyle bir tatbikata ve ikinci olarak

Ege ve Akdeniz’de gerçekleştirilen “Deniz Kurdu Tatbikatı” adı verilen milli tatbikata katıldım.”

Gazi Abdullah İntepe’ye her iki harekâta da katılıp katılmadığı, katıldıysa hangi rütbeyle katıldığı, harekât başlangıcında hangi birlikte görevli olduğu ve nereden intikal ettiği ve aldığı görev sorulmuştur. Gazi İntepe:

“Birinci harekâta tatbikatta görevli bulunduğum için katılmadım. Deniz Kurdu Tatbikatının ortasında harekât emri gelince teyakkuzda olma maksadıyla gemiler dağılma noktalarına çağrıldık ve görevli bulunduğum gemi vasıtasıyla dağılma mevkiisi olan İzmir/Naldöken limanına geldik. İkinci harekâta da buradan intikal ettik. Dz.Asb.Çvş. rütbesinde görevli olduğum gemiyle intikal ettik. SHB Asb. olarak muhabereyi sağlamakla görevlendirildim.

Gazi Abdullah İntepe’ye harekât emri geldiğinde kendilerine açıkça harekâta katılacaklarının bildirilip bildirilmediği sorulmuştur. Gazi İntepe:

“İkinci harekât başlayıp da katılacağımızı komutanlarımız bize şifai olarak tebliğ ettiler.”

Gazi Abdullah İntepe’ye harekâta katılacaklarının ne zaman bildirildiği sorulmuştur. Gazi İntepe:

“İzmir’de bize söylendi.”

Gazi Abdullah İntepe’ye harekâta katılacaklarından dolayı kendisinin ve çevresinin duygu ve düşünceleri sorulmuştur. Gazi İntepe:

“Biz korkar mıyız ya?! İzmir halkı, bizi adeta düğüne gidermiş gibi harekâta gönderdi. İzmir şehir hatları vapurlarının bizim gemilere bakan tarafları halkın o yönde birikmesi sebebiyle yamulmuştu. Öylesine bir coşkunun içinden geçtik de gittik.”

Gazi Abdullah İntepe’ye harekâta hangi vasıta ile katıldığı sorulmuştur. Gazi İntepe:

“TCG İçel Muhribi ile (*muharebe gemisi*) katıldım.” (*TCG İçel Muhribi harekâta hasar almamıştır.*)

Gazi Abdullah İntepe’ye görevli olduğu TCG İçel Muhribi ile düşman unsurlarla çatışmaya girilip girilmediği sorulmuştur. Gazi İntepe:

“Mutlaka. İçel Muhribi zaten savaş gemisidir.”

Gazi Abdullah İntepe’ye harekât süreci sorulmuştur. Gazi İntepe:

“İkinci harekâtın ilk günü Kıbrıs kıyılarına saat sabah altı sularında vardık. İki gün Girne Bölgesi ve Erenköy hattında kaldık. İki günün sonunda gelen emir doğrultusunda Magosa (Gazimağusa) tarafına döndük. Transit halde düşman kara birliklerinden gelen

ve düşman unsurlarının konuşlandığı tespit edilen koordinatları bombaladık. Magosa'ya henüz Türk askeri girmemişken, akaryakıt depolarının imha edilmesi emri geldi. Gelen bu emir üzerine gece top atışlarına başlandı. Sahilde yangın çıkmaya başladı. Karşılık verilen ve gemilerimizin yakınına düşmeye başlayan düşman topları sebebiyle gelen geri çekilme emri doğrultusunda hattan uzaklaşıldı.

Harekât devam ederken bir ay kadar görevli olduğum gemiyle Kıbrıs-Mersin arası rotasyon görevi yaptık. *(Gemilerin değiş-tokuşu görevidir.)* Malzeme taşıyan çıkartma gemilerinin sahile girerken güvenliğini sağlamak amaçlı eskortluk yapıldı. *(Emniyet, sağlı-sollu ve önlü-arkalı olarak deniz konvoyu olacak şekilde sağlanır.)* Harekâta Kara Kuvvetleri personelinin gemilerle intikali sırasında da düşman uçaklarının hedef gözetmesini engellemek maksadıyla karartma *(suni sis)* uygulaması yapıldı.

Ben harekât boyunca görevli olduğum geminin jurnalini tutmaktan sorumluydum. *(Saat kaçta ne yapıldı, hangi top atışlarının kaç pare yapıldığı, radara takılan cisim, görünen gemi vb. tüm olayların gerçek zamanla not alınan zaptlarına jurnal denir. Bu tutulan zaptlar resmî arşivlerde tutulur.)* Henüz Deniz Kurdu Tatbikatına katılmadan önce batan I. Kocatepe gemisinin *(Gazimiz geçici görevle bu gemide görev almıştır.)* ardından getirilen ve ismi konulan II. Kocatepe gemisi de hurdaya ayrılınca *(Askerî literatürde H.E.K.)* adına III. Kocatepe ismi konulan fırkateyni Amerika'dan alıp getirdik.”

Gazi Abdullah İntepe'ye harekâtın kendince en önemli gördüğü noktası sorulmuştur. Gazi İntepe:

“Harekâtın en önemli değilse de en hassas noktası için şunu diyebilirim: Bizim milletimizin gönül zenginliğini ve zor zamanlarda nasıl birbirimize kenetlendiğimizi hatırladık. Antalya halkı her gün bir pick-up araba dolusu karpuz ve kavun yolladı. Harekât sonunda ise Mersin esnafı, harekâttan dönen askerlerimizin yedikleri hiçbir yemeğin parasını kabul etmediler.”

Gazi Abdullah İntepe'ye harekâta yaşadığı zorluklar sorulmuştur. Gazi İntepe:

“Harekâta görev aldığım zaman zarfında banyo dahi yapamadık. Herkes bitlenmişti. Her yeri de pireler bastı.”

Gazi Abdullah İntepe'ye harekâttan sonraki görev süreci sorulmuştur. Gazi İntepe:

“Harekâtın bitimine müteakip Donanma Hrk.Grp.Bşk.lığı emrine atamam yapıldı. Sonrasında sırasıyla TCG Mareşal Fevzi Çakmak ve TCG Cezayirli Gazi Hasan Paşa gemilerinde; 1.Uçaksavar Tb.K.lığı, Mayın Filo K.lığı, TCG Derya *(Fabrika gemisi)*,

TCG Alb.Hakkı Burak Gemisi (*Tanker gemisi*), Yıldızlar Su Üstü Eğt.Mrk.K.lığı, Donanma Hrk.Grp.Bşk.lığında görev yaptım. Sanatçı olmamdan dolayı son olarak Donanma Kültür Mrk.A.lıĒine atamam yapıldı ve on beş yıl burada görev yaptıktan sonra, 2004 yılında emekliliĒe ayrıldım.”

Gazi Abdullah İntepe’ye aile hayatı sorulmuştur. Gazi İntepe:

“1976 yılında evlenip ayrıldığım Hanımefendi ile müşterek iki  ocuĒumuz bulunmaktadır. Çocuklarım Serhan 1977 yılında, Şebnem 1984 yılında doĒdular. Emekli olduktan sonra da resim ve müzikle uĒraştım. 2000 yılında Anadolu Üniversitesi Halkla İlişkiler Bölümünden mezun oldum.”

Halen Bandırma’da yaşıyan Gazi Abdullah İntepe, pek çok sergiye eserleriyle birlikte katılmış, ödüller almıştır. UĒraştığı sanat dalları hususunda herhangi bir eĒitim almadan, kendi kendini yetiştirmiş, ayrıca resim eĒitmenliĒi de yapmıştır. Bandırma Muharip Gaziler DerneĒinin daimi  yeleri arasında bulunmaktadır.

4.7. Gazi Adem Demirkazma

Görüşme Yeri, Tarihi ve Saati: Bandırma Muharip Gaziler Derneği,

16.01.2024, 12.20 - 14.00

Adı-Soyadı: Adem Demirkazma

Doğum Tarihi ve Yaşı: 01.01.1953 - 72 yaşında

Doğum Yeri: Bolatlı Köyü Sungurlu/Çorum

Anne-Baba Adı: Havva - Ömer

Harekât Sürecindeki Rütbesi ve Görevi: P.Onb. - Mng.K.Yrd.

Kıbrıs Gazisi Adem Demirkazma, ev hanımı olan merhum Havva Hanım ve çiftçi olan merhum Ömer Bey'in üç çocuğunun ikincisi olarak Çorum'un Sungurlu ilçesine bağlı Bolatlı köyünde dünyaya gelmiştir. Abisi Abdullah Bey ve kız kardeşi Meliha Hanım'dır. İlkokula kısa bir süre gidip ayrılmak zorunda kalan gazimiz, ilkokul ve ortaokulu memuriyete başladıktan sonra açık öğretimden tamamlamıştır. Askere gitmeden evvel muhtelif yerlerde amele olarak çalışmıştır.

Gazi Adem Demirkazma her iki harekâta da aktif olarak katılan gazilerden birisidir. Kendisi ile yapılan görüşmede askerlik süreci, şahsi ve miri silahı sorulmuştur. Gazi Demirkazma:

"2 Temmuz 1973'de 53/2 tertip ve P.Er olarak yirmi ay süreli vatani görevimi ifa etmek amacıyla Isparta 40. Piyade Eğitim Alayı'na teslim oldum. Acemi birliği eğitimim dört ay sürdü. Bitimine müteakip (Isparta 40.P.Eğt.A.'nda Eğirdir Dağ Komd.Eğt.Tug. gibi acemi birliği eğitimi o zaman ve hala daha diğer acemi birliği eğitimlerinden daha uzun sürelidir.) usta birliği için Adana-Osmaniye 50. Piyade Alayına katılış yaptım. Askerlik eğitiminin yanında Davraz Dağı eteklerinde bulunan Ali Köyünde atış poligonlarının yanında bulunan dersliklerde okuma-yazma eğitimi aldık. (O dönemde askerlik yaşına erişmiş fakat okuma veya yazması veyahut ikisi de olmayan kişi sayısı çokluğundan mütevellit askerlikte verilen okuma-yazma eğitime genel olarak "Ali Okulu" denmektedir.) Ben o dönem okuyabiliyordum fakat yazamıyordum. Bu sebeple Ali Okulu'na tabi tutuldum. Sabahları 'Ali Okulu'nda eğitim gördük. Öğleden sonraları ise temel askerlik eğitimi (yanaşık düzen, tek er muharebe, silah güç kazandırma) aldık. Şahsi silahım yok, miri silahım da G3'tü."

Gazi Adem Demirkazma'ya her iki harekâta da katılıp katılmadığı, katıldıysa hangi rütbeyle katıldığı, harekât başlangıcında hangi birlikte görevli olduğu ve nereden intikal ettiği ve aldığı görev sorulmuştur. Gazi Demirkazma:

“Birinci ve ikinci harekâta da fiili olan katıldım. P.Onb. rütbesiyle Mng.K.Yrd. olarak görevliydim. Adana-Osmaniye 50. Piyade Alayında vatani görevimi yapmaya devam ediyordum. Harekâta buradan katılış yaptık.”

Gazi Adem Demirkazma'ya harekât emri geldiğinde kendilerine açıkça harekâta katılacaklarının bildirilip bildirilmediği sorulmuştur. Gazi Demirkazma:

“15 Temmuz 1974 sabahı İskenderun Tümen Komutanı 50.P.A.'na geldi. Sabah içtimasında birliğe hitaben rutin yapılan arazi tatbikatının bu sene erken yapılacağını söyledi. Biz harekâta katılacağımızı hissettik, hissettik de emin olamadık. Ailemden gelen iki mektubu ve elli lirayı cebime koydum, hızlıca hazırlandık. Birlik olarak aynı gün kamyonlarla Mersin Taşucu Limanına intikal ettik. 16 Temmuz 1974 sabahı limana vardık. 19 Temmuz'da Mersin Dz.K.K.lığına gelindi. 50.P.A.ndan üç tabur asker olarak çıkarma gemisine bindirildik. Gemide G3 piyade tüfekleri askerlere teslim edildi. Kumanya olarak da barbunya pilaki, yaprak sarması ve peksimet verildi.”

Gazi Adem Demirkazma'ya harekâta katılacaklarının ne zaman bildirildiği sorulmuştur. Gazi Demirkazma:

“Son ana kadar bize harekâta katılacağımız söylenmedi. Bindığımız gemi ile İskenderun'a döneceğimiz, arazi tatbikatının erken bittiği ve İskenderun'dan kara yoluyla birliklerimize dönüş yapacağımız söylendi. Gemi önünde dua okundu ve fakat neden okunduğunu dahi anlamadık. Normalde İskenderun'da sabaha karşı dört sularında havanın aydınlanmasını bekleriz ki hava aydınlanmadı. Gemideki komutanımız tarafından 'Karşınızda gördüğünüz Beşparmak Dağları. İneceğiz ama birkaç arkadaşımızı kaybedebiliriz. Alacağı-vereceği olan varsa helalleşsin.' şeklinde anons yapılırca durum anlaşıldı. Zaten o dakikalarda da hava aydınlanmaya başlamıştı.”

Gazi Adem Demirkazma'ya harekâta katılacaklarından dolayı kendisinin ve çevresinin duygu ve düşünceleri sorulmuştur. Gazi Demirkazma:

“Son ana kadar haberimiz yoktu ama öğrenince de hepimiz çok heyecanlandık.”

Gazi Adem Demirkazma'ya harekâta hangi vasıta ile katıldığı sorulmuştur. Gazi Demirkazma:

“Birliğimizden kara yolu intikaliyle Mersin limanına, sonra da gemilerle giderek çıkartma yapıldı.”

Gazi Adem Demirkazma'ya harekât süreci sorulmuştur. Gazi Demirkazma:

“Kıbrıs kıyılarına varıp da henüz gemiden inmeden, suda bulunan diğer gemilerle dağda konuşlu düşman mevzileri arasında atışlar başladığından ateş hattının ortasında kaldık. Gemiden indikten sonra Girne’nin bir mahallesinde konuşlanarak mevzilerimizi kazdık.

21 Temmuz’u 22’sine bağlayan gece beş-altı el silah sesi duyduk. Casus olduğunu öğrendik. Komutanlarımız sakin olup mevzilerimizden çıkmamamız hususunda talimat verdiler. Casusun da vurulduğunu öğrendik. Hemen akabinde üstümüze önce aydınlatma mermisi, sonra da parça tesirli bomba atıldı. O gece pek çok asker şehit verdik. Parça tesirli bombanın isabet ettiği komutanımız 50. P.A.K. Halil İbrahim Karamollaoğlu da şehit düştü. Şehit verdiğimiz yüzlerce askerimizin naaşları, taşınmalarının mümkün olmamasından dolayı oracıkta kaldı. Daha sonraları o karanlık geceye ‘Aya Yorgi Gecesi’ dendi.”

Gazi Adem Demirkazma’ya harekâtın kendince en önemli gördüğü noktası sorulmuştur. Gazi Demirkazma:

“Bizim askerimizin metaneti ve geri durmazlığı karşısında Yunan askerlerinin kaçmasınlar diye tanklara bağlanmış hallerini gördük.”

Gazi Adem Demirkazma’ya harekâta yaşadığı zorluklar sorulmuştur. Gazi Demirkazma:

“Adada bulunduğum süreçte 50.P.A’nın konuşlu bulunduğu yer hudut karakoluna çevrildi. Burada kaldığım sekiz ay boyunca banyo yapamadım. Hijyen zaten yok. Kıraç arazide mevzilerde yattık.”

Gazi Adem Demirkazma’ya harekâtın bitimi ve görev süreci sorulmuştur. Gazi Demirkazma:

“Harekât bitiminde Erkin-595 gemisiyle birliğimize dönüş yaptık. 1975 yılı Ocak ayında da terhis oldum.”

Gazi Adem Demirkazma’ya aile hayatı sorulmuştur. Gazi Demirkazma:

“Terhis olduktan sonra Çorum’a döndüm. Burada bir süre daha çiftçiliğe devam ettim. 1977 yılında münhal kadrodan postanede memuriyete başlayıp, 1975 yılında görücü usulü ile Bandırma ilçesinin Dedeoba köyünde yaşayan eşim Ayşe Hanım ile evlendim. Evlendikten sonra memuriyetimi Bandırma’ya aldurdım. Ailem ile burada yaşamaya başladım. 1982 yılında oğlum Erdiç’i kucağımıza aldık. 2000 yılında emekliliğe ayrıldım.”

Ailesi ile birlikte halen Bandırma’da yaşayan Gazi Adem Demirkazma, Bandırma Muharip Gaziler Derneğinin daimi üyeleri arasında bulunmaktadır.

4.8. Gazi Hüsmen Küçükcarabacı

Görüşme Yeri, Tarihi ve Saati: Bandırma Muharip Gaziler Derneği,

16.01.2024, 11.00 - 12.10

Adı-Soyadı: Hüsmen Küçükcarabacı

Doğum Tarihi ve Yaşı: 25.12.1954 - 71 yaşında

Doğum Yeri: Gönen/Balıkesir

Anne-Baba Adı: Saniye - Şaban

Harekât Sürecindeki Rütbesi ve Görevi: P.Er - Avcı Eri

Kıbrıs Gazisi Hüsmen Küçükcarabacı, ev hanımı olan merhum Saniye Hanım ve Rençber olan merhum Şaban Bey'in dört çocuğunun ikincisi olarak Balıkesir'in Gönen ilçesinde dünyaya gelmiştir. Ablası Fatma Hanım, iki erkek kardeşi Selahattin Bey ve Sebahattin Bey'dir. İlkokulu Hamidiye İlkokulunda okumuştur. Askere gitmeden evvel çobanlık yapmıştır.

Gazi Hüsmen Küçükcarabacı, her iki harekâta da aktif olarak katılan gazilerden birisidir. Kendisi ile yapılan görüşmede askerlik süreci, şahsi ve miri silahı sorulmuştur. Gazi Küçükcarabacı:

"1974 yılının Mart ayında 54/1 tertip ve P.Er olarak askerlik eğitimin için Isparta Eğirdir Dağ Komando Alayına (*Şuanda Tugay seviyesindedir.*) teslim oldum. Acemi birliği eğitimimi burada aldım. Akabinde usta birliği eğitimim için Kayseri Hava İndirme Tugayı emrine katılış yaptım. Krgh.Des.Bl. Keşif takımında görevliydim. Acemi birliğinde de kullandığım G3 Piyade tüfeğim vardı. Şahsi silahım yoktur."

Gazi Hüsmen Küçükcarabacı'ya her iki harekâta da katılıp katılmadığı, katıldıysa hangi rütbeyle katıldığı, harekât başlangıcında hangi birlikte görevli olduğu ve nereden intikal ettiği ve aldığı görev sorulmuştur. Gazi Küçükcarabacı:

"Birinci ve ikinci harekâta da katıldım. P.Er olarak katıldım. Vatani görevimi yaptığım birlikte görevliydim. Buradan katılış yaptım."

Gazi Hüsmen Küçükcarabacı'ya harekât emri geldiğinde kendilerine açıkça harekâta katılacaklarının bildirilip bildirilmediği sorulmuştur. Gazi Küçükcarabacı:

"Kayseri'de bir ay süreli paraşüt eğitimini aldım. Eğitimin sonunda 2'nci tabur olarak Kayseri Elkiyat Havaalanına indik. Burada tabur komutanımız P.Bnb. Ömer Kocabıyık, akşam içtimasında 'Harekâtın başlayacağını, eğer sulh sağlanamazsa sabah Kıbrıs'a gidebileceğimizi' söyledi."

Gazi Hüsmen Küçükcarabacı'ya harekâta katılacaklarının ne zaman bildirildiği sorulmuştur. Gazi Küçükcarabacı:

“Kayseri'deyken, ateşkes olmayacağı anlaşılınca komutanlarımız: ‘Barış için gidiyoruz.’ dediler.”

Gazi Hüsmen Küçükcarabacı'ya harekâta katılacaklarından dolayı kendisinin ve çevresinin duygu ve düşünceleri sorulmuştur. Gazi Küçükcarabacı:

“Karışık duygular vardı. Ardında bırakacağı gözü yaşlı anası, evlenmemiş bacısı, eşi ve çocuğu olanlar var. İnsan bir an da olsa düşünüyor. Kendini değil tabii. O zamanlar sigorta yok bir şey yok. Ben gidersem nasıl geçinirler diye düşünüyorlar. Sonra ailelerine bırakacakları şehitlik onurunu, şerefli bir ölümü yeğliyor hepsi.”

Gazi Hüsmen Küçükcarabacı'ya harekâta hangi vasıta ile katıldığı sorulmuştur. Gazi Küçükcarabacı:

“Uçaklarla intikal ettik.”

Gazi Hüsmen Küçükcarabacı'ya harekât süreci sorulmuştur. Gazi Küçükcarabacı:

“Harekât emri gelince yeterli silah ve teçhizatla birlikte sabah beş sularında uçaklara binildi. Sabahında saat yediyi on geçe Lefkoşa'ya atlayış yaptık. İlk atlayışımı Kıbrıs'a yaptım. İndiğimizde dağlık bölgeye mevzilenmemiz talimatı geldi ama yarım saat içinde düşman unsurlarınca fark edildik. Fark edilince de Beşparmak Dağlarından mermi yağmurlarına tutulduk, havan topları ile dövüldük. Kıbrıs mücahitleri öğle saatlerinde araçlarla bizi ateş hattından aldı. Korunaklı bir yerde bırakarak güneş gidince gelip tekrar alacaklarını söylediler. Harekât şartlarından ancak akşam gelebildiler. Bizi alarak toplanma yeri olan Beşparmak eteklerinde bulunan Boğazköy'e bıraktılar. Mevzilenerek geceyi burada teyakkuz halinde geçirdik. Sabah Beşparmak dağlarından yaya intikalle ateş ede ede indik. Amacımız Lefkoşa'dan havaalanı tarafına gitmekti. O taraftaki köylere ulaşmak için çıkmıştık. Başkent olduğundan dolayı ateş yasağı vardı. Dinleyen kim. Düşman unsurları birkaç binaya uçaksavar koymuşlar. Bu uçaksavarlarla ateş açtılar. Seri atışlara maruz kaldık. Bu intikalde de pek çok şehit verdik. Aynı tertip yakın arkadaşım vardı. Nevşehirli. Şehit düştü ya. Burada toprağa terk etmek zorunda kaldım. Korkmadı kimse ölümden, herkes şehitlerin ardından devam etti. Sıcaktan bayılan arkadaşlarımız vardı, öldü sandık. Orada bırakmak zorunda kalıp ilerledik. Bir baktık ki öldü sandıklarımız geriden koşarak tekrar birliğe kanca oluyor. (katılıyor.) İntikalin sonunda Girne'ye vardık da henüz yarım saat geçmişken başka bir yakın arkadaşım da şehit düştü. Gönenli idi o da. Girne'nin batı kısmında mevzisiz kaldık. Kaldığımız süre zarfında Kıbrıs'ta üst tertiplerimizin hepsi peyderpey teskeresini alarak

gitti. Komutanlarımız da bize kendine güvenen kişilerin kalmasını söyledi. Harekâtın beşinci ayında katılmış bulundum. Altı ay kaldım.”

Gazi Hüsmen Küçükcarabacı’ya harekâtın kendince en önemli gördüğü noktası sorulmuştur. Gazi Küçükcarabacı:

“Bence harekâtın en önemli noktası başta hava araçları olmak üzere tüm kuvvetlerin organize şekilde hareket etmesiydi.”

Gazi Hüsmen Küçükcarabacı’ya harekâta yaşadığı zorluklar sorulmuştur. Gazi Küçükcarabacı:

“Harekâta katılacağım sıralarda ailem ile haberleşemedim. Ailem bana mektup yazdı ama ben ancak harekât bittikten sonra cevap yazabildim. Harekâta daha çok uykusuzluk çektik. Su kaynağı kısıtlı olsa da bir türlü bulduk. Verilen kumanyalar yetersizdi. Onlarla da idare ettik.”

Gazi Hüsmen Küçükcarabacı’ya harekâtın bitimi ve görev süreci sorulmuştur. Gazi Küçükcarabacı:

“Harekâtın bitiminde Magusa’dan Mersin Taşucu Limanı’na gemiyle dönüş yaptık. 1975 NATO tatbikatına katıldım. Bir hafta orada kaldım. Toplamda sekiz atlayış yaptım. Tatbikat sonrası döndüğümde de teskeremi aldım.”

Gazi Hüsmen Küçükcarabacı’ya aile hayatı sorulmuştur. Gazi Küçükcarabacı:

Askerliğinin bitimine müteakip beş-altı ay kadar sonra Bandırma’ya gelmiştir. Burada Bandırma Belediyesi işletme kısmında, mezbahasında yirmi beş yıl çalışmış, 2000 yılında emekliliğe ayrılmıştır. Eşi Hatice Hanım ile askerliğinin on dokuzuncu ayında evlenen gazimizin toprağa verdiği ilk göz ağrısı kızı Figen Hanım 1976 yılında doğmuştur. Ardından kızı Özlem Hanım (1980 doğumlu)’ı ve oğlu Önder Bey (1987 doğumlu)’i kucağına almıştır.

Ailesi ile birlikte halen Bandırma’da yaşayan Gazi Hüsmen Küçükcarabacı, Bandırma Muharip Gaziler Derneğinin daimi üyeleri arasında bulunmaktadır.

4.9. Remzi Uymaz

Görüşme Yeri, Tarihi ve Saati: Bandırma Muharip Gaziler Derneği,

16.01.2024, 15.30 - 17.00

Adı-Soyadı: Remzi Uymaz

Doğum Tarihi ve Yaşı: 10.06.1953 - 72 yaşında

Doğum Yeri: Edincik, Bandırma/Balıkesir

Anne-Baba Adı: Zülfiye - Hasan

Harekât Sürecindeki Rütbesi ve Görevi: P.Er - Sıhhiye Eri

Kıbrıs Gazisi Remzi Uymaz, ev hanımı olan merhum Zülfiye Hanım ve esnaf olan merhum Hasan Bey'in üç çocuğunun ikincisi olarak Bursa'nın Bandırma ilçesinin Edincik mahallesine bağlı Bey Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Abisi Sami Bey ve erkek kardeşi Davut Bey'dir. İlkokulu Bey Köyü İlkokulunda okumuştur. Gazi Remzi Uymaz, on yaşına kadar ailesi ile Edincik'te yaşamış, sonrasında ailesi ile birlikte Bandırma'ya yerleşmiştir. Askere gitmeden evvel inşaat işçiliği yapmıştır.

Gazi Remzi Uymaz, her iki harekâta da aktif olarak katılan gazilerden birisidir. Kendisi ile yapılan görüşmede askerlik süreci, şahsi ve miri silahı sorulmuştur. Gazi Uymaz:

“1973 yılının Kasım ayında Samsun Sıhhiye Okuluna katılış yaptım. 53/3 tertip. Altı ay süreyle acemi birliği eğitimi aldım. Sonra Erzurum'a, usta birliği eğitimi için altmış yataklı seyyar cerrahi hastanesi emrine katılış yaptım. Benim de askerlik sürem yirmi aydı. 1974 yılında, henüz sekiz aylık askerken harekâta katıldım. Ama harekât şartlarından dolayı terhisim gecikti. Yirmi iki ay da Kıbrıs'ta kaldım. *(Terhisi on ay gecikmiştir.)* Harekâta kullandığım zimmetli tüfeğim M-1'di. Şahsi silahım yoktur.”

Gazi Remzi Uymaz'a her iki harekâta da katılıp katılmadığı, katıldıysa hangi rütbeyle katıldığı, harekât başlangıcında hangi birlikte görevli olduğu ve nereden intikal ettiği ve aldığı görev sorulmuştur. Gazi Uymaz:

“P.Er olarak her iki harekâta da katıldım. ‘Sıhhiye Eri’ olarak görevliydim. Harekâta Erzurum'da konuşlu Altmış Yataklı Seyyar Cerrahi Hastanesinden katıldım.”

Gazi Remzi Uymaz'a harekât emri geldiğinde kendilerine açıkça harekâta katılacaklarının bildirilip bildirilmediği sorulmuştur. Gazi Uymaz:

“Komutan bir gün bizi içtimada topladı; ‘Susuz harman yerine gideceğiz.’ dedi.”

Gazi Remzi Uymaz’a harekâta katılacaklarının ne zaman bildirildiği sorulmuştur. Gazi Uymaz:

“İçtimada bize bildirilen susuz harman yeri. Hastaneye geldim. Gerekli sıhhi malzeme ve teçhizatı hazırlarken komutan geldi. Hemen hepsini almamı tembihledi. ‘Harekâta gidiyoruz.’ dedi. Birliğe, Osmaniye’ye vardıktan sonra toplanma alanında açıklandı. ‘Kendinizi koruyun, şehit olmak da var.’ denildi.”

Gazi Remzi Uymaz’a harekâta katılacaklarından dolayı kendisinin ve çevresinin duygu ve düşünceleri sorulmuştur. Gazi Uymaz:

“Şehadet var işin ucunda. Şehitlik bizim için kutsaldır.”

Gazi Remzi Uymaz’a harekâta hangi vasıta ile katıldığı sorulmuştur. Gazi Uymaz:

“Erzurum’dan otobüslerle ayrıldık. Osmaniye’den çıkartma gemisiyle intikal ettik.”

Gazi Remzi Uymaz’a harekât süreci sorulmuştur. Gazi Uymaz:

“Bize çıkış yapacağımızın bildirildiği akşamın sabahında hazırlıkların bitimine müteakip saat beş sularında otobüslerle Erzurum’dan ayrıldık. İntikalde otobüsle geçtiğimiz her yerde halk ellerinde ne varsa (*kayısı, karpuz, peynir vb.*) bize attılar. Yaklaşık sekiz saatlik yolculuğun sonunda Osmaniye’ye vardık. Çok fazla birlik ve askerin bulunduğu toplanma alanında (50.P.A.) bölüklere ayrılarak sırayla kumanyalarımızı (*ekmek ve zeytin*) aldık. Toplanma alanında hareket halinde helikopterler de vardı. Osmaniye’de intikal halindeyken birkaç çocuğun bulunduğu bir grup, araçlarımızın önünü kesti. Bizden ailelerimize göndermek üzere yazdığımız mektuplarımızı istediler. Ben de harekâta katılacağımı çocuklara teslim ettiğim mektupla aileme haber verdim. Osmaniye’de silah teslim almak için bir mağaraya girdik. Kimsede silah yok. Girdik girmesine de hepsi on dört tane olan G-1 av tüfeği kime yeter?! Sıradan dağıtıldı, geriye kalanlar ise harekâta silahsız harekâta katıldılar. Mağaradan çıkınca yaya intikalle vardık. Bizi alacak çıkartma gemisi akşam saat altı-yedi civarı geldi. Sabah saat beş sularında güneş doğarken Girne sahiline vardık. Yanlış muhabereden dolayı henüz sahile bile çıkamadan dost ateşiyle pek çok şehit verdik. Sahile çıktığımız an da havan toplarıyla dövülmeye başladık.

Harekâтта sıhhiye eri olarak görevli olduğum ambulansla Kara Kuvvetleri birliklerinin ardında hareket ediyorduk. Görevimiz yaralananların ilk ve acil yardımını yaptıktı. Ambulansın şoförü şehit olunca ambulansı da ben kullandım. Bu görev sırasında dört-beş defa hafif yaralandım. Yardıma gittiğimiz askerlerden yalnızca az yaralılara şifa olabildik. Tam siper almayanlar topuklarından vuruldular. Bedenin alt kısmı

olmayanları bırakmak zorunda kaldık. Şehitlerin arasında atış yapabilmek için kafasını kaldıranların alnından vurulmuş olduğunu gördük. Alabildiklerimizin künyelerini ve silahlarını aldık. Omorfo'daki üniversite hastaneye çevrildi. Burada on beş-yirmi gün kaldım. Üniversite haricinde Girne ve Lefkoşa'da kıraç arazide kaldım. Burada mayınlı arazi taraması için bir çiftlikten aldığımız domuzları mayınlı alana saldık. Yüz civarı domuzdan sadece beş-altı tanesi kaldı. Askerlerimizden de bu mayın taraması sırasında sekiz ila on kişinin şehit oldu. Üniversiteden çevrilen sahra hastanesinde, kurulan çadırlarda yaralı asker ve esirlerin tedavileri yapıldı. Ağır yaralılar Girne'ye sevk edildi. Erzurum 60 yataklı hastane personelinden geriye sadece ben ve iki kişi kaldık. Sağ kalan bu iki kişiden biri de bir ayağı ve bir kolunu Kıbrıs'ta bıraktı.

Harekât esnasında beş havan parçası ve dört şarapnel parçası ile yaralanınca tedavi için Türkiye'ye gönderildim. Adana'da tedavi edildim. Askerî uçakla Bandırma'ya getirildim. Sabah gün aydınlanırken eve vardığımda beni bitap halde gören ailem de kederlendi. Annem eve geldiğimden sonra üç gün kesintisiz uyuduğumu söyledi. On beş-yirmi günlük istirahatın ardından harekâta katılmak için tekrar Kıbrıs'a gittim.”

Gazi Remzi Uymaz'a harekâtın kendince en önemli gördüğü noktası sorulmuştur. Gazi Uymaz:

“Kaçmasınlar diye uçaksavarlara bağlanan pek çok yunan askeri gördük. Düşman unsurlar tarafından altında ateş yakılarak, çırılçıplak ağaçlara asılan Türk askeri vardı. Gördüğüm onca yaralı ve şehitten sonra hafızamdan da çok şeyin silinip gitti.”

Gazi Remzi Uymaz'a harekâta yaşadığı zorluklar sorulmuştur. Gazi Uymaz:

“Harekâta seksen bir kilo ile gitmiştim. Açlık, yorgunluk, uykusuzluk ve en çok da üzüntüden dolayı orada kaldığım süre boyunca kırk beş kilo verdim. Döndüğümde otuz sekiz kiloydum.”

Gazi Remzi Uymaz'a harekâtın bitimi ve görev süreci sorulmuştur. Gazi Uymaz:

“Harekât bitip de gemiyle Mersin'e gelerek terhisimi aldım. Ailemin bulunduğu Bandırma'ya döndüm.”

Gazi Remzi Uymaz'a aile hayatı sorulmuştur. Gazi Uymaz:

“Askerden döndükten sonra da inşaat işçiliği yaptım. Eşim Necla Hanım ile 1983 yılında evlendim. 1985 yılında kızım Elif, 1995 yılında da oğlum Eren doğdu. Gazilikten emekli oldum.”

Ailesi ile birlikte halen Bandırma'da yaşayan Gazi Remzi Uymaz, Bandırma Muharip Gaziler Derneğinin daimi üyeleri arasında bulunmaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalışma, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtını Bandırmalı Kıbrıs Gazilerinin bireysel tanıklıkları üzerinden ele alarak, sözlü tarih yönteminin tarih yazımına sunduğu imkânları somut biçimde ortaya koymuştur. Yapılan mülakatlar, harekâtın yalnızca askerî ve siyasi bir müdahale olmadığını; aynı zamanda bireylerin hayatlarında derin izler bırakan, fedakârlık, belirsizlik, dayanışma ve kayıp duygularını içeren çok boyutlu bir deneyim olduğunu göstermektedir. Yaptığımız bu çalışmadan anlaşılabileceği üzere, esas amacımız Kıbrıs Barış Harekâtına katılan, Gazilik ünvanı gibi bir övünç merhalesi ile takdir ve taltif edilen Kıbrıs Gazilerinin tanıklık ettikleri hatıralarını tarihe not düşmektir. Tarih, birinci ağızdan aktarıldığı ve yansız kayda geçildiğinde gelecek nesillere ışık tutacaktır.

Gazilerin anlatıları incelendiğinde, harekât sürecinde yaşanan lojistik yetersizlikler, muhabere aksaklıkları, dost ateşi vakaları ve ağır fiziki koşullara rağmen Türk Silahlı Kuvvetleri personelinin yüksek motivasyon ve görev bilinciyle hareket ettiği anlaşılmaktadır. Özellikle hava, kara ve deniz unsurlarının müşterek harekât icra etmesi, operasyonun başarısında belirleyici bir rol oynamıştır. Bununla birlikte, mülakatlar harekât sırasında yaşanan insani dramları, şehit ve yaralıların tahliyesinde karşılaşılan güçlükleri ve askerlerin psikolojik dayanıklılığını da açık biçimde ortaya koymaktadır.

Çalışmada elde edilen bulgular, resmî tarih anlatılarının çoğu zaman sınırlı bıraktığı bireysel deneyimlerin, tarihsel olayların daha bütüncül biçimde anlaşılmasına katkı sağladığını göstermektedir. Çalışma, harekâtı bizzat yaşamış bireylerin hafızalarında yer eden insani boyutlarını görünür kılmayı amaçlamış ve bu yönüyle sözlü tarih çalışmalarının tarih yazımındaki önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Bandırmalı Kıbrıs Gazilerinin hatıraları hem yerel tarih hem de ulusal tarih açısından önemli bir boşluğu doldurmakta; daha önce akademik çalışmalara konu edilmemiş bu tanıklıklar literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Gelecek çalışmalarda, farklı bölgelerden gazilerle yapılacak mülakatların karşılaştırmalı biçimde ele alınması, Kıbrıs Barış Harekâtının toplumsal etkilerinin daha geniş bir perspektifle değerlendirilmesine imkân sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Alasya, H. F. (1987). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Alasya, H. F. (1991). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Alasya, H. F. (1988). *Tarihte Kıbrıs*. Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi.
- Apuhan, F. (2017). *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Bingöllü Kıbrıs Gazileri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Armaoğlu, F. (2017). *Türk Siyasi Tarihi*. Kronik Kitap Yayınları.
- Armaoğlu, F. (1991). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*. Ankara İş Bankası Yayınları. C.1.
- Armaoğlu, F. (1966). Amerikan Belgelerinde Kıbrıs Sorunu 1958-1959. *Belleten*. 60(229), 745-782.
- Arıncı, R. (1964). *Tarihi ile Birlikte Kıbrıs Destanı*. Ayyıldız Matbaası.
- Arslan, M. 1990. *Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Perde Arkası*. Akebe Yayınları.
- Atasoy, A. (2011). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Nüfus Coğrafyası. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(15), 29-62.
- Artuç, İ. (1989). *Kıbrıs'ta Savaş ve Barış*. Kastaş A.Ş. Yayınları.
- Baday, G. (2009). *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kars-Ardahan Kıbrıs Şehitleri ile Gazileri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Bandırma Muharip Gaziler Derneği Arşivi.
- Bayraktar Gazetesi. (1974, 27 Temmuz). *Silahlı Kuvvetlerimize Yardımlar Artıyor*.
- Bozkurt, İ. (2001). *Kıbrıs'ın Tarihine Bir Bakış, Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi*. Ahsen Matbaacılık.
- Beter, S. (2021). *Kıbrıs Barış Harekâtı ve İçdirlı Kıbrıs Gazileri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi.
- Bilgin, A. (2012). *Samsun'daki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Cömert, İ.Y. (2017, 17 Ocak). *Kıbrıs Neden Çok Önemlidir?*. Anka Enstitüsü. <https://www.ankaenstitusu.com/kibris-neden-cok-onemlidir/>

- Denktaş, R.R. (1994). *Rauf Denktaş'ın Hatıraları*. Boğaziçi Yayınları.
- Erim, N. (2001). *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*. Türk Matbaacılık Sanayi.
- Erzen, A. (1971). *Kıbrıs Tarihine Bir Bakış*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Erzen, A. (1975, 25 Nisan). *İlkçağ Tarihinde Kıbrıs*. Türk Tarih Kurumu.
- Fehmi, H. (1987). *KKTC'nin El Kitabı*. Gelişim Ofset Yayınları.
- Fehmi, H. (1992). *A'dan Z'ye Kıbrıs*. Cem Yayınevi.
- Fırat, M. M. (1997). *1960-1971 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu*. Siyasal Kitabevi.
- Gazioğlu, C. A. (2000). *Enosis Çemberinde Türkler*. Cyrep Yayınları.
- Gazioğlu, C. A. (1960). *İngiliz İdaresi'nde Kıbrıs*. Ekin Basımevi.
- Gazioğlu, C. A. (1994). *Kıbrıs'ta Türkler*. Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.
- Gürel, Ş. S. (1984). *Kıbrıs Tarihi*. Kaynak Yayınları.
- Gürsoy, C. R. (1964). *Kıbrıs'ın Coğrafi Konumu, Kıbrıs ve Türkler*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- İsmail, S. (1988). *Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri-Gelişimi-Sonuçları*. Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.
- İsmail, S. (1988). *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*. Kastaş Yayınları.
- Keser, U. (2006). *Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*. Boğaziçi Yayınları.
- Keser, U. (2006). Kıbrıs'ın Stratejik Önemi Bağlamında Adada Askerî Faaliyetler ve İlgili Tarafların Askerî Gücü. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 2(3), 114-122.
- Keser, U. (2007). *Avrupa Birliği Sürecinde Kıbrıs'ın Hukuki Durumu ve Kıbrıs Tarihine Kesitsel Bir Bakış*. Genelkurmay Basımevi.
- Keser, U. (2013). *Kızılây Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974*. Pulat Basımevi.
- Kılıç, E. (2019). *Kıbrıs Barış Harekâtı ve Erzincanlı Kıbrıs Gazileri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Kızılkürek N. (2002). *Milliyetçilik Kışkırtıcılığı Kıbrıs*. İletişim Yayınları.
- Koç, R. (2022). Doğu Akdeniz'in Yeni Jeopolitiği ve Kıbrıs. *Türk Dünyası Araştırmaları*. 132(260), 13-40.

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi. (2024, 02 Kasım). *Coğrafi Bilgiler*. <https://pio.mfa.gov.ct.tr/cografi-bilgiler/>
- Olgun, A. (1990). *Kıbrıs Gerçeği 1931-1990*. Kastaş Yayınevi.
- Özmen, S. (2018). Kıbrıs Türklerinin Kökeni ve Sosyo-Kültürel Özellikleri. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*. 2(3), 21-33.
- Polat, Y. (2007). *Barış İçin Oradaydılar Parola: Kıbrıs*. Ulus Dağı Yayınları.
- Solsten E. (Derleyen). (1993). *Cyprus, a Country Study*. Kongre Kütüphanesi. Washington, D.C.
- Şahin İ., Şahin C. & Öztürk, M. (2013). Barış Sonrasında Türkiye’den Kıbrıs’a Yapılan Göçler ve Tatbik Edilen İskan Politikası. *Turkish Studies*. 8(7), 599-630.
- Şahinler, M. (1979). *Türkiye’nin 1974 Kıbrıs Siyaseti*. Rumeli Kültür ve Dayanışma Derneği Kültür Yayınları.
- Şimşir, B. N. (2005). *Ermeni Meselesi (1774-2005)*. Bilgi Yayınevi.
- Tandoğan, Em.Alb.M. Ş. (hazırlayan). (2010). *Fotoğraflarla Kıbrıs Barış Harekâtı*. Ön Matbaa & Promosyon Yayınları.
- Tandoğan, Em.Alb.M. Ş. (2015). *Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikler ve Muharebeleri*. Türmtsan Organize Matbaacılık.
- Tansu, Y. E. (2024). *Doğu Akdeniz Jeopolitiğinde Kıbrıs’ın Stratejik Önemi ve Türkiye’nin Varlığı*. Enerji Politikaları Merkezi.
- Tarakçı, M. (1998). *Kıbrıs Barış Harekâtı*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Tenşi, M. T. (2018). *Kıbrıs Türk Barış Harekâtı*. Berikan Yayınevi.
- Toluner, S. (1977). *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Türkçe Sözlük A-J*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

EKLER

EK-1 Kıbrıs Gazisi Yazılı Rozet.

EK-2 Kıbrıs Gazisi Yazılı Rozet.

EK-3 “Yurta Sulh Cihanda Sulh” Yazılı Madalya- Muharip Gazi Rozeti/K.K.T.C. tarafından verilen Gazilik Madalyası.

EK-4 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Başkanı Em.Dz.II.Kad.Bçvş. Gazi Necip Şengöl ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı.

EK-5 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Başkanı Em.Dz.II.Kad.Bçvş. Gazi Necip Şengöl ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı (2).

EK-6 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Gazi Muzaffer Erenler ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı.

EK-7 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Gazi Muzaffer Erenler ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı (2).

EK-8 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Em.Dz.Tnk.II.Kad.Kd.Bçvş. Gazi Besim Erdal ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı.

EK-9 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Em.Dz.Tnk.II.Kad.Kd.Bçvş. Gazi Besim Erdal ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı (2).

EK-10 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Gazi Mehmet Ön ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı.

EK-11 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Gazi Adem Demirkazma ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı.

EK 12 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Gazi Adem Demirkazma ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı (2).

EK-13 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Gazi Em.Dz.Rad.II.Kad.Kd.Bçvş. Gazi Abdullah İntepe ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı.

EK-14 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Gazi Em.Dz.Rad.II.Kad.Kd.Bçvş. Gazi Abdullah İntepe ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı (2).

EK-15 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Gazi Hüsmen Küçükcarabacı ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı.

EK-16 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Gazi Mehmet Ön ve Gazi Hüsmen Küçükcarabacı ile yapılan mülakatların akabinde birlikte çekilen fotoğrafları.

EK-17 Bandırma Muharip Gaziler Derneği Üyesi Gazi Remzi Uymaz ile yapılan mülakatın akabinde çekilen fotoğrafı.

